

UNIVERSITEIT TWENTE
GEMEENTE ENSCHEDE STADSDEEL ZUID

Stadsdeel
Zuid

Ontwikkeling monitor Kultuurstraat

Bacheloropdracht Bestuurskunde

Judy Janson
2008

Universiteit Twente
Bacheloropdracht Bestuurskunde
In opdracht van Gemeente Enschede Stadsdeel Zuid
Enschede, september 2008

Ontwikkeling monitor Kultuurstraat

Judy Janson
Studentnummer: s0111724

Begeleiders:
Universiteit Twente:
Dr. H.G. van der Kaap
Dr. M. Rosema
Gemeente Enschede:
Mw. A.J.M. Oude Vrielink
Dhr. M.M. Verhijde

Samenvatting

Gemeente Enschede stadsdeel Zuid heeft een project de Kultuurstraat - opgestart in de wijk de Wesselerbrink in Enschede. Stadsdeel Zuid wil weten in hoeverre de verschillende programma's en projecten van de Kultuurstraat bijdragen aan de drie gestelde doelen: trots op de Wesselerbrink, nieuw noaberschap en een unieke & geliefde wijk. Om die reden is in dit onderzoek de vraag beantwoord wat de inhoud van een monitor moet zijn om de effecten van de Kultuurstraat te kunnen meten.

Door middel van een uitgebreide literatuurstudie is onderzocht hoe de drie abstracte doelen zijn te concretiseren. Dit heeft ertoe geleid dat de doelen op een hoger theoretisch niveau zijn geplaatst van waaruit de monitor is ontwikkeld. De theoretische aspecten waaraan de drie doelen trots, nieuw noaberschap, uniek en geliefd zijn gekoppeld zijn respectievelijk: beleving van de omgeving, collectieve zelfredzaamheid, imago en reputatie. Doordat de monitor een hoge constructvaliditeit heeft wordt aanbevolen de monitor te implementeren. De vragenlijst is onderworpen aan een beperkte pretest, waarbij de vraag centraal stond of de betekenis van de vragen door de respondenten werd begrepen zoals bedoeld. Op basis van dit proefonderzoek is de vragenlijst op een aantal punten aangepast.

In dit onderzoeksrapport wordt daarnaast aandacht besteed aan de mogelijkheid de monitor te generaliseren naar andere wijken en / of gemeenten. Het wordt dan ook aanbevolen op basis van dit onderzoek een monitor op te stellen die toepasbaar is op burgers buiten de Wesselerbrink. Door het generaliseren van de monitor uit dit onderzoek kan naast het vergelijken in tijd ook een vergelijking plaatsvinden in het optreden van effecten tussen verschillende wijken.

Door de monitor jaarlijks af te nemen onder bewoners van de Wesselerbrink kan zicht worden gekregen op veranderingen in de wijk door de tijd. Een mogelijke verklaring voor het optreden van deze veranderingen is het inzetten van de programma's en projecten van de Kultuurstraat. Er kunnen echter ook andere factoren oorzaak zijn voor eventuele verschillen in tijd, hier zal dan ook vervolgonderzoek naar gedaan moeten worden. Doordat er geen nulmeting plaats heeft kunnen vinden, aangezien de verschillende programma's en projecten al zijn opgestart, verdient het aanbeveling de monitor te generaliseren. Door naast een vergelijking in tijd ook een vergelijking te trekken tussen de mate waarin de doelen onder bewoners van de Wesselerbrink zijn bereikt en een vergelijkbare wijk waar geen interventie heeft plaatsgevonden, kan geëvalueerd worden in hoeverre de Kultuurstraat bijdraagt aan de gewenste effecten.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
LIJST VAN ILLUSTRATIES	6
VOORWOORD	7
1. INLEIDING.....	8
1.1 OPDRACHT	8
1.2 DOELEN KULTUURSTRAAT	9
1.3 ONDERZOEKSVRAAG	10
1.4 DEELVRAGEN.....	10
1.5 DOELSTELLING	11
1.6 MAATSCHAPPELIJK BELANG	11
2. ONDERZOEKSOPZET	12
2.1 CLASSIFICATIE ONDERZOEK.....	12
2.2 DATAVERZAMELINGSMETHODEN	14
3. PROGRAMMA'S EN PROJECTEN.....	15
3.1 RUIMTELIJKE STRUCTUUR EN SOCIALE SAMENSTELLING.....	15
3.2 HET ONTSTAAN VAN INITIATIEVEN	16
3.3 PROGRAMMA'S EN DOELEN VAN DE KULTUURSTRAAT.....	17
4. CONCRETISEREN VAN DOELEN	22
4.1 TROTS.....	22
4.1.1 Beleving van de omgeving.....	23
4.1.2 Van beleving naar trots	24
4.1.3 Schematische weergave	25
4.1.4 Conclusie.....	26
4.2 NIEUW NOABERSCHAP	26
4.2.1 Sociale controle	27
4.2.2 Sociale cohesie.....	27
4.2.3 Conflicterende waarden	27
4.2.4 Ingroup en outgroup	28
4.2.5 Overlapping doelen	29
4.2.6 Schematische weergave	30
4.2.7 Conclusie.....	30
4.3 UNIEK EN GELIEFD	31
4.3.1 Imago	31
4.3.2 Reputatie	31
4.3.3 Schematische weergave	33
4.3.4 Conclusie.....	33
4.4 THEORETISCH KADER.....	34
4.5 VOORUITBLIK	34
5. METEN VAN TROTS.....	35
5.1 SCHEMATISCHE WEERGAVE	35
5.2 PATRIOTTISME OP WIJKNIVEAU	36

5.2.1 Gevoel van verbondenheid	36
5.2.2 Wijkbinding	37
5.2.3 Generaliseren	38
5.3 NATIONALISME OP WIJKNIVEAU	38
5.3.1 Superioriteit en dominantie	38
5.3.2 Generaliseren	39
5.4 VOORKEUR EN WAARDERING	39
5.4.1 Voorkeur en waardering wijk	40
5.4.2 Voorkeur en waardering brinken	40
5.4.3 Psychische processen	41
5.4.4 Generaliseren	42
5.5 OVERLAPPING DIMENSIES	42
5.6 TROTS	43
5.6.1 Gebruik monitor	47
5.7 CONCLUSIE	47
6. METEN VAN NIEUW NOABERSCHAP	48
6.1 SCHEMATISCHE WEERGAVE	48
6.2 SOCIALE CONTROLE	49
6.3 SOCIALE COHESIE	49
6.4 COLLECTIEVE ZELFREDZAAMHEID	51
6.5 BETROKKENHEID BIJ BUURTGENOTEN	51
6.6 GENERALISEREN	51
6.7 NIEUW NOABERSCHAP	54
6.7.1 Gebruik monitor	58
6.8 CONCLUSIE	58
7. METEN VAN UNIEK EN GELIEFD	57
7.1 SCHEMATISCHE WEERGAVE	57
7.2 IMAGO	57
7.3 REPUTATIE	57
7.4 OVERLAPPING THEORETISCHE ASPECTEN	58
7.5 GENERALISEREN	59
7.6 UNIEK EN GELIEFD	59
7.6.1 GEBRUIK MONITOR	61
7.7 CONCLUSIE	61
8. MONITOR KULTUURSTRAAT	62
8.1 PRETEST	62
8.2 UITKOMSTEN VAN DE PRETEST	63
8.2.1 Generaliseren	64
8.3 GEBRUIK MONITOR	64
9. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	67
10.1 CONCLUSIES	67
10.2 AANBEVELINGEN	68
11. LITERATUUR	71
BIJLAGE 1: MONITOR KULTUURSTRAAT	74

Lijst van illustraties

FIGUUR 1: PRODUCTIEPROCES.....	12
FIGUUR 2: OUTCOME BASED EVALUATION	13
FIGUUR 3: VERBAND TUSSEN PROGRAMMA'S EN DOELEN	21
FIGUUR 4: SCHEMATISCHE WEERGAVE TROTS	26
FIGUUR 5: NIEUW NOABERSCHAP	28
FIGUUR 6: SCHEMATISCHE WEERGAVE NIEUW NOABERSCHAP	30
FIGUUR 7: SCHEMATISCHE WEERGAVE UNIEK EN GELIEFD.....	33
FIGUUR 8: THEORETISCH KADER	34
FIGUUR 9: VOORUITBLIK OPERATIONALISATIE	34
FIGUUR 10: OPERATIONALISATIE TROTS	35
FIGUUR 11: VRAGEN MET ANTWOORDCATEGORIEËN DIE NIET BINNEN EEN DIMENSIE ZIJN TE PLAATSEN	44
FIGUUR 12: VRAGEN EN ANTWOORDCATEGORIEËN NAAR DIMENSIE VAN TROTS	44-45
FIGUUR 13: OPERATIONALISATIE NIEUW NOABERSCHAP	47
FIGUUR 14: AANGEPASTE SCHAAL BETROKKENHEID BIJ BUURTGENOTEN	51
FIGUUR 15: VRAGEN EN ANTWOORDCATEGORIEËN NAAR DIMENSIE VAN NIEUW NOABERSCHAP.....	53-55
FIGUUR 16: OPERATIONALISATIE UNIEK EN GELIEFD.....	57
FIGUUR 17: VRAGEN EN ANTWOORDCATEGORIEËN NAAR DIMENSIE VAN UNIEK EN GELIEFD.....	60

Voorwoord

Met dit onderzoek rond ik de bachelorfase af van de opleiding Bestuurskunde aan de Universiteit Twente. De opdracht voor dit onderzoek heb ik verkregen via de Wetenschapswinkel en is in opdracht van Gemeente Enschede stadsdeel Zuid. Ik wil mijn begeleiders Annette Oude Vrielink en Mark Verhijde vanuit Gemeente Enschede bedanken voor de goede begeleiding. Mede dankzij hun feedback is mijn scriptie geworden tot wat het nu is. Tevens wil ik Saskia ten Kate kennismakelaar stadsdeel Zuid - bedanken voor de kritische opmerkingen en tips die zij plaatste bij de vragenlijst en bij de verschillende onderdelen van mijn scriptie. Daarnaast wil ik mijn begeleiders vanuit Universiteit Twente bedanken. Dr. H.G. van der Kaap voor het geven van feedback tijdens mijn onderzoek en Dr. M. Rosema voor het geven van feedback op de conceptversie van mijn bacheloropdracht.

Ik heb deze opdracht als leuk, uitdagend en leerzaam ervaren. Gezien de abstracte doelen die gemeten dienen te worden via de monitor is het een uitgebreide zoektocht geweest naar mogelijkheden om deze doelen te concretiseren. De monitor is het resultaat van veel lezen, schrijven en herschrijven. Deze inspanningen hebben er voor gezorgd dat Gemeente Enschede stadsdeel Zuid een instrument in handen heeft waarmee gemeten kan worden in hoeverre de door haar gestelde doelen bereikt worden in de Wesselerbrink.

1. Inleiding

Voor u ligt het resultaat van mijn bacheloropdracht: het ontwikkelen van een monitor voor het meten van de effecten van de Kultuurstraat. De opdrachtgever Gemeente Enschede stadsdeel Zuid - heeft de opdracht gegeven een monitor te ontwikkelen om daarmee te kunnen meten in hoeverre haar inspanningen in de wijk de Wesselerbrink bijdragen aan het bereiken van drie gestelde doelen. Deze drie doelen zijn: trots, nieuw noaberschap en uniek & geliefd. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wat de opdracht precies inhoudt, de onderzoeksvragen worden geformuleerd en de aanleiding en het belang van het onderzoek wordt beschreven. Hoofdstuk 2 geeft inzicht in hoe het onderzoek is te classificeren en er wordt beschreven welke onderzoeksmethoden worden toegepast. In hoofdstuk 3 wordt beschreven wat het project de Kultuurstraat inhoudt, waarbij een analyse is uitgevoerd naar het verband tussen de inhoud van de Kultuurstraat en de drie gestelde doelen: trots, nieuw noaberschap en uniek & geliefd. Aangezien deze doelen erg abstract zijn, is in het daaropvolgende hoofdstuk hoofdstuk vier onderzocht hoe de doelen vanuit de theorie zijn te concretiseren zodat het mogelijk wordt om de stap te zetten naar het meetbaar maken van de gestelde doelen. In de hoofdstukken 5, 6 en 7 is voor de drie doelen afzonderlijk onderzocht hoe ze te meten zijn. Het resultaat hiervan is een monitor met een hoge constructvaliditeit, doordat de opgestelde vragen door de theorie zijn onderbouwd. Daarnaast is de monitor versterkt doordat er een proefonderzoek is uitgevoerd. Gemeente Enschede stadsdeel Zuid heeft met deze monitor een instrument in handen dat getest is op onduidelijkheden in de vragen en op de vraag of de betekenis van de vragen voor respondenten duidelijk is. Hoe dit proefonderzoek is uitgevoerd wordt in hoofdstuk 8 beschreven. Ter afsluiting volgen de conclusies en aanbevelingen waarbij aandacht wordt besteed aan het implementeren van de monitor.

1.1 Opdracht

De opdracht zoals deze door de opdrachtgever is voorgelegd is als volgt:

Ontwikkel een monitor voor het meten van de effecten van de Kultuurstraat.

Dit vraagt allereerst om enige uitleg over wat de Kultuurstraat precies inhoudt. De Kultuurstraat is een project dat in de wijk de Wesselerbrink in Enschede loopt. Dit houdt in dat er in de Wesselerbrink allerlei projecten en initiatieven lopen die een bijdrage dienen te leveren aan stedelijke vernieuwing en versterking van de sociale en culturele infrastructuur. Deze verschillende projecten en initiatieven zijn o.a. gericht op het versterken van banden tussen mensen met verschillende etnische achtergronden, maar ook op het verbeteren van de openbare ruimte. Gemeente Enschede wenst dat de projecten een goede investering bieden in sociale en culturele gebouwen, openbare ruimte, activiteiten, trots en in nieuwe kansen voor de bewoners. In het plan van aanpak Kultuurstraat (2006) wordt over de Kultuurstraat gesproken als een metafoor dat ruimtelijke en economische ontwikkelingen combineert

met het bereiken van sociale en culturele effecten. Er wordt over straat gesproken vanwege de combinatie van gebouwen en openbare ruimte (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, pp. 2-3). De aanpak van de Kultuurstraat is afgeleid van het Kulturhus, belangrijke voorzieningen zijn daarbij geconcentreerd in een gebouw (Kulturhus) dat in dorpen staat (Stipo, 2007).

1.2 Doelen Kultuurstraat

In de nota 'Plan van aanpak Kultuurstraat' van stadsdeel Enschede Zuid en Stipo worden een aantal doelen genoemd die bereikt dienen te worden via de aanpak van de Kultuurstraat. Het eerste doel dat genoemd wordt is het gewenste effect 'trots op de Wesselerbrink', waaronder de gemeente verstaat dat inwoners van de wijk trots zijn en dat ook uitstralen. Daarnaast is het doel dat de Wesselerbrink een wijk wordt waar de rest van Enschede trots op is. Stadsdeel Enschede Zuid spreekt dan ook van de termen 'ik ben een Brinker' en 'was ik maar een Brinker!' (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 2). Tevens dienen er meer zaken te zijn waar mensen trots op kunnen zijn, zoals festivals in de wijk en de uitbreiding van het Wesselerbrinkpark meer richting de stad. Het winkelcentrum dient een bruisend hart te zijn en kunstwerken en mooie gebouwen dienen zichtbaar geplaatst te worden en de identiteit van de wijk te versterken (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Samengevat dienen mensen binnen en buiten de wijk trots te zijn op activiteiten en voorzieningen in de Wesselerbrink en ruimtelijke uitstraling van de Wesselerbrink. De vraag die hierbij is te stellen in het kader van dit onderzoek is: hoe trots zijn de inwoners van Enschede op de Wesselerbrink?

Het tweede doel dat in de nota wordt genoemd is het gewenste effect 'nieuw noaberschap'. Volgens deze nota is er in de huidige situatie grote bereidheid bij inwoners, organisaties en instellingen om samen te werken voor de wijk. Het noaberschap is echter nog wat naar binnen gekeerd en gewenst is het noaberschap meer naar buiten te keren, waarbij de interne verbindingen blijven bestaan. Er wordt gesproken over 'nieuw noaberschap' waarin mensen zich willen inzetten voor de eigen omgeving en voor de buurt. Daarnaast moeten er verbindingen worden gecreëerd tussen activiteiten en organisaties en ruimte in de wijk. Ook moeten toekomstige bewoners aangetrokken worden op deze leefstijl. Er moeten bruggen tussen culturen ontstaan waarbij mensen zich niet alleen betrokken bij hun groep voelen maar ook bij hun wijk. Daarnaast is het doel dat er veel ontmoetingspunten in de wijk zijn en er veel mogelijkheden zijn voor informele contacten op straat (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Nieuw noaberschap houdt dus in dat er ontmoetingsmogelijkheden zijn, dat mensen zich voor de wijk willen inzetten en samenwerken, dat ze betrokken zijn bij de gehele wijk en niet alleen in de eigen groep. De vraag die we hierbij stellen is: in hoeverre is er sprake van nieuw noaberschap in de Wesselerbrink?

Het derde en laatste gewenste effect is 'uniek en geliefd in Enschede'. Investerings in de naoorlogse wijk de Wesselerbrink moeten van Enschede één van de meest geliefde wijken maken. Hierbij moeten

de investeringen vanuit eigen kracht tot een unieke wijk leiden en moeten niet een imitatie worden van wijken elders. De Wesselerbrink moet een meer gemêleerde wijk worden wat betreft opleidingsniveau van inwoners, leefstijl, inkomen en levensfase. Tevens moet er meer variatie komen in de verhouding van huur en koopwoningen, woningtype, woninggrootte en prijsklasse. Ten aanzien van de openbare ruimte moet er sprake zijn van een gezellige inrichting met terrasjes in de zomer, een geliefde verblijfssfeer in de buurten en het hart van de wijk. Kunst in de openbare ruimte moet bekend zijn in heel Enschede en ontmoetingsplekken dienen in het hart van de buurten te zijn gevestigd (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Het doel uniek & geliefd houdt dus in dat de wijk geen imitatie mag zijn van andere wijken, de Wesselerbrink moet een gemêleerde en gevarieerde wijk zijn met een gezellige inrichting en geliefde verblijfssfeer. Bij dit derde doel is de vraag te stellen: Hoe uniek en geliefd is de Wesselerbrink?

Uit de drie gestelde vragen blijkt dat de drie doelen niet alleen vanuit de bewoners zijn te bekijken, maar ook vanuit andere perspectieven, namelijk vanuit andere inwoners van Enschede en ondernemers die investeren in projecten in de Wesselerbrink. Er is echter besloten om dit onderzoek enkel te richten op de bewoners van de Wesselerbrink, omdat het onderzoek en de monitor anders te uitgebreid wordt. In de monitor dienen namelijk voor de verschillende actoren vragen opgenomen te worden die specifiek gericht zijn op die bepaalde groep. In de hoofdstukken 5, 6 en 7 zullen echter wel aanbevelingen worden gedaan voor het generaliseren van de monitor naar andere wijken.

1.3 Onderzoeksvraag

Bij de hierboven geschetste opdrachtomschrijving past een ontwerpvrage. Bij een ontwerpvrage ligt de nadruk namelijk op het ontwerpen van een (algemeen) middel waarmee iets bereikt kan worden en in meerdere situaties te gebruiken is (Geurts, 1999, p. 35). In dit onderzoek wordt een monitor ontworpen, waarmee bereikt wordt dat de effecten van de Kultuurstraat gemeten kunnen worden. Hieruit vloeit de volgende onderzoeksvraag voort:

Wat moet de inhoud van de monitor zijn om de effecten van de Kultuurstraat te meten?

1.4 Deelvragen

Om stapsgewijs naar de beantwoording van de onderzoeksvraag toe te werken zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. *Welke programma's en projecten omvat de Kultuurstraat en hoe kunnen ze bijdragen aan het bereiken van de doelen?*
2. *Hoe zijn de drie doelen vanuit de theorie te concretiseren?*
3. *Hoe kunnen de gewenste effecten via de monitor worden gemeten?*

Wanneer duidelijk is welke programma's en projecten onder de Kultuurstraat vallen en in hoeverre ze een bijdrage leveren aan de drie doelen wordt duidelijk waar de monitor zich op moet richten. Voor de

verschillende programma's en projecten van de Kultuurstraat is daarom geanalyseerd in hoeverre ze passend zijn binnen de geformuleerde doelen van de Kultuurstraat.

Aangezien de doelen erg abstract geformuleerd zijn, is onder deelvraag 2 onderzocht hoe er theoretische invulling kan worden gegeven aan deze drie doelen. Er is hier een theoretisch kader opgesteld wat de basis vormt voor een antwoord op deelvraag 3. Met behulp van dit kader kan gemakkelijker worden onderzocht hoe de doelen zijn te meten. In de hoofdstukken 5, 6 en 7 is voor de doelen afzonderlijk onderzocht hoe ze te meten zijn. Hierbij is gebruik gemaakt van bestaand onderzoek, maar er zijn tevens nieuwe indicatoren opgesteld aan de hand van de theoretische uitwerking in de daar voorafgaande hoofdstukken.

1.5 Doelstelling

De aanleiding voor het opzetten van dit onderzoek is dat gemeente Enschede stadsdeel Zuid inzicht wil krijgen in het resultaat van haar inspanningen. De gemeente vraagt zich af of het investeren in programma's en projecten bijdraagt aan de drie doelen. Het doel van het onderzoek is een monitor ontwikkelen aan de hand waarvan de effecten bij de burger gemeten kunnen worden van de Kultuurstraat. In paragraaf 2.1 wordt ingegaan op hoe de monitor kan bijdragen aan het meten van de gewenste effecten.

1.6 Maatschappelijk belang

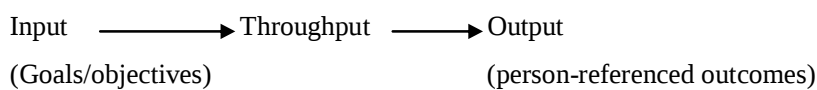
Door het gebruik van de monitor kan inzicht worden verkregen in de effectiviteit van het gevoerde beleid. Het draagvlak voor het beleid kan worden vergroot wanneer de uitkomsten van de onderzochte relatie positief blijken te zijn. De opdrachtgever, Gemeente Enschede, krijgt door middel van de monitor een duidelijk beeld over het nut van het gevoerde beleid. Uiteraard hebben bewoners van de wijk ook baat bij de te ontwikkelen monitor. De programma's en projecten hebben namelijk als doel de drie genoemde effecten bij burgers te bereiken. Wanneer de effecten worden bereikt is dit positief voor de inwoners van de Wesselerbrink. Positieve of negatieve uitkomsten beïnvloeden het draagvlak voor dergelijke programma's en projecten. De monitor richt zich specifiek op de Kultuurstraat met de drie doelen trots, nieuw noaberschap en uniek en geliefd. Er bestaan verschillende monitors, maar deze zijn bijvoorbeeld enkel gericht op de sociale infrastructuur of op effecten van een maatregel op het gedrag van betrokkenen (SEO, 2001, p. 2). De monitor in dit onderzoek richt zich op het combineren van verschillende doelen die bereikt dienen te worden als gevolg van het uitvoeren van verschillende programma's en projecten. De doelen trots en uniek en geliefd zijn niet direct terug te vinden in bestaande monitoren. Ten aanzien van het doel nieuw noaberschap zijn er weliswaar monitoren die zich gedeeltelijk op dat doel richten, maar daarbij wordt niet aan alle aspecten van nieuw noaberschap aandacht besteed.

2. Onderzoeksopzet

2.1 Classificatie onderzoek

Deze paragraaf dient om te verduidelijken waar de monitor zich op richt. Tevens wordt duidelijk gemaakt wat de relatie is van het ontwikkelen van de monitor en het uiteindelijke doel om te weten te komen in hoeverre de Kultuurstraat een bijdrage levert aan de gestelde doelen. Aan de hand van de verschillende stadia uit figuur 1, komende uit de theorie van prestatiemeting, kunnen we de vraag die gemeente Enschede stelt verhelderen. De gemeente wil namelijk weten of het investeren in programma's en projecten bijdraagt aan de drie gestelde doelen.

Figuur 1: Productieproces

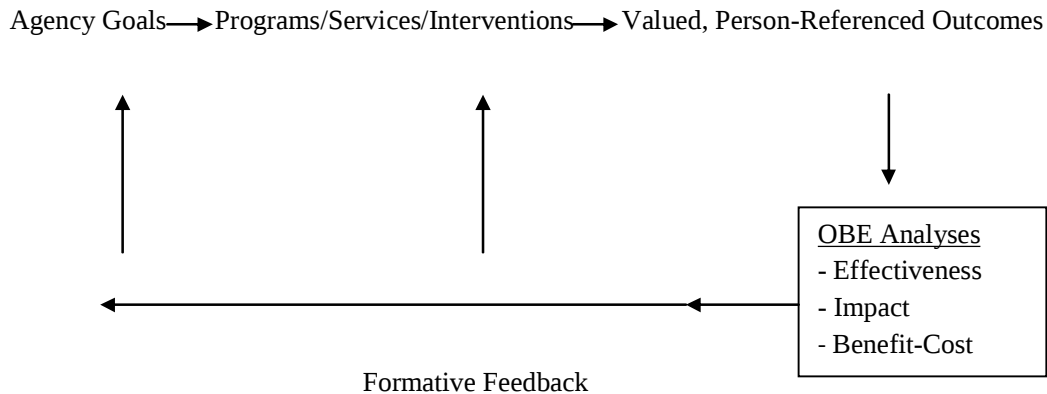

(Schalock, 1999, p. 203)

Wanneer we ons verdiepen in prestatiemeting, dan wordt er over een productieproces gesproken (Ter Bogt & Van Heeden, 1994). Hierbij wordt met input de middelen bedoeld die in het productieproces worden gebruikt. De activiteiten zijn hierbij de throughput en de output geeft de uitkomsten van het productieproces weer, waarmee het aantal producten of diensten wordt bedoeld (Ter Bogt & Van Heeden, 1994). Voor dit onderzoek hebben we te maken met het geld dat is geïnvesteerd in de verschillende programma's en projecten, maar ook arbeidsuren en materialen die beschikbaar zijn gesteld die ervoor zorgen dat het project of programma uitgevoerd kan worden. Deze input zorgt ervoor dat throughput plaats kan vinden. De activiteiten die de gemeente heeft uitgevoerd zijn hierbij de throughput, dit is bijvoorbeeld kwantificeerbaar in het aantal uren begeleiding binnen een bepaald project. De output is hierbij het aantal gerealiseerde projecten. Wanneer de gemeente e.a. betrokkenen aan een project werken, bijvoorbeeld de vernieuwing van het Wesselerbrinkpark of de bouw van nieuwe voorzieningen zoals een pannenkoekenboerderij, is duidelijk wat daar het resultaat (de output) van is. Zichtbaar is dat het park vernieuwd is en dat er een nieuwe voorziening is gebouwd. Niet direct zichtbaar is of er een relatie bestaat tussen deze inspanningen en de drie gewenste effecten van de Kultuurstraat. Er is hier sprake van de zichtbare output en de te meten outcome. De outcome geeft weer tot welke effecten het productieproces heeft geleid (Ter Bogt & Van Heeden, 1994). In dit onderzoek wordt gericht op de ontwikkeling van een monitor waarmee de effecten op outcome niveau gemeten kunnen worden, aangezien de doelen bij de burger bereikt dienen te worden. In bovenstaand model is de output breed gedefinieerd, waarbij outcomes bij de output worden meegenomen. Hiermee worden outcomes bedoeld die verwijzen naar aanpassing van het individuele gedrag bij activiteiten zoals werk en werkgelegenheid, gezondheid en welzijn (Schalock, 1999).

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat voor dit onderzoek outcome-based evaluation relevant is. Schalock definieert outcome-based evaluation (OBE) als een type van program evaluation, waarbij gebruik wordt gemaakt van 'valued and objective person-referenced outcomes to analyze a program's effectiveness, impact or benefit-cost' (Schalock, 1995, p. 5). Dit wordt in beeld gebracht door onderstaand figuur (figuur 2).

Figuur 2: Outcome-based evaluation

(Schalock, 1999, p. 16).

In figuur 2 is het 'productieproces' uit figuur 1 te herkennen, waarbij output breed gedefinieerd is en de outcomes onder de laatste fase van het productieproces (de output) zijn meegenomen. Schalock (1999) onderscheidt drie gebruiksvormen van outcome-based evaluation. De eerst genoemde vorm, effectiveness analysis, houdt in dat duidelijk wordt in welke mate het programma haar doelen en doelstellingen heeft behaald. Met impact analysis wordt duidelijk of het programma een verschil maakt in vergelijking met geen programma of een alternatief programma. De laatste mogelijke analyse toepassing die Schalock noemt is Benefit-Cost Analysis. Hiermee wordt bepaald of de voordelen van het programma opwegen tegen de kosten (Schalock, 1999, pp. 13-14). Wanneer het meetinstrument in dit onderzoek is ontwikkeld kan de evaluatie van het programma pas beginnen. Voor dit onderzoek is het daarom van belang ons vooral te richten op de beginfase de fase vóór evaluatie - van het model in figuur 2.

Hierbij komt de vraag op in welke relatie het ontwikkelen van de monitor staat tot het uitvoeren van de evaluatie. Affholter (1994) beschrijft dat program evaluation vaak gebruik maakt van outcome monitoring en andere program monitoring data. Outcome monitoring is het regelmatig meten van programma uitkomsten, waarmee de uitkomsten in beeld worden gebracht en beoordeeld kunnen worden. Monitoring op outcome niveau verklaard niet zoals program evaluation op welke manier de outcomes veroorzaakt worden door het programma/project. Outcome monitoring kan op twee manieren hulp bieden aan program evaluation. Ten eerste zorgt outcome monitoring voor data die

gebruikt kan worden voor evaluatie. Zonder outcome monitoring is een bijkomende investering in dataverzameling vereist. Ten tweede kan outcome monitoring de aandacht van de evaluator meer vestigen op programma's/projecten of vragen die voor programma managers en beleidsmakers relevant zijn, waardoor de evaluatie bruikbaar zal zijn voor de opdrachtgever (Affholter, 1994, pp. 97 - 103).

2.2 Dataverzamelingsmethoden

Om een antwoord te kunnen formuleren op de eerste deelvraag is gebruik gemaakt van projectspecifieke literatuur. Ten aanzien van de tweede deelvraag is een uitgebreide literatuurstudie gedaan naar de mogelijkheid de doelen te concretiseren. Een antwoord op deelvraag drie is tot stand gekomen door het antwoord op de daar voorafgaande hoofdstukken. Aan de hand van de theoretische uitwerking is gezocht naar indicatoren die opgenomen kunnen worden in de monitor. Daarbij is gebruik gemaakt van bestaande onderzoeken, maar er zijn ook enkele vragen opgesteld aan de hand van het theoretisch kader. Vervolgens is een proefonderzoek uitgevoerd met als belangrijkste doel onduidelijkheden uit de vragen te halen en te onderzoeken of de betekenis van de vragen wordt begrepen.

3. Programma's en projecten

In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt welke programma's en projecten onder de Kultuurstraat vallen. Deze uitwerking moet gezien worden als een verduidelijking van wat het project de Kultuurstraat precies inhoudt. Wanneer dit is beschreven is duidelijk wat de inspanningen van de gemeente zijn en waartoe deze inspanningen dienen te leiden. Met behulp van de monitor dienen de gezamenlijke effecten van alle programma's en projecten van de Kultuurstraat gemeten te worden. De doelvraag die beantwoordt wordt is de volgende:

Welke programma's en projecten omvat de Kultuurstraat en hoe kunnen ze bijdragen aan het bereiken van de doelen?

Voordat in wordt gegaan op de lopende en nog te starten programma's en projecten in de Wesselerbrink, is het van belang te weten waarom deze programma's en projecten worden opgestart. De Wesselerbrink was in 2003 één van de 56 aandachtswijken van het ministerie van VROM (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2003). Er volgt een korte inleiding in de ruimtelijke structuur en de sociale samenstelling van de Wesselerbrink.

3.1 Ruimtelijke structuur en sociale samenstelling

De Wesselerbrink is gebouwd tussen 1960 en 1970 en is ingericht volgens stedenbouwkundige ideeën van die tijd. Dit houdt in dat de wijk bestaat uit verschillende bouwblokken die worden herhaald in een rechtlijnige structuur, waardoor er geen sprake is van een echte identiteit van de wijk de Wesselerbrink (Gemeente Enschede, 2005). De Wesselerbrink is gebouwd naar het CIAM-gedachtegoed, waarbij stedelijke overzichtelijkheid centraal stond. Tevens werden er scheidingen aangebracht tussen wonen, werken en recreatie (Meier, 2006). In de Wesselerbrink staan veel huurwoningen, namelijk 75% ten opzichte van 56% in Enschede (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006).

Ten aanzien van de sociale samenstelling van de Wesselerbrink in 2007 is te zeggen dat er relatief veel ouderen wonen ten opzichte van de samenstelling in Enschede. In 2007 is 19,4% van de bevolking van de Wesselerbrink 65 jaar of ouder, ten opzichte van 14% in Enschede. Ten aanzien van de etniciteit valt op dat in de Wesselerbrink het percentage niet-westerse bewoners aanzienlijk groter is dan in Enschede, namelijk 35,5% tegenover 20,1% (I&O Research, 2007). De Wesselerbrink is de meest multiculturele wijk van Enschede. De inkomens van de bewoners van de wijk lopen van laag tot het gemiddelde van Nederland (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006).

De buurtmonitor van I&O Research bevat daarnaast gegevens over de trots en het zelfvertrouwen van Enschede Zuid bestaande uit de wijken Wesselerbrink, Stroinkslanden en Helmerhoek - ten opzichte van Enschede. Uit de buurtmonitor blijkt dat in 2006 de bewoners van Enschede zuid minder dan het

gemiddelde van Enschede verwachten dat de buurt erop vooruit zal gaan, namelijk 43,5% (N=663) ten opzichte van 49,8% (N=2.476) (I&O Research, 2007). Opvallend is dat wanneer we de gegevens van 2004 vergelijken met die van 2006, er een grote toename is in de verwachting dat de buurt erop vooruit gaat. Waar er in 2004 sprake is van een percentage van 28,8 (N=575) van de bewoners van Enschede zuid die verwachten dat de buurt erop vooruitgaat, is dat in 2006 toegenomen tot 43,5% (N=663). In deze periode is er overigens ook een grote toename, namelijk van 16,6%, in de verwachting dat de stad vooruit gaat (I&O Research, 2007). De verwachting van het gemiddelde van Enschede is in deze periode voor wijk en stad ca. 9% toegenomen, aanzienlijk minder dan de verwachting van de bewoners van Enschede zuid.

3.2 Het ontstaan van initiatieven

Initiatieven van de programma's en projecten die gaande zijn en worden opgestart zijn voortgekomen uit gesprekken die de gemeente heeft gevoerd met verschillende betrokkenen. De personen waar gesprekken mee zijn gevoerd zijn geselecteerd op de volgende vragen:

1. Wat willen we weten en wie kan daarvoor sprankelende ideeën leveren?
2. Wie wil meedenken?
3. Wie vervult een rol als sleutelfiguur in een grotere groep?

De laatste vraag is als selectie criterium opgenomen, omdat hierdoor een grote groep kan worden bereikt. Als argument wordt hiervoor gegeven dat het overtuigender is wanneer een inwoner communiceert naar de eigen groep dan wanneer iemand anders dit doet (ReUrba² en Stipo, 2005, p. 14). De gewenste effecten die bereikt moeten worden door het inzetten van deze programma's en projecten zijn naar aanleiding van de gevoerde gesprekken bepaald.

Allereerst heeft de gemeente met visionairen gesproken, zodat de ontwikkelingen in het perspectief van de toekomst en van een hoger schaalniveau konden worden geplaatst. Deze visionairen lopen uiteen van stadsdeelmanagers uit andere stadsdelen, tot een docent sociale cohesie en kunstenaars (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2004). Vervolgens is er met huidige bewoners van de Wesselerbrink gesproken, aangezien dat de doelgroep is van de programma's en projecten. De bewoners konden in de gesprekken tegen de gemeente vertellen wat hun beeld is van de huidige leefkwaliteit en van bestaande culturele en sociale structuren. Er is geen sprake van een a-selectie steekproef, maar van bewuste selectie waarbij rekening is gehouden met bovenstaande selectiecriteria. Ook is er met investeerders, professionals, raadsleden en beleidsmakers gesproken om investeringsplannen te doorgronden en om een relatie te leggen tussen bottom-up en top-down perspectieven. Aan de hand van deze gesprekken is er tot een gezamenlijke sturing gekomen, namelijk middle-up down. Dit houdt in dat de gemeente op basis van ideeën en kennis uit de wijk een plan van aanpak is gemaakt (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2004). Er zijn veertig gesprekken gevoerd

verdeeld over de zojuist genoemde groepen, waarbij de vraag is gesteld hoe deze betrokkenen de wijk over 20 jaar zouden willen zien: "wat zijn de drie belangrijkste dingen die wat u betreft over twintig jaar in de wijk veranderd zouden moeten zijn?" (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2004, p. 6).

Stadsdeel Zuid en Stipo zijn tot een formulering van drie doelen gekomen die de leefkwaliteit kunnen aanduiden en hebben daarmee de uitkomsten van de gesprekken meegenomen. Deze doelen zijn de drie gewenste effecten 'trots', 'nieuw naberschap' en 'uniek en geliefd'.

3.3 Programma's en doelen van de Kultuurstraat

Deze paragraaf bevat een beschrijving van de verschillende programma's van de Kultuurstraat en een analyse van hoe deze programma's aan de doelen kunnen beantwoorden. Door te analyseren welke doelen op de verschillende programma's en projecten passen wordt duidelijk welke bijdrage de programma's en projecten afzonderlijk leveren aan de gezamenlijke doelen. De relatie tussen de Kultuurstraat en de gestelde doelen wordt hierdoor verduidelijkt. In het plan van aanpak Kultuurstraat Wesselerbrink worden acht programma's genoemd. Twee van deze programma's worden er in oktober uitgehaald, omdat er weinig uitvoering aan wordt gegeven (Persoonlijk gesprek, A. Oude Vrielink, 2 juli 2008). Het gaat om de programma's 'beleidsruimte voor sociaal' en 'preventie creëert nieuwe markten'.

Het eerste programma dat ervoor moet zorgen dat de gewenste effecten worden bereikt is het op een krachtigere wijze organiseren van *Maatschappelijk vastgoed*. Dit komt voort uit de visie op de wijk dat bij een levendige en bruisende wijk en buurt voorzieningen centraal geplaatst moeten worden en een hoge kwaliteit dienen te hebben (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Hierbij komt ook kijken dat wanneer er sprake is van een goede organisatie van het maatschappelijk vastgoed er sprake is van meer efficiency. Gebouwen hoeven niet worden afgebroken en onnodige leegstand wordt voorkomen. Dit brengt met zich mee dat kosten bespaard zullen blijven. Tevens wordt als argument genoemd dat bewoners langer in de wijk zullen blijven wonen in het geval dat voorzieningen goed geregeld zijn, waardoor er eerder sprake zal zijn van klantenbinding. Directe beoogde effecten zijn voor dit programma dat er een sterkere leefkwaliteit ontstaat doordat er sprake is van hoge kwaliteit van voorzieningen en er ook beschikbaarheid is voor sociale en culturele voorzieningen. De architectuur dient een aantrekkelijke uitstraling te hebben en de voorzieningen moeten centraal zijn gelegen. Tevens wordt nagestreefd dat diverse organisaties en instellingen onderling van elkaars gebouwen gebruik maken (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006).

Hieruit blijkt dat het eerste programma een bijdrage kan leveren aan het effect uniek & geliefd. De aanwezigheid van sociale en culturele voorzieningen met een hoge kwaliteit en aantrekkelijke uitstraling zorgt namelijk voor een geliefde verblijfssfeer. Daarbij zorgen gebouwen met een onderscheidend karakter ervoor dat de wijk geen imitatie wordt van andere wijken. Ook het doel trots kan met dit programma bereikt worden. Het zichtbaar plaatsen van voorzieningen en mooie

gebouwen draagt bij aan de ruimtelijke uitstraling. Nieuw noaberschap zien we terug in het streven naar het onderling gebruik maken van elkaars gebouwen van diverse organisaties en instellingen. In die zin is er sprake van bereidheid tot samenwerken wat een aspect is van het gewenste effect nieuw noaberschap. Tevens zorgen de voorzieningen in gebouwen voor ontmoetingspunten in de wijk en omdat ze centraal in de wijk worden geplaatst kan dit voor veel mogelijkheden voor informele contacten op straat zorgen.

Het tweede programma dat wordt genoemd door Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo (2006) is *Kleurrijk noaberschap*. Dit programma omvat verschillende projecten die gericht zijn op het bij elkaar brengen van verschillende culturen. Dit programma is opgestart vanuit de visie dat wanneer verschillende culturen in een wijk wonen zoals de Wesselerbrink er sprake is van een positieve waarde wanneer deze verschillende groepen een toegevoegde waarde ten opzichte van elkaar hebben. Projecten die onder dit programma vallen zijn er op gericht tussen culturen kansen te creëren en tussen bevolkingsgroepen in de Wesselerbrink duurzame relaties en uitwisselingen te laten ontstaan, zodat de verschillende groepen daar op lange termijn voordeel van ondervinden (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Een concreet voorbeeld van één van de projecten die onder het programma *kleurrijk noaberschap* vallen is het project *Zuid kleurt de stad*. Het project 'Zuid kleurt de stad' is een cultuursportfestival waarbij sport en cultuur uit verschillende landen centraal staan. Onder dit project worden verschillende activiteiten georganiseerd zoals film, dans, muziek, kunst, markt met hapjes, kleding etc. (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 27).

Dit programma is sterk gericht op het doel nieuw noaberschap. Verschillende culturen worden namelijk bij elkaar gebracht, waarbij duurzame relaties en uitwisselingen dienen te ontstaan. De andere twee doelen hebben geen directe relatie met dit programma. Het programma kan echter wel indirect uitwerking hebben. Mensen kunnen trots zijn op zichzelf of op anderen over het bestaan van duurzame relaties en uitwisselingen in de Wesselerbrink. Tevens kan bereikt worden dat er een unieke en geliefde wijk ontstaat vanwege de verblijfs sfeer en de mogelijkheden elkaar te ontmoeten.

Het doel van het derde programma *KunstLanen CultuurBrinken* is de openbare ruimte te verbeteren. Hierbij is uitstraling van gebouwen belangrijk en dienen op strategische plekken langs de openbare ruimte te staan (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Hierin zien we de doelen van het zojuist besproken programma *Maatschappelijk vastgoed* terug. Daarnaast wordt onder het project *de Unieke brink* vastgehouden aan het brinkconcept, wat inhoudt dat de openbare ruimte wordt opgewaardeerd op de brinken in de Wesselerbrink. Een brink is een straat om een pleintje waar speelgelegenheden zijn geplaatst en/of openbaar groen aanwezig is (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). De binnenterreinen van de brinken krijgen in dit project een eigen, unieke inrichting. Bewoners zijn vanaf het begin van dit project betrokken en hebben een zwaar wegende stem ten aanzien van het ontwerp, de realisering, het beheer en onderhoud van de brinken. Er wordt aandacht besteed aan een functionele

inrichting en bijzondere vormgeving. Daarnaast wordt er tijdens de inrichting van de brinken een boek samengesteld wat gebruikt kan worden voor brinken die op een later tijdstip worden aangepakt, maar ook voor andere gemeenten of andere wijken in Enschede (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006).

Dit programma verwijst sterk naar het doel uniek & geliefd, zoals we zien in de uitstraling van gebouwen en de unieke inrichting van brinken in de Wesselerbrink. Tevens kan er sprake zijn van het bereiken van het gewenste effect nieuw noaberschap, gezien er mogelijkheden ontstaan voor informele contacten op straat. Er worden bijvoorbeeld speeltoestellen op de brink geplaatst, een bankje en/of openbaar groen. Bewoners hebben de mogelijkheid de brinken te onderhouden en te realiseren waarvoor bewoners onderling zullen samenwerken. Mensen kunnen trots zijn op de uitstraling van de openbare ruimte en/of omdat ze daaraan zelf hebben meegewerkt.

Zorgzame noabers woonservicegebied Wesselerbrink is het vierde programma van de Kultuurstraat. Doel hierbij is dat zorgbehoevende mensen geïntegreerd in de wijk wonen en er geen aparte gebieden zijn, maar zorgzame noabers. Daarnaast moeten ervaring en expertise van ouderen ingezet worden voor de hele wijk. Deze doelen zijn geformuleerd aan de hand van alle initiatieven die worden ontwikkeld door woningcorporaties, zorginstellingen, gezondheidscentrum, thuiszorg en wijkwelzijn. Al deze initiatieven vragen om afstemming en samenwerking. Aanbod van verschillende instanties en de vraag van bewoners moeten duidelijk in kaart worden gebracht, omdat de Wesselerbrink snel vergrijst (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 30). Één van de projecten die onder dit programma valt is het project seniorenproof. Het project is opgestart zodat een beeld kan worden gevormd over de behoeften van ouderen vanuit de expertise en ervaringen van ouderen. Er zijn ~~werkgroepen met verschillende thema's (wonen en woonomgeving, welzijn en participatie, zorg en dienstverlening)~~ gecreëerd waarvoor senioren (55+) zich in konden schrijven. Resultaten uit dit project worden meegenomen in de beleidsontwikkeling van de organisaties (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006).

Dit vierde programma is ten eerste gericht op het doel dat de Wesselerbrink een unieke & geliefde wijk is. Wanneer bereikt wordt dat zorgbehoevende mensen geïntegreerd in de wijk wonen dan is er sprake van een meer gemêleerde wijk ten aanzien van de leefsituatie en mogelijk de levensfase van inwoners. Deze ouderen dragen hun steentje bij aan de gemeenschap met hun ervaring en expertise, waardoor zij mogelijk trots zijn op de eigen inzet en de wijk. Het zich willen inzetten voor de eigen omgeving en voor de buurt verwijst naar het gewenste effect nieuw noaberschap. Een tweede kenmerk van het nieuwe noaberschap dat in dit programma terugkomt is dat er verbindingen gecreëerd worden tussen activiteiten en organisaties en instellingen. Vraag van bewoners en aanbod van verschillende instanties worden aan elkaar gekoppeld.

De programmanaam van het vijfde programma *oudere jeugd meest tevreden van heel Enschede* geeft ~~tevens duidelijk het doel aan. Teverdenheid moet gecreëerd worden door gevulde agenda's van~~

jongeren en niet door hangplekken. Er lopen verschillende ideeën zoals het organiseren van verschillende activiteiten voor jongeren in de Twentehallen en het in de zomer openstellen van het parkeerterrein en inrichten voor de jeugd. Het eerder genoemde project *Zuid kleurt de stad* speelt hierbij ook een rol (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 31).

Dit programma verwijst naar het gewenste effect uniek & geliefd doordat er gericht wordt op tevredenheid onder de oudere jeugd. Tevredenheid is te vertalen naar een geliefde verblijfs sfeer in buurten en het hart van de wijk en de aanwezigheid van voldoende ontmoetingsplekken voor jongeren. Het organiseren van activiteiten voor jongeren en het creëren van voorzieningen voor jongeren kan leiden tot het bereiken van het doel nieuw noaberschap. Er zijn ontmoetingsmogelijkheden en er ontstaan verbindingen tussen de vraag van jongeren en het aanbod. De vraag is in hoeverre tevredenheid binnen het doel trots geplaatst kan worden. Wanneer de oudere jeugd het meest tevreden is van heel Enschede, kan dit een gevoel van trots over de wijk inhouden.

Het zesde en laatste programma is *Buurtsoap Nieuwe Noabers*. Het gewone leven van individuen is het uitgangspunt van de soap met bewoners uit de Wesselerbrink als acteur (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 32). De soap laat zien wat de herstructurering van de Wesselerbrink voor de bewoners betekent. Er worden enkele gezinnen gevolgd met verschillende culturen en leeftijden en bewoners die lang in de Wesselerbrink wonen of nieuw instromen (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Deze soap is niet gerealiseerd, omdat het lastig bleek deze te kunnen uitzenden. De soap heeft echter wel uitwerking gekregen in een toneelvoorstelling voor en door bewoners: de Wesselerbrinkbalade. In oktober 2008 wordt overwogen dit programma onder het programma *Kleurrijk Noaberschap* te plaatsen aangezien dit programma hier sterk aan gerelateerd is (persoonlijk gesprek, A. Oude Vrielink, 2 juli 2008).

Van dit laatste programma is het mogelijk dat het doel trots wordt bereikt. Wanneer zichtbaar is in de toneelvoorstelling wat er gebeurt in de Wesselerbrink kan dat een gevoel van trots oproepen. Het effect kan zijn dat mensen uitstralen dat ze een brinker zijn of zouden willen zijn. Hierin is nieuw noaberschap terug te vinden, omdat de voorstelling ervoor kan zorgen dat bewoners zich niet alleen betrokken voelen bij de eigen groep, maar ook bij andere groepen en hun wijk. Het is mogelijk dat mensen door de toneelvoorstelling de Wesselerbrink als een prettige wijk gaan zien met een geliefde verblijfs sfeer en een aantrekkelijke uitstraling. In dat geval is ook het derde gewenste effect bereikt, uniek & geliefd. Hieronder volgt een schema waarin voor de zes verschillende programma's is geanalyseerd in welke mate ze aan de doelen toekomen.

Figuur 3: Verband tussen programma's en doelen

	Trots	Nieuw noaberschap	Uniek & Geliefd
1. Maatschappelijk vastgoed	+	++	++
2. Kleurrijk noaberschap	+	++	+
3. KunstLanen CultuurBrinken	+	+	++
4. Zorgzame noabers woonservicegebied	++	++	++
5. Oudere jeugd meest tevreden van heel Enschede	+	++	++
6. Buurtsoap Nieuwe Noabers	++	++	++

In bovenstaand schema houdt ++ in dat uit de analyse is gebleken dat het programma binnen het doel past. + houdt in dat het programma in geringe mate zal bijdragen aan het bereiken van het gewenste effect.

Het blijkt overigens dat de twee programma's 'beleidsruimte voor sociale aspecten' en 'preventie creëert nieuwe markten' vergeleken met de andere programma's de minste bijdrage kunnen leveren aan de drie doelen. Naast dat er weinig uitvoering aan wordt gegeven kunnen beide programma's enkel bijdragen aan het doel nieuw noaberschap. Wanneer er meer ruimte komt in het beleid dat zich richt op het sociale doel om verschillende culturen bij elkaar te brengen, dan zou dit programma bijdragen aan het doel nieuw noaberschap. Dit programma heeft geen directe uitwerking op de overige twee doelen. Voor het programma 'preventie creëert nieuwe markten' is hetzelfde te zeggen. Bij uitvoering van het programma wordt preventie enkel anders ingericht, waardoor de doelen trots en uniek & geliefd niet bereikt worden bij de burger. Dit programma zou bij uitvoering wel een bijdrage kunnen leveren aan nieuw noaberschap, omdat inwoners, organisaties en instellingen namelijk samen moeten werken om te bereiken dat er meer ruimte ontstaat voor preventie van veiligheid, zorg, educatie en welzijn (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006). Door deze twee programma's in oktober uit de Kultuurstraat te halen omvat de Kultuurstraat programma's die allen bijdragen aan de drie doelen.

4. Concretiseren van doelen

In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke projecten en programma's de Kultuurstraat omvat en in hoeverre ze binnen de drie beschreven doelen zijn te plaatsen. Als basis voor het verdere onderzoek wordt in dit hoofdstuk een theoretisch kader ontwikkeld waarbinnen de drie doelen worden geplaatst. Aan de drie doelen wordt theoretische invulling gegeven zodat de doelen in het vervolg van dit onderzoek meetbaar gemaakt kunnen worden. In dit hoofdstuk wordt de volgende vraag beantwoordt:

Hoe zijn de drie doelen vanuit de theorie te concretiseren?

Deze drie doelen *trots*, *nieuw noaberschap* en *uniek & geliefd* zijn abstracte doelen waarvan niet precies duidelijk is wat ze inhouden. In 1.2 zijn de doelen weliswaar beschreven, maar van hieruit is het niet direct mogelijk de effecten op outcome niveau te kunnen meten. De effecten op outcome niveau zijn vaak moeilijk te meten, doordat de doorlooptijd tussen interventie en het uiteindelijke effect lang kan zijn. Daarnaast zijn de inspanningen van de overheid meervoudig en komen in coproductie tot stand waardoor de outcome vaak niet is te bepalen. Outcome is vooral moeilijk meetbaar wanneer abstracte doelen als leefbaarheid, veiligheid, integratie en kwaliteit het onderwerp van onderzoek zijn (Bruijn, 2006, p. 16). Dit probleem wordt ondervangen door de doelen te plaatsen binnen theoretische aspecten van waaruit theoretische invulling kan worden gegeven aan de drie doelen. Door middel van literatuuronderzoek wordt het mogelijk gemaakt onder de volgende deelvraag te onderzoeken hoe de doelen te meten zijn.

4.1. Trots

Het eerste doel waaraan theoretische invulling wordt gegeven is trots. In 1.2 is beschreven dat in het 'plan van aanpak Kultuurstraat' onder trots wordt verstaan dat er binnen en buiten de wijk trots bestaat over activiteiten en voorzieningen in de Wesselerbrink en ruimtelijke uitstraling van de Wesselerbrink. De vraag die daarbij is gesteld is hoe trots inwoners zijn op de Wesselerbrink. Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt verder onderzocht wat trots inhoudt.

Trots is een emotie die zelfvertrouwen geeft en mensen ervan bewust maakt dat ze beoordeeld worden door anderen (Tracy & Robins, 2004). Hieruit blijkt dat het mogelijk is trots te concretiseren vanuit psychologische literatuur, omdat psychische processen ten grondslag liggen aan emoties. De omgevingspsychologie richt zich op de relatie tussen mens en omgeving zoals die psychisch ervaren wordt (Coeterier, 2000, p. 69). Omgevingspsychologisch onderzoek sluit in die zin mooi aan bij dit onderzoek, omdat we onderzoeken in hoeverre er trots is op de Wesselerbrink. Stellen we de vraag hoe de omgeving psychisch wordt ervaren door bewoners, dan gaat het om de innerlijke beleving van mensen. Daaruit is af te leiden in hoeverre mensen trots zijn op de wijk. Hieruit blijkt dat trots een aspect is van beleving en daarom is dit doel te plaatsen onder het theoretische aspect 'beleving van de

omgeving'. Naast trots zijn er ook nog andere emoties die onder het aspect beleving vallen. Mensen kunnen de omgeving bijvoorbeeld negatief beleven en een gevoel van schaamte hebben. Trots en schaamte kunnen als tegenpolen worden gezien, waartussen nog andere belevingsaspecten zitten, zoals tevreden en ontevreden.

4.1.1 Beleving van de omgeving

Bij omgevingspsychologisch onderzoek spelen drie vermogens een rol. We beleven onze omgeving vanuit de vermogens: denken, voelen en willen. Door middel van deze drie vermogens bepalen we onze fysieke en sociale positie in en onze verhouding met de wereld (Coeterier, 2000, p. 69). Voor het definiëren van de term 'beleving' is het van belang dat de drie vermogens beschreven worden.

Denken vindt plaats vanuit opgedane ervaringen in het verleden en is daarom erg gericht op cognitieve aspecten en fysiologische verschijnselen (Coeterier, 2000). Voor dit onderzoek voert het te ver om in te gaan op de fysiologische verschijnselen. Kijken we echter naar cognitieve aspecten dan is hierover te zeggen dat het vermogen denken tot uitdrukking kan komen in het gedrag en het positief of negatief spreken over bepaalde zaken vanuit de kennis die mensen over datgene hebben.

Voelen werkt meestal op onbewust niveau en vindt plaats vanuit het heden. Gevoelens bestaan uit omgevingsintrinsieke en extrinsieke factoren. Tijdelijke omstandigheden zoals een mistroostig gevoel bij een regenbui valt onder laatstgenoemde factor. Omgevingsintrinsieke factoren zijn daarentegen kenmerken van de omgeving zelf. Intrinsieke en extrinsieke factoren vormen gezamenlijk de sfeerbeleving van de omgeving en geeft de geheelkwaliteit ervan aan (Coeterier, 2000). Passen we dit toe op de wijk de Wesselerbrink, dan is de vraag of bijvoorbeeld de inrichting van de brinken een gevoel van trots oproept bij de bewoners. De brinken zijn kenmerken van de omgeving en zijn dus een omgevingsintrinsieke factor. Mensen kunnen trots zijn op - of zich juist schamen voor - het resultaat van de brinken, hierbij kan meespelen dat ze mogelijk zelf hebben meebeslist over de inrichting van de brink (zie hoofdstuk 4, programma KunstLanen CultuurBrinken).

Het vermogen willen uit zich in wensen, verlangens, behoeften, motieven, drijfveren, drijven of impulsen, mechanismen die ons bewegen tot een bepaald gedrag (Coeterier, 2000, p. 70). Willen heeft ten opzichte van de andere twee vermogens denken en voelen het meest direct te maken met ons handelen en bestaat uit onbewuste en bewuste niveaus. Vanwege het afspelen van willen op onbewust niveau kan het willen niet direct worden bestudeerd maar alleen in vermoedelijke uitingen (Coeterier, 2000, pp. 70-71). Het gedrag van bewoners in de wijk zegt iets over het willen. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van voorzieningen in de wijk geeft dit aan dat men behoefte heeft aan die voorzieningen. Daarnaast moet worden meegenomen of er voldoende voorzieningen zijn in de wijk, waardoor mensen de mogelijkheid hebben daar gebruik van te kunnen maken. Het is hierbij gewenst dat er een afstemming is tussen behoefte en de mogelijkheid hieraan te beantwoorden. Dit zien we

terug in het zesde programma, *zorgzame noabers woonservicegebied Wesselerbrink*, genoemd onder hoofdstuk 3. Getracht wordt het aanbod van zorgverlenende instanties en de vraag van bewoners in kaart te brengen. Een ander voorbeeld is het derde programma *kleurrijk noaberschap* waarbij nagestreefd wordt dat verschillende culturen bij elkaar worden gebracht. Dit kan nagestreefd worden, maar de vraag is of de wens, het verlangen of de behoefte wel bestaat onder bewoners om met andere culturen in contact te komen.

Deze drie vermogens kunnen elkaar beïnvloeden en laten ontstaan. Het vermogen willen stelt doelen op voor gedrag, waarna het vermogen denken een actieplan opstelt om het doel te bereiken waarbij het vermogen voelen ook een rol kan spelen. De uitvoering van het actieplan wordt gestuurd door de wil (Coeterier, 2000, p. 81). Wanneer een bewoner van de Wesselerbrink bijvoorbeeld één keer een negatieve ervaring heeft gehad met de gemeente, is het mogelijk dat die bewoner een negatief gevoel krijgt wanneer je het over de gemeente hebt. In het geval dat de gemeente bijvoorbeeld aangeeft dat bewoners mee mogen denken/participeren in een bepaald project bijvoorbeeld de unieke brink, dan kan dat door bewoners worden afgedaan als: de gemeente luistert toch niet naar wat ik vind. Op basis van eerder opgedane ervaringen (het denken) en het gevoel dat daarbij komt kijken (het voelen) wordt er een beslissing genomen over het wel of niet deelnemen aan een projectgroep waarbij willen tot uiting komt in gedrag. Bewoners willen wel of niet meedenken en participeren en nemen wel of niet deel in een projectgroep. Bewoners hebben hierbij een bepaalde gedachte die gebaseerd is op eerdere ervaringen met de gemeente. Hieruit wordt duidelijk dat de beleving van de omgeving tot stand komt door psychologische processen, namelijk vanuit de drie vermogens: denken, voelen en willen.

4.1.2 Van beleving naar trots

De vraag is hoe trots verder is te concretiseren vanuit het theoretische aspect beleving van de omgeving. Bij beleving gaat het om psychische processen en om subjectieve beleving. Psychische processen die zich binnen personen afspelen - hoe hij of zij iets beleeft of ervaart - zijn enkel voor die persoon zelf toegankelijk (Steffen & Van der Voordt, 1978, p. 5). Innerlijke ervaring wordt via gedrag van de desbetreffende persoon zichtbaar (de Groot, 1973, p. 13). De beleving is meetbaar door verschijnselen te observeren, dit kan echter alleen wanneer deze verschijnselen zijn 'neergeslagen' in concreet materiaal, zoals gedrag, waar anderen toegang tot hebben (de Groot, 1973). Via de monitor kan het gedrag niet direct geobserveerd worden, maar het is wel mogelijk dit indirect te meten door respondenten te vragen naar hun gedrag dat in de Wesselerbrink tot uiting komt. Voor dit onderzoek kunnen we kijken naar het wel of niet handelen, zoals naar het winkelcentrum gaan of met de bus naar straat voetballen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de mogelijkheden die er zijn om bepaalde handelingen uit te voeren. Het gebruik maken van voorzieningen en/of deelnemen aan activiteiten geeft aan dat men behoefte heeft aan die voorzieningen/activiteiten. De mate waarin de behoeften worden bevredigd geeft aan dat iemand zich thuis voelt in de omgeving (Coeterier, 2000, p.

71). Wanneer het gaat over de mate waarin iemand zich thuis voelt in de omgeving en het prettig wonen vindt, noemt Kleinhans (2005) dat buurtbinding. Trots is verder te concretiseren door naar de twee dimensies van nationale trots te kijken die De Figueiredo en Elikins (2003) onderscheiden. Het gevoel van verbondenheid buurtbinding is hierin namelijk duidelijk terug te vinden.

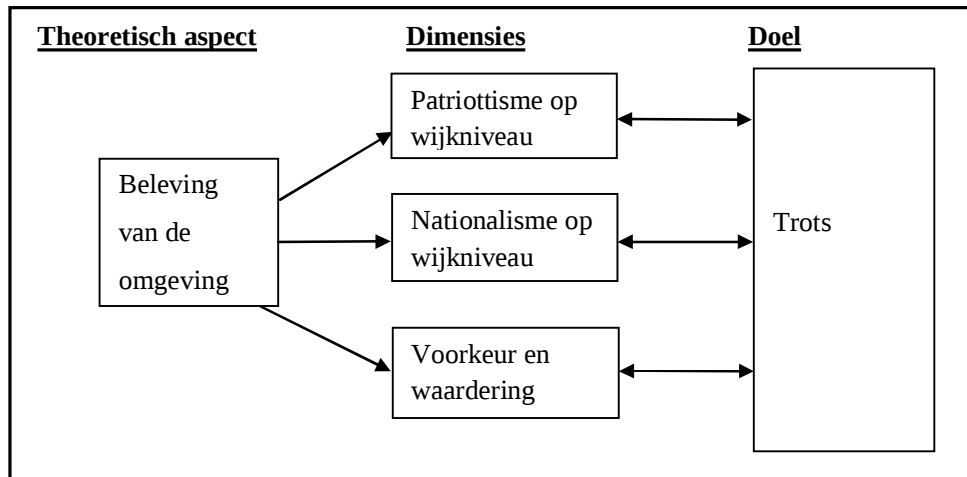
Het patriottisme is de eerste dimensie en verwijst naar het gevoel van verbondenheid met een natie, instituties en beginselen. Nationalisme de tweede dimensie - daarentegen verwijst naar het geloof in nationale superioriteit en dominantie (De Figueiredo & Elikins, 2003, pp. 172 - 175). Wijktrots kan gebaseerd worden op nationale trots, maar trots is op deze niveaus niet hetzelfde. Daarom moeten de dimensies op nationaal niveau vertaald worden naar het wijkniveau. Patriottisme op wijkniveau verwijst naar het gevoel van verbondenheid met de wijk, instituties en de beginselen die in de wijk gelden. Hierbij is het mogelijk een onderscheid te maken tussen beginselen van verschillende etnische groepen die in de Wesselerbrink wonen met verschillende waarden en normen. Mensen zullen zich verbonden voelen met de omgeving, met de wijk, wanneer zij zich verbonden voelen met de kenmerken van die omgeving. Bij het nationalisme op wijkniveau gaat het om het geloof over superioriteit en dominantie van de eigen wijk ten opzichte van andere wijken. Het geloof is vooral gebaseerd op hoe mensen over bepaalde zaken denken en komt tot stand op basis van kennis, opgedane ervaringen of denkbeelden.

Naast het patriottisme en nationalisme is trots te concretiseren aan de hand van voorkeur en waardering van burgers. Brown en Magnity hebben onderzoek gedaan naar de voorkeur van burgers van Noord-Ierland voor specifieke vlaggen (Economic and Social Research Council, 2005). Voorkeur en waardering voor bepaalde vlaggen namen zij in hun onderzoek als maatstaf van trots. De voorkeur voor bepaalde zaken komt tot stand door afwegingen te maken, waar cognitieve processen aan ten grondslag liggen. Op basis van eerder opgedane ervaringen (het denken) en het gevoel dat daarbij komt kijken (het voelen) wordt de voorkeur en waardering bepaald voor een bepaald object. Dit kan tot uiting komen in gedrag (willen) wanneer een bewoner bijvoorbeeld van het winkelcentrum in de Wesselerbrink gebruik maakt, maar niet van een ander winkelcentrum in Enschede.

4.1.3 Schematische weergave

In figuur 4 is zichtbaar welke drie dimensies aan het theoretische aspect beleving van de omgeving zijn gekoppeld, waarmee het doel trots is geconcretiseerd. Dit schema dient als basis voor het beantwoorden van de volgende deelvraag (hoofdstuk 5), waar wordt onderzocht hoe deze dimensies van trots te meten zijn. Dit schema is een onderdeel van het theoretische kader dat aan het eind van dit hoofdstuk wordt ontwikkeld.

Figuur 4: Schematische weergave trots

4.1.4 Conclusie

Kort samengevat is trots te plaatsen onder het theoretische aspect beleving van de omgeving, waarbij het gaat om psychische processen. Vanuit de drie vermogens willen, voelen en denken komt beleving van de omgeving tot stand. Trots is vanuit beleving geconcretiseerd aan de hand van drie dimensies, namelijk: patriottisme op wijkniveau, nationalisme op wijkniveau, voorkeur en waardering. Wijktrots is gebaseerd op nationale trots, waarbij we kijken naar het gevoel van verbondenheid met de omgeving waarin men woont – patriottisme op wijkniveau - en/of het geloof dat men heeft over de superioriteit en dominantie van de wijk ten opzichte van andere wijken van Enschede – nationalisme op wijkniveau. De voorkeur en waardering voor bepaalde zaken komt tot stand door afwegingen te maken, waar vooral cognitieve processen aan ten grondslag liggen. In hoofdstuk 5 wordt onderzocht hoe trots te meten is vanuit genoemde dimensies en zullen indicatoren worden opgesteld.

4.2. Nieuw noaberschap

In 1.2 werd duidelijk dat nieuw noaberschap inhoudt dat er ontmoetingsmogelijkheden zijn, dat mensen zich voor de wijk willen inzetten en samenwerken en dat ze betrokken zijn bij de gehele wijk en niet alleen in de eigen groep. Vanuit deze omschrijving is nieuw noaberschap goed te plaatsen onder het theoretische aspect 'collectieve zelfredzaamheid'. Onder collectieve zelfredzaamheid wordt namelijk verstaan dat mensen bereid zijn om in te grijpen in ongewenste situaties voor het algemene belang in combinatie met sociale cohesie in de zin van onderling vertrouwen, behulpzaamheid en een prettige omgang. Collectieve zelfredzaamheid bestaat uit de dimensies 'sociale controle' en 'sociale cohesie'. In de hierop volgende subparagrafen wordt uitgewerkt wat deze dimensies precies inhouden en wat de relatie is met nieuw noaberschap.

4.2.1 Sociale controle

Bursik en Grasmick beschrijven dat sociale controle zich uit in de aanwezigheid van sociale interacties in relatie met sociale infrastructuur zoals winkels, scholen, kerken en vrijwilligers. Sociale controle op buurtniveau noemen ze parochial order waarbij bewoners een oogje in het zeil houden en eventueel ingrijpen bij ongewenste activiteiten en spreken anderen aan op onacceptabel gedrag (De Hart, 2002). De mate waarin er sociale controle is geeft het gevoel van betrokkenheid met de wijk aan waarmee het doel nieuw noaberschap op dit punt overeenkomt.

4.2.2 Sociale cohesie

De mogelijkheden voor informele contacten op straat en de aanwezigheid van veel ontmoetingspunten in de wijk verwijzen naar sociale cohesie. Sociale cohesie houdt in dat mensen deelnemen aan maatschappelijke instituties en sociale contacten tussen mensen worden onderhouden (De Hart et. al. 2002). Frieling (2008) onderscheidt drie dimensies van sociale cohesie: de mate waarin individuen samenwerken in het creëren van welzijn, de mate van onderlinge solidariteit, en de gevoelens van betrokkenheid bij buurtgenoten (Frieling, 2008, pp. 172-173).

Willen we te weten komen of er sprake is van nieuw noaberschap dan kunnen we onderzoeken of er sprake is van sociale cohesie. Inzet voor de omgeving en de bereidheid tot samenwerking zijn doelen van het nieuwe noaberschap die bereikt dienen te worden. Dit kan zich uiten in het organiseren van activiteiten in de wijk en het zich op andere manieren inzetten voor de buurt zoals het groen in de buurt uit eigen beweging onderhouden. Het gaat hier om betrokkenheid van bewoners in de wijk waarbij samenwerking een rol speelt. Een onderdeel van nieuw noaberschap is het creëren van verbindingen tussen activiteiten en organisaties en ruimte in de wijk (zie 1.2). Dit is te scharen onder sociale cohesie, wanneer deze verbindingen onder andere zorgen voor meer ontmoetingsmogelijkheden en mogelijkheden voor informele contacten.

Sociale cohesie verwijst naast participatie en sociale contacten ook naar de oriëntatie van mensen op collectieve normen en waarden (De Hart, 2002, pp. 8-9). Hierbij gaat het om ongeschreven sociale leefregels en opvattingen tussen bewoners en met de directe leefomgeving. Conflicterende waarden kunnen samenhangen met cultuurverschillen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2007).

4.2.3 Conflicterende waarden

Één van de dimensies van het doel trots, het patriottisme, verwijst onder andere naar de verbondenheid met beginselen die gelden (zie 4.1.2). Hierbij is de opmerking geplaatst dat het mogelijk is dat verschillende etnische groepen er verschillende beginselen op na kunnen houden. Hier kan sprake zijn van conflicterende waarden en zoals onder sociale cohesie is beschreven kan dit samenhangen met

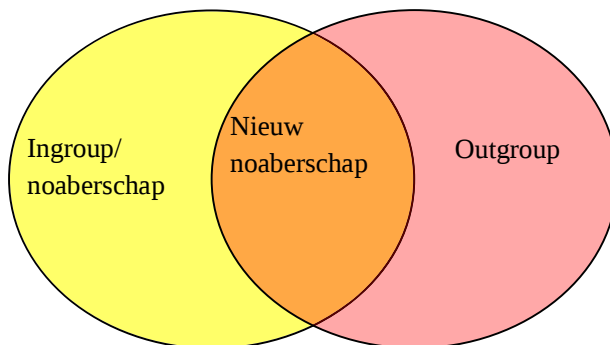
cultuurverschillen. Het is van belang dit aspect van sociale cohesie mee te nemen gezien de multiculturele samenstelling van de wijk.

De Wesselerbrink is de meest multiculturele wijk van Enschede, in 2007 is van alle bewoners in deze wijk 35 % allochtoon (I&O Research, 2007). Uit onderzoek van Tajfel, Flament, Billig and Bundy (1971) is gebleken dat door het categoriseren van mensen in verschillende groepen er 'intergroup behaviour' kan ontstaan waarbij ingroup leden worden geprefereerd boven outgroup leden. Er worden al processen van intergroup discriminatie en competitie waargenomen wanneer men zich er enkel van bewust is dat ze in een bepaalde groep zit en niet in de andere groep (Ellemers, Spears, Doosje, 1999, p. 8). Er wordt hier dus onderscheid gemaakt in 'ingroup' en 'outgroup'. Dit onderscheid vinden we terug tussen verschillende etnische groepen die hun eigen collectieve normen en waarden hebben, maar ook tussen verschillende leeftijdscategorieën. Het gevaar van sterke banden in een bepaalde groep is dat de normen en waarden van de gehele samenleving door deze groep worden verloren (Van der Laan Bouma-Doff, 2007, pp. 1000-1001). Daarnaast is het mogelijk dat te sterke binding binnen groepen de integratie kan beperken tussen bewoners met verschillende achtergrondkenmerken in een buurt (Frieling, 2008, p. 26).

4.2.4 Ingroup en outgroup

Het doel van de Kultuurstraat dat hier wordt besproken is 'nieuw noaberschap'. Van het bestaande noaberschap is te zeggen dat dit binnen groepen plaatsvindt (Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo, 2006, p. 2). Bij het bestaande noaberschap gaat het dus over banden in de 'ingroup'. Het doel dat wordt vastgesteld is gericht op het naar buiten brengen van het 'ingroup' noaberschap. Nagestreefd wordt dat er overbruggende banden ontstaan met verschillende etnische groepen. Deze contacten tussen verschillende etnische groepen dienen overigens naast de bestaande contacten in de ingroup de eigen etnische groep - te ontstaan. Het is namelijk niet gewenst dat nieuwe contacten ten kosten gaan van al bestaande sociale contacten. Onderstaand figuur verduidelijkt het onderscheid tussen ingroup, outgroup en nieuw noaberschap.

Figuur 5: Nieuw noaberschap

In figuur 5 is te zien dat het nieuwe noaberschap bestaat uit overlappende banden tussen de ingroup en de outgroup. Tevens is te zien dat er in het figuur nog sprake is van onderscheid tussen ingroup en outgroup. Het is namelijk niet realistisch dat alle leden van de in- en outgroup nieuwe banden vormen zodat er één grote ingroup ontstaat. Wanneer er sprake is van nieuw noaberschap zal er anders gedacht worden over de voormalige outgroup. Het beeld dat de leden van de ingroup hadden wordt aangepast naar aanleiding van nieuwe ervaringen met de leden van de outgroup.

De reputatie over de outgroup onder de ingroup leden kan worden verbeterd, wanneer nieuw noaberschap-leden hun visie over de outgroup leden overbrengen op de ingroup-leden. Hierdoor is het mogelijk dat anderen ook banden buiten de ingroup aangaan. Deze verwachting blijkt valide wanneer we kijken naar het onderzoek van Turner. Uit dit onderzoek blijkt dat mensen zich niet alleen inzetten voor de groep om het bestaande imago te veranderen, maar zij worden ook door de eigen groep beïnvloed (Doosje, Ellemers & Spears, 1999, pp. 86-89). Wanneer men lid is van een bepaalde groep zijn mensen geneigd normen te construeren met betrekking tot houding, gevoel en gedrag. Lidmaatschap van een groep zorgt ervoor dat mensen zichzelf eerder plaatsen, denken, voelen en gedragen in termen van groepsnormen dan dat ze zichzelf plaatsen, voelen, denken en gedragen naar de eigen unieke eigenschappen (Terry & Hogg, 1996, p. 780).

4.2.5 Overlapping doelen

Er is een overlap te vinden tussen de doelen trots en nieuw noaberschap. In een onderzoek van Figueiredo and Elikins (2003) wordt onderzocht of, hoe en wanneer trots samenvalt met de vooroordelen ten aanzien van de outgroup. Hieruit is gebleken dat er een erg zwakke positieve relatie is tussen nationale trots en een anti-immigrant houding¹. De relatie tussen nationalisme en vooroordelen is positief² en ten aanzien van de relatie tussen patriottisme en vooroordelen is er sprake van een negatieve samenhang³ (De Figueiredo and Elikins, 2003, pp. 179-180). Vertalen we dit naar het wijkniveau dan is te zeggen dat het nieuwe noaberschap kans heeft te ontstaan en te bestaan, gezien de zwakke relatie tussen nationale trots en de anti-immigrant houding. Vooroordelen ten opzichte van de outgroup zullen echter in geringe mate toenemen naarmate het geloof in superioriteit en dominantie van de ingroup groter is. Wanneer sprake is van een sterk gevoel van verbondenheid zullen er minder vooroordelen bestaan ten opzichte van de outgroup. Hieruit volgt dat het belangrijk is te weten in hoeverre er op wijkniveau sprake is van nationalisme en patriottisme binnen verschillende

¹ De samenhang tussen nationale trots en een anti-immigrant houding is $r = 0,03$ (De Figueiredo en Elikins, 2003).

² De samenhang tussen nationalisme en vooroordelen is $r = 0,35$ tot $r = 0,50$ (De Figueiredo en Elikins, 2003).

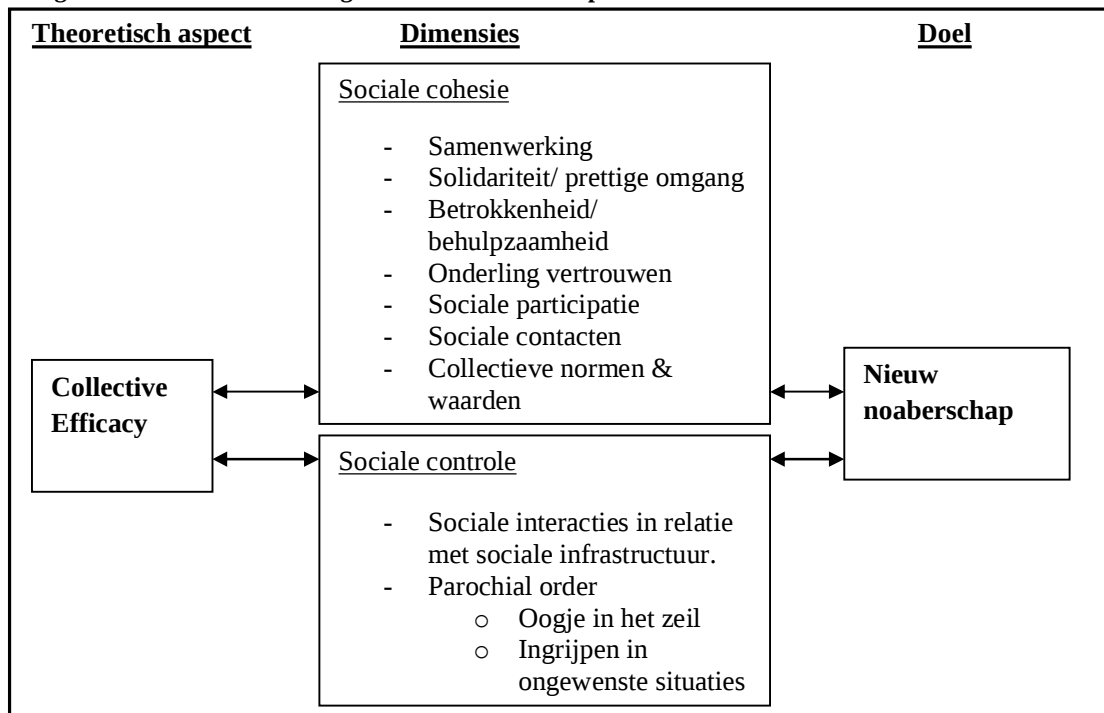
³ r varieert van $-0,23$ tot $-0,08$ met een significantieniveau van $0,01$ (De Figueiredo en Elikins, 2003).

groepen. Een sterke mate van nationalisme binnen de groepen kan de ontwikkeling van nieuw noaberschap in de weg zitten.

4.2.6 Schematische weergave

Er zijn in deze paragraaf veel verschillende termen naar voren gekomen die te maken hebben met nieuw noaberschap. Ter verduidelijking zijn de verschillende aspecten die in deze paragraaf zijn besproken hieronder in een schema geplaatst. Hieruit wordt overzichtelijker hoe de verschillende aspecten onderling aan elkaar gerelateerd zijn.

Figuur 6: Schematische weergave nieuw noaberschap.

4.2.7 Conclusie

Het doel nieuw noaberschap is geplaatst binnen het theoretische aspect 'collectieve zelfredzaamheid'. Nieuw noaberschap richt zich namelijk op samenwerking en het zich willen inzetten voor de buurt. Bij collectieve zelfredzaamheid gaat het ten eerste om de bereidheid van bewoners om in te grijpen voor het algemeen belang. Ten tweede dient er sprake te zijn van onderling vertrouwen, behulpzaamheid en een prettige omgang. Er zijn hierbij twee dimensies onderscheiden, namelijk sociale cohesie en sociale controle. Het onderscheid tussen ingroup en outgroup is uitgewerkt, omdat nieuw noaberschap o.a. inhoudt dat er banden tussen verschillende groepen ontstaan. Uit bovenstaande subparagrafen is gebleken dat nieuw noaberschap kans heeft te ontstaan en te bestaan, vanwege de zwakke relatie tussen trots binnen de eigen groep en de anti-immigrant houding. Hieruit is tevens gebleken dat er sprake is van samenhang tussen de doelen trots en nieuw noaberschap. Sterke banden binnen de eigen groep kan het ontstaan van nieuw noaberschap echter wel beperken.

4.3 Uniek en geliefd

In 1.2 is beschreven dat vanuit de notitie 'plan van aanpak Cultuurstraat' onder *uniek & geliefd* wordt verstaan dat de wijk geen imitatie mag zijn van andere wijken en een gemêleerde en gevarieerde wijk moet zijn met een gezellige inrichting en geliefde verblijfsfeer. De geliefdheid van de wijk is gebaseerd op de perceptie van mensen. Mensen hebben namelijk een bepaalde visie over de wijk van waaruit ze de wijk wel of niet uniek en/of geliefd vinden. Het theoretische aspect 'beleving' is hierin terug te vinden, aangezien in –en extrinsieke factoren gezamenlijk de sfeerbeleving aangeven van de omgeving. Ten aanzien van het doel dat de Wesselerbrink een gevarieerde en gemêleerde wijk wordt is te zeggen dat dit op outputniveau redelijk gemakkelijk is te meten. Er kan namelijk een inventarisatie plaatsvinden naar de verhouding van huur – en koopwoningen, woningtype etc. Aangezien de te ontwikkelen monitor zich richt op het meten van de outcome effecten, zal gericht moeten worden op de visie van mensen die mogelijk door de tijd veranderd naarmate de wijk meer gemêleerd en gevarieerd wordt. Dit doel is daarom goed te plaatsen onder het theoretische aspect *imago & reputatie*.

4.3.1 Imago

De vraag is wat is imago precies inhoudt. "Het imago is het beeld dat de diverse publieksgroepen hebben van de organisatie" (Schoenmaker en Vos, 1989, p. 11). Het beeld dat mensen in hun hoofd hebben over een bepaald object geeft individuen een hulpmiddel om de werkelijkheid over objecten te reduceren door middel van simplificaties, zoals goed-slecht en sympathiek-onsympathiek (Van Riel, 1996). In dit onderzoek gaat het om het beeld dat bewoners van de wijk de Wesselerbrink hebben over de wijk. Imago bestaat uit gevoelens en overtuigingen die de publieksgroepen hebben door vroegere ervaringen, kennis en indrukken (Schoenmaker en Vos, 1989). Imago in dit onderzoek gaat dus over welk beeld de bewoners van de Wesselerbrink hebben over de wijk op grond van vroegere ervaringen, kennis en indrukken. Hier is sprake van een overlap met het doel trots en het theoretische aspect dat daaraan is verbonden, aangezien het imago tot stand komt door psychische processen waarbij er sprake is van een subjectieve beleving.

4.3.2 Reputatie

Reputatie is minder gedetailleerd dan imago en maakt minder onderscheid in sterke en zwakke kanten van de wijk dan imago. Reputatie is een label dat van buitenaf op de wijk wordt geplakt en gaat over hoe de wijk bekend staat en is gebaseerd op beeldvorming in de media, volksmond en officiële statistieken. (Koopman, 2006).

Voor het definiëren van reputatie kijken we naar bedrijfsreputatie, omdat er relatief veel onderzoek plaatsvindt naar de reputatie van bedrijven. Vanuit deze discipline wordt reputatie als activa gezien waarbij een investering is vereist om deze activa te creëren en te handhaven. De bedrijfsreputatie

omvat drie kenmerken. Ten eerste worden reputaties geleidelijk aan opgebouwd. De goodwill of het vertrouwen van de consument is het belangrijkste waar reputatie op is gebouwd en is een antwoord op prestaties van hoge kwaliteit op lange termijn. Ten tweede verdwijnen reputaties geleidelijk aan. In het geval dat een bedrijf stopt met het investeren in haar fysieke aandelenkapitaal zal ze niet direct een vermindering in productiviteit ervaren. Ten derde kunnen reputaties gemanaged worden. Door de jaren heen zal het profiel van het bedrijf ten aanzien van de investeringen veranderen. Verwacht wordt dat bedrijven hun reputatie managen door middel van periodes met hoge investeringen in reputatie opbouw afgewisseld met periodes waarbij de reputatie wordt behouden met lage investeringen (Mailath en Samuelson, 2001, p. 416).

Vertalen we deze kenmerken naar dit onderzoek, dan is de reputatie van de Wesselerbrink enerzijds gebouwd op het vertrouwen van bewoners van deze wijk. Anderzijds kunnen mensen buiten de wijk ook consument van de wijk zijn wanneer ze gebruikmaken van voorzieningen uit de wijk. Media-aandacht heeft een belangrijke invloed op de reputatie over de wijk. Wanneer er enkel negatieve berichten over de wijk naar buiten komen zorgt dit waarschijnlijk voor weinig vertrouwen in de wijk. Andersom kunnen positieve berichten ervoor zorgen dat het vertrouwen in de wijk groeit. Er zal hier echter wel sprake moeten zijn van positieve berichten op lange termijn, gezien het eerste kenmerk aangeeft dat er sprake moet zijn van prestaties van hoge kwaliteit op lange termijn. Ten aanzien van het tweede kenmerk kunnen we concluderen dat de effecten van de Kultuurstraat niet direct zichtbaar zullen zijn. De verandering van reputatie van de Wesselerbrink als deze verandert zal geleidelijk gaan. Hierdoor is niet direct zichtbaar wat het effect is op de reputatie door invoering van de **programma's en projecten**. Over het derde kenmerk is te zeggen dat wanneer de inspanningen van de Gemeente ten aanzien van de Kultuurstraat inderdaad leiden tot de gewenste effecten en de reputatie is veranderd dan zal deze nieuwe reputatie een tijd behouden blijven, zelfs wanneer er een periode niet **wordt geïnvesteerd in programma's en projecten van de Kultuurstraat**.

Zojuist is beschreven dat reputatie vanuit verschillende perspectieven is te onderzoeken. Reputatie is een term die buiten en binnen de wijk gemeten kan worden. Bewoners schrijven een interne reputatie toe aan hun buurt, waarbij duidelijk wordt wat de sociale, economische en fysieke omstandigheden in de woonomgeving zijn. Bewoners onderscheiden zich daarmee ook van andere wijken. Daarnaast is er ook de externe reputatie van de buurt. Deze reputatie is opgebouwd uit stereotypen waarbij ook vaak negatieve beelden van de wijk komen kijken (Schoenmaker en Vos, 1989). De externe reputatie zal geleidelijker veranderen dan de interne reputatie, aangezien buitenstaanders niet altijd een even goed beeld hebben over wat zich in de wijk afspeelt. Buitenstaanders zullen veranderingen vóór en na het starten van de **programma's en projecten van de Kultuurstraat** minder snel opmerken dan bewoners van de Wesselerbrink. Aangezien de monitor zich richt op bewoners van de Wesselerbrink is het naast

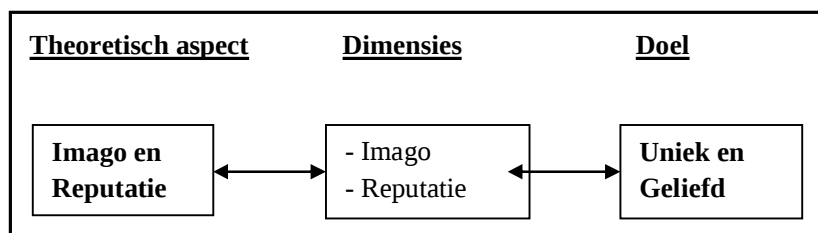
de interne reputatie enkel mogelijk de perceptie van de externe reputatie te onderzoeken. De vraag is hierbij hoe bewoners denken dat buitenstaanders tegen de wijk aankijken.

Ten aanzien van het doel uniek & geliefd is het de vraag in hoeverre bewoners van Enschede binnen en buiten de Wesselerbrink vinden dat de wijk zich onderscheidt van andere wijken in Enschede. Dit gewenste effect richt zich op ruimtelijke aspecten van de wijk, zoals het beeld over de kwaliteit van woningen en bijvoorbeeld het groen in de wijk. Naast deze fysieke omstandigheden zitten er ook sociale, culturele en economische aspecten aan dit theoretisch aspect en gewenste effect. Hierbij is te denken aan het imago en de reputatie van de wijk over de sociale samenstelling van de wijk en de omgang tussen buurtbewoners.

4.3.3 Schematische weergave

Uit onderstaand figuur is op te maken dat de dimensies bij dit doel hetzelfde zijn als het theoretisch aspect. Vanuit het theoretisch aspect 'imago en reputatie' kan onderzocht worden in hoeverre er sprake is van een unieke en geliefde wijk. Er zijn geen andere dimensies geformuleerd, omdat imago en reputatie redelijk concrete aspecten zijn en een redelijk eenduidige definitie hebben.

Figuur 7: Schematische weergave uniek en geliefd

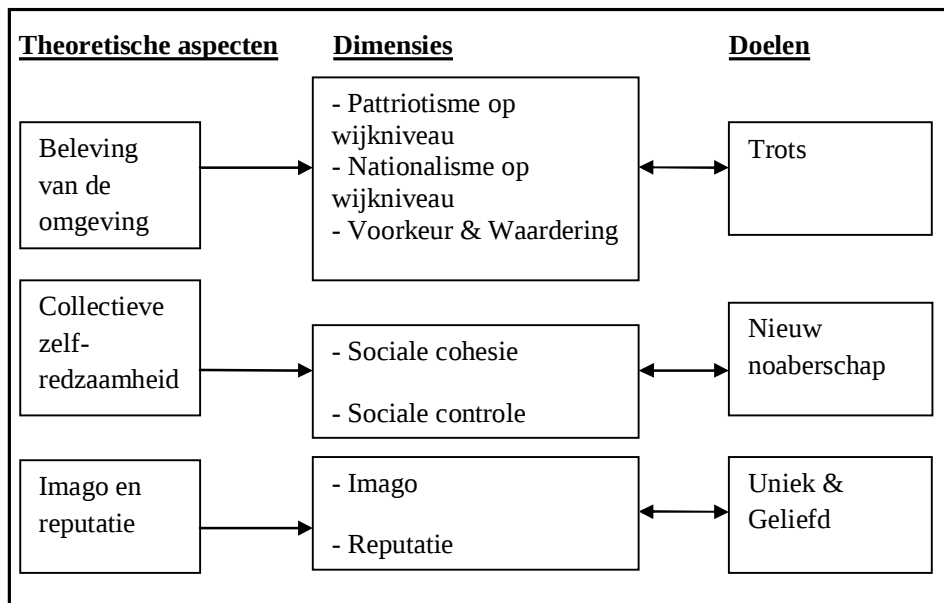
4.3.4 Conclusie

In deze paragraaf is ingegaan op het doel uniek en geliefd. Dit doel is binnen het theoretische aspect imago en reputatie geplaatst, omdat daarmee onderzocht kan worden of bewoners van Enschede de Wesselerbrink een unieke en geliefde wijk vinden. Het imago is het beeld dat mensen hebben over de wijk en bestaat uit gevoelens en overtuigingen die door vroegere ervaringen, kennis en indrukken zijn ontstaan. Reputatie gaat over hoe de wijk bekend staat en is gebaseerd op beeldvorming in de media, volksmond en officiële statistieken. De vraag die in hoofdstuk 7 wordt beantwoord is hoe het mogelijk is te meten of de Wesselerbrink het imago en de reputatie heeft een unieke en geliefde wijk te zijn.

4.4 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk is voor de drie verschillende doelen beschreven hoe ze binnen theoretische aspecten zijn te plaatsen waardoor gemakkelijker de stap kan worden gezet naar het meetbaar maken van de doelen. Vanuit de schematische weergaven bij elk van de drie doelen is een theoretisch kader opgesteld (figuur 8).

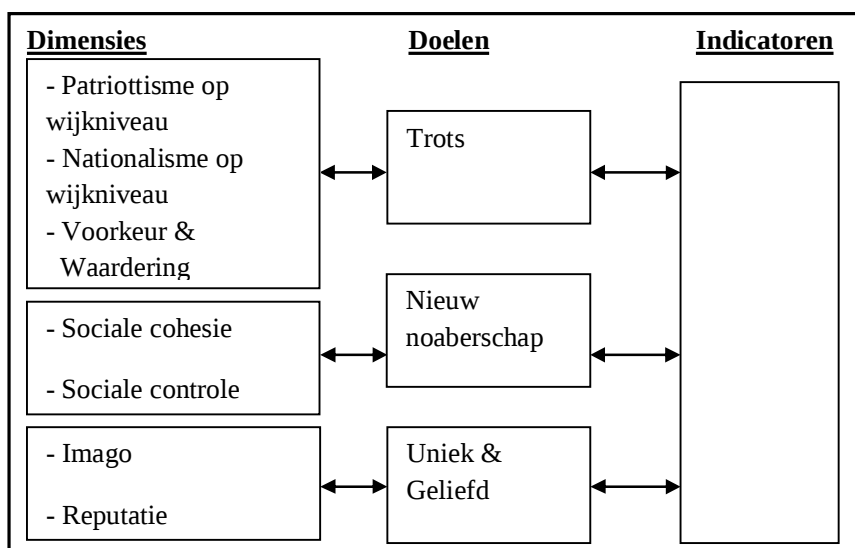
Figuur 8: Theoretisch kader

4.5 Vooruitblik

In de hoofdstukken 5, 6 en 7 worden de doelen geoperationaliseerd en worden er indicatoren aan de dimensies gekoppeld. Uit figuur 9 is op te maken dat er per doel wordt gekeken hoe de dimensies geoperationaliseerd kunnen worden. Hierbij worden er indicatoren toegewezen aan de verschillende dimensies.

Figuur 9: Vooruitblik operationalisatie

5. Meten van trots

In het vorige hoofdstuk zijn de drie doelen binnen theoretische aspecten geplaatst en is een theoretisch kader opgesteld. Dit kader met de theoretische aspecten beleving van de wijk, collectieve zelfredzaamheid en imago & reputatie dient als hulpmiddel voor het beantwoorden van de volgende deelvraag:

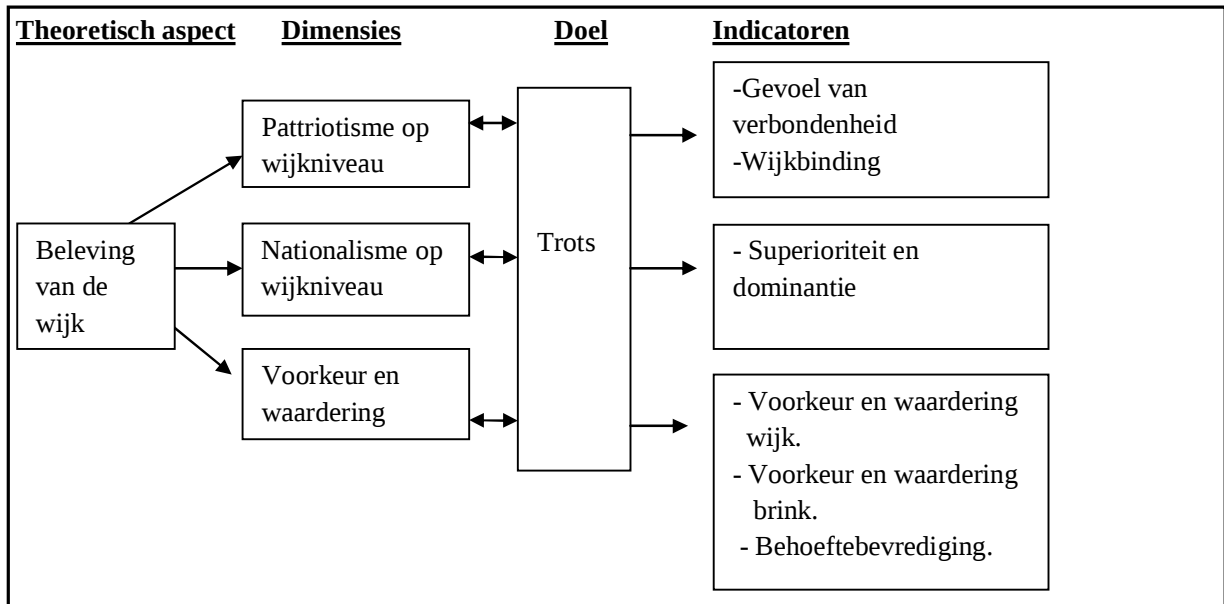
Hoe kunnen de gewenste effecten via de monitor worden gemeten?

Met behulp van de drie genoemde theoretische aspecten wordt onderzocht hoe de drie doelen via een monitor zijn te meten. Er wordt naar indicatoren gezocht die toepasbaar zijn op dit onderzoek. Zoals in 2.1 is behandeld dient outcome monitoring als hulpmiddel voor de uiteindelijke programma evaluatie. Een outcome monitoring systeem moet indicatoren bevatten die gewenste outcomes meten of duidelijk relevant en gerelateerd zijn aan de outcomes (Affholter, 1994, p. 105). De mogelijkheid om de beoogde effecten te meten ontstaat dus wanneer daar goede indicatoren voor zijn. Trots is onder de vorige deelvraag geconcretiseerd aan de hand van drie dimensies, namelijk patriottisme op wijkniveau, nationalisme op wijkniveau en voorkeur & waardering.

5.1 Schematische weergave

In onderstaand schema zijn de drie dimensies van trots geplaatst vanuit het bijbehorende theoretische aspect 'beleving van de wijk'. Aan deze dimensies zijn indicatoren toegekend van waaruit het gewenste effect trots te meten is.

Figuur 10: Operationalisatie trots

Uit het figuur wordt duidelijk via welke dimensies en met welke indicatoren het gewenste effect trots wordt gemeten.

5.2 Patriottisme op wijkniveau

Cairns en Hewstone (2005) meten trots met een schaal van 'sociale identificatie'. Deze schaal bevatte items zoals 'ik identificeer mezelf sterk met mijn gemeenschap' en 'mijn gemeenschap is een belangrijk deel van wie ik ben' (Economic and Social Research Council, 2005). Voor de te ontwikkelen monitor is trots op eenzelfde manier te meten. Het zich willen identificeren met de wijk is te plaatsen onder het patriottisme. Het patriottisme houdt namelijk onder andere in dat er sprake is van een gevoel van verbondenheid (de Figueiredo and Elikins, 2003, p. 175). Wanneer iemand zich wil identificeren met de wijk dan is te zeggen dat die persoon een bepaalde band heeft met die wijk. Trots is te meten door bewoners van Enschede te vragen hoe sterk ze zich verbonden voelen met de wijk. Wanneer respondenten zich willen identificeren met de wijk geeft dit een gevoel van trots aan, andersom gezien kan uit het zich niet willen identificeren met de wijk afgeleid worden dat er een gevoel van schaamte bestaat. Hierbij is wel van belang hoe sterk de respondenten zich wel of niet willen identificeren met de wijk. Wanneer iemand zich sterk wil identificeren is het meer betrouwbaar om daar de conclusie uit te trekken dat die persoon trots is op de wijk dan wanneer iemand aangeeft zich redelijk te willen identificeren met de wijk. In het laatste geval kan het namelijk zijn dat de persoon niet zozeer een gevoel van trots of schaamte heeft en het voor die persoon niet uitmaakt waar hij/zij woont.

5.2.1 Gevoel van verbondenheid

In het 'Measurement Model of National Pride' zijn vragen opgenomen die verwijzen naar nationale trots vanuit de dimensies patriottisme en nationalisme. Niet voor alle vragen uit dit measurement model is het mogelijk de vertaalslag te maken van nationaal niveau naar het wijkniveau. Hieronder volgen enkele vragen die verwijzen naar het gevoel van verbondenheid, welke gedeeltelijk zijn aangepast zodat ze toepasbaar zijn op de Wesselerbrink.

1. Als het mogelijk is hoe graag zou u dan uit de Wesselerbrink willen verhuizen?
 2. Zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden? ⁴
 3. Zijn er bepaalde zaken in de wijk waar u zich voor schaamt?
 4. Hoe betrokken voelt u zich met de straat waarin u woont?
 5. Hoe betrokken voelt u zich met de buurt waarin u woont?
 6. Hoe betrokken voelt u zich met de Wesselerbrink?
 7. Hoe betrokken voelt u zich met Enschede?
 8. Hoe betrokken voelt u zich met Twente?
 9. Hoe betrokken voelt u zich met Nederland?
- (naar: de Figueiredo en Elikins, 2003, pp. 176-177).

⁴ Deze vraag is toegevoegd op basis van vraag 3. Respondenten kunnen *schaamte* namelijk een te sterke bewoording vinden voor zaken waarover ze minder tevreden zijn. Door beide vragen op te nemen ontstaat er een beter beeld over mindere kanten van de wijk.

Bovenstaande vragen zijn van nationaal niveau omgezet naar het wijkniveau en in vraag 3 t/m 8 is onderscheid gemaakt tussen straat, buurt, wijk, stad, landstreek en land. Hierdoor is het mogelijk een vergelijking te trekken tussen het bereiken van de doelen op de verschillende niveaus. Deze niveaus hebben een duidelijke afbakening, zodat van respondenten verwacht mag worden dat ze begrijpen welk gebied wordt bedoeld. Voor buurt geldt dit echter niet, maar wordt hier gezien als het niveau tussen straat en wijk en hoeft voor deze vraag niet duidelijk afgebakend te worden, omdat het hier gaat om een vergelijking van verschillende schaalniveaus. De keuze om genoemde vragen op te nemen in de monitor wordt verantwoord, omdat de vragen verwijzen naar één van de dimensies van trots het patriottisme. Er is sprake van een hoge construct validiteit (Shadish, Cook and Campbell, 2002).

5.2.2 Wijkbinding

Naast de vragen uit het Measurement Model of national Pride is er de index van buurtbinding van Kleinhans (2005). Buurtbinding geeft aan in hoeverre mensen het prettig wonen vinden in de buurt en zich er thuis voelen (Kleinhans, 2005, p. 139).

Omdat het onderzoek van Kleinhans ging over Rotterdam is bij onderstaande vragen 'Rotterdam' vervangen voor 'Enschede.' Daarnaast is 'buurt' vervangen voor 'wijk', omdat er op buurtniveau geen sprake is van een duidelijke afbakening van het gebied. Hierdoor kan het zijn dat bewoners hun beleving over een te klein of te groot gebied dan is bedoeld laten blijken. Het wijkniveau is een duidelijker gebied waarvan verwacht wordt dat bewoners begrijpen welk gebied ermee wordt bedoeld. Daarnaast is het doel van de Kultuurstraat de drie doelen op wijkniveau te bereiken. Om die reden wordt de index dan ook 'wijkbinding' genoemd in plaats van 'buurtbinding'

1. Het is vervelend om in deze wijk te wonen;
2. Ik vind het vervelend of eng om hier 's avonds over straat te lopen.
3. Zodra het mogelijk is, ga ik uit deze wijk verhuizen.
4. Ik voel mij thuis in deze wijk.
5. Ik ben trots op deze wijk.
6. Deze wijk staat nu goed bekend in Enschede.
7. De meeste mensen die in deze wijk wonen, wonen hier omdat ze geen andere keuze hebben.
8. Ik wil graag verhuizen, maar ik heb geen mogelijkheden.⁵
9. Ik vind de wijk zo prettig dat ik een beter huis in een andere wijk niet zou accepteren.

(Naar: Kleinhans, 2005, p. 139)

Interessant om op te merken is dat er sprake is van een overlapping van de geformuleerde theoretische aspecten uit figuur 8. Het gewenste effect trots wordt hier gemeten via de dimensie patriottisme op

⁵ Op basis van de pretest is deze vraag verwijderd, omdat het voor respondenten onduidelijk was wat er onder 'mogelijkheden' werd verstaan. Respondenten bleken dezelfde betekenis toe te kennen aan deze vraag als aan item 3.

wijkniveau en het aspect imago & reputatie speelt hierop in (stelling 6). Ook hier zien we dat er een mogelijke samenhang is tussen de verschillende doelen. Binnen de oorspronkelijke index 'buurtbinding' is er een sterke samenhang van indicatoren⁶. Om die reden en omdat er sprake is van een hoge constructvaliditeit worden bovengenoemde stellingen opgenomen in de vragenlijst die wordt afgenomen onder de bewoners van de Wesselerbrink. Hierbij moet echter wel rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat er bij de index 'wijkbinding' sprake kan zijn van een sterkere of zwakkere samenhang dan bij 'buurtbinding' het geval is, gezien de veranderde index op hoger schaalniveau is geplaatst. In de monitor worden daarom ook vragen opgenomen die zich richten op straat en buurtniveau.

5.2.3 Generaliseren

De genoemde vragen in paragraaf 5.2 zijn gericht op de bewoners van de Wesselerbrink, het is echter ook mogelijk de vragen op een zodanige manier aan te passen zodat ze door bewoners uit andere wijken van Enschede beantwoord kunnen worden. Ten aanzien van het gevoel van verbondenheid is de vraag te stellen: *Als het mogelijk is hoe graag zou u dan naar de Wesselerbrink willen verhuizen?* Daarnaast zal de vraag toegevoegd moeten worden hoe verbonden de persoon zich voelt met de wijk waarin hij/zij woont, zodat het mogelijk is een vergelijking te trekken tussen de eigen wijk en de Wesselerbrink. De vraag of er bepaalde zaken in de wijk zijn die verbeterd kunnen worden zal tevens voor de eigen wijk gesteld moeten worden, zodat trots te vergelijken is tussen de eigen wijk en de Wesselerbrink. Het is echter wel zo dat de vragenlijst er voor de verschillende groepen er anders uit komt te zien. In het geval dat we van beide groepen willen meten in hoeverre er trots is, zullen er dus twee vragenlijsten moeten komen.

5.3 Nationalisme op wijkniveau

5.3.1 Superioriteit en dominantie

In de vorige paragraaf is beschreven dat vanuit het Measurement Model of National Pride gemeten kan worden in hoeverre er sprake is van patriottisme. In ditzelfde model zijn vragen opgenomen die verwijzen naar nationale trots vanuit de dimensie nationalisme. Aangezien ook deze vragen gericht zijn op nationaal niveau moet ook hier een vertaalslag worden gemaakt naar het wijkniveau.

1. Bent u liever een bewoner van de Wesselerbrink dan een bewoner uit één van de andere wijken uit Enschede?
2. Zou het volgens u een verrijking voor Enschede zijn als meer wijken in Enschede zijn zoals de Wesselerbrink?
3. Zou u over het algemeen gesproken zeggen dat de Wesselerbrink een betere wijk is dan andere wijken? (naar: de Figueiredo en Elikins, 2003, pp. 176-177).

Zoals bij de vragen van het patriottisme zijn ook deze vragen gericht op de bewoners van de Wesselerbrink en zijn daarnaast enkele andere vragen uit het model van de Figueiredo en Elikins

⁶ Cronbach's alpha van de oorspronkelijke index buurtbinding is 0,84 (Kleinmans, 2005).

(2003) niet relevant voor het meten van de mate waarin het geloof aanwezig is over de superioriteit en dominantie van de eigen wijk ten opzichte van andere wijken.

5.3.2 Generaliseren

Het is mogelijk de vragen aan te passen, zodat bewoners uit andere wijken van Enschede ze ook kunnen beantwoorden. Zoals bij het patriottisme staat ook hier de vergelijking tussen de eigen wijk en de Wesselerbrink centraal. De eerstgenoemde vraag uit deze paragraaf komt er dan als volgt uit te zien: *Zou u liever een bewoner van de Wesselerbrink zijn dan een bewoner van de wijk waarin u nu woont?* Het is van belang voor de vragen 2 en 3 dat diezelfde vragen ook over de wijken van de andere bewoners van Enschede worden gesteld. Dit maakt het mogelijk een vergelijking te trekken in de mate van de aanwezigheid van trots tussen de verschillende wijken.

5.4 Voorkeur en waardering

Ten aanzien van de dimensie voorkeur en waardering is een maatstaf voor het meten van trots de voorkeur van burgers van Noord-Ierland voor specifieke vlaggen (Economic and Social Research Council, 2005). Trots op de wijk is indirect te meten door bewoners naar hun voorkeur te vragen ten aanzien van verschillende zaken in de wijk ten opzichte van andere delen van Enschede.

Voorkeur en waardering verwijzen naar het patriottisme, aangezien de voorkeur en waardering voor de ene vlag aangeeft dat er sprake is van een groter gevoel van verbondenheid met die vlag dan met de andere vlag. Voorkeur en waardering kunnen daarnaast ook verwijzen naar het nationalisme. Wanneer de ene vlag wordt verkozen boven de andere vlag of wanneer de ene vlag hoger wordt gewaardeerd dan de ander, dan kan dit aangeven dat men gelooft dat de ene vlag superieur en dominant is ten opzichte van de ander. Ook ten aanzien van voorkeur en waardering wordt een vergelijking getrokken tussen verschillende niveaus, namelijk straat, wijk en stad. Kijkend naar de indirecte maatstaf van Brown en Maginty, de voorkeur voor specifieke vlaggen, dan zal een vraag geformuleerd moeten worden die zich richt op de mate van trotsheid op 'de vlag' van de straat, vergeleken met de trotsheid op de vlag van de 'wijk' en van de 'stad'. Op stadsniveau is er het wapen van Enschede, op straat- en wijkniveau is er echter geen vlag of wapen die symbool staat voor een gevoel van trots waardoor je jezelf indirect door je voorkeur voor een vlag onder een bepaalde groep plaatst. De vlag zien we in dit onderzoek daarom symbolisch aangezien er niet een dergelijk duidelijk object is waarmee onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende wijken en straten in Enschede.

5.4.1 Voorkeur en waardering wijk

Als symbolische vlag zijn bijvoorbeeld winkelcentra aan te wijzen. Hierbij kan echter enkel onderscheid worden gemaakt tussen winkelcentra van verschillende wijken en tussen de Wesselerbrink en het winkelcentrum van de stad. Op straatniveau is er op het oog geen directe

maatstaf te vinden die ook in andere wijken terug te vinden is. Winkelcentra in de verschillende wijken zijn kleiner en hebben een meer dorps karakter dan het centrale centrum van Enschede. Dit is **tevens het geval met 'de vlag'**, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen voorkeur voor de vlag van het land (centrum Enschede) en de vlag van kleinere delen van het land (wijkcentra Enschede). Het prefereren van het ene winkelcentrum boven het andere geeft aan dat het winkelcentrum het best aan de behoeften voldoet van die persoon. Hierbij komt 'behoeftebevrediging' kijken dat gerelateerd is aan het zich thuis voelen. In het vorige hoofdstuk is beschreven dat dit verwijst naar trots.

Naast het winkelcentrum zijn er ook nog andere mogelijke maatstaven waarmee een vergelijking kan worden getrokken tussen verschillende wijken en tussen wijk en stad, zoals het Wesselerbrinkpark en parken uit de andere wijken of het volkspark in het centrum van Enschede. Voor dit onderzoek wordt echter als maatstaf het winkelcentrum genomen, omdat mensen genoodzaakt zijn naar een winkel te gaan voor levensmiddelen. Sommige mensen zullen andere personen hun boodschappen laten doen, maar er wordt uitgegaan van de veronderstelling dat meer mensen gebruik maken van een winkelcentrum dan van een park of andere voorziening. Naast de mogelijkheid om voorkeur en waardering tussen verschillende wijken te vergelijken is het ook mogelijk in de wijk zelf te onderzoeken welke plaatsen het meest gewaardeerd worden en waar de grootste voorkeur naar uitgaat. Om te onderzoeken in hoeverre er voorkeur en waardering is voor verschillende zaken uit de Wesselerbrink is een goede mogelijkheid om aan bewoners stellingen voor te leggen aan de hand waarvan ze hun voorkeur en waardering kunnen aangeven over de verschillende plaatsen in de wijk. Hiervoor worden verschillende plaatsen geselecteerd uit de wijk, waarbij de vraag wordt gesteld in hoeverre mensen het prettig vinden om hun tijd door te brengen op die bepaalde plaats.

5.4.2 Voorkeur en waardering brinken

Als maatstaf aan de hand waarvan een vergelijking kan worden getrokken tussen verschillende straten zijn de brinken uit het programma *KunstLanen CultuurBrinken* aan te wijzen (zie hoofdstuk 3). De vraag is in hoeverre bewoners streven naar eigenheid en ervoor zorgen dat iedere brink anders is. Het winkelcentrum kan dus als symbolische vlag dienen voor de vergelijking tussen wijken en tussen de Wesselerbrink en de stad, de brinken dienen als symbolische vlag waarbij een vergelijking kan worden getrokken tussen verschillende straten uit de wijk de Wesselerbrink. Hier kunnen we ons richten op de voorkeur en waardering van de brink uit de eigen straat ten opzichte van andere brinken. Voorkeur en waardering voor de verschillende winkelcentra en brinken komen voort uit psychische processen.

5.4.3 Psychische processen

Vanuit wensen, opgedane ervaringen en gevoelens worden voorkeur en waardering bepaald. De voorkeur voor een bepaald winkelcentrum kan voortkomen uit bepaalde wensen of behoeften. Iemand geeft bijvoorbeeld de voorkeur aan een winkelcentrum dicht bij huis. Iemand anders doet mogelijk

altijd boodschappen in een winkelcentrum in een aangrenzende wijk, omdat hij of zij daar vroeger heeft gewoond en goede ervaringen heeft met dat winkelcentrum. Daarnaast speelt het gevoel dat mensen hebben een rol bij de voorkeur en waardering van bijvoorbeeld winkelcentra. De sfeer van het ene centrum wordt positiever beleefd dan de sfeer in een ander winkelcentrum. De voorkeur en waardering zijn te meten via vragen aan bewoners waarin een vergelijking wordt getrokken binnen de brinken en binnen de winkelcentra.

Ten aanzien van ruimtelijk belevingsonderzoek gaat het vooral om de relatie tussen ruimtelijke kwaliteit en menselijk gedrag. Onderzoek naar deze relatie is vaak gecompliceerd, omdat het moeilijk of zelfs onmogelijk is de ruimtelijke eigenschappen waarvan je wenst het effect vast te stellen onafhankelijk te maken uit het totaal waarvan ze deel uitmaken. Daarnaast is het probleem dat meestal een volledige beschrijving ontbreekt van alle kenmerken of kwaliteiten van het object van onderzoek (Steffen & Van der Voordt, 1978). In dezelfde lijn kunnen we stellen dat het lastig is te onderzoeken of een slechte waardering van het winkelcentrum voortkomt uit het niet bezoeken van het winkelcentrum, dat men er slechte ervaringen mee heeft of dat het de behoeften van de mensen niet bevredigt. Daarnaast kan een slechte waardering voortkomen uit de uitstraling van het winkelcentrum, maar het kan ook zijn dat een slechte waardering voortvloeit uit de aanwezigheid van bijvoorbeeld hangjongeren. Hetzelfde geldt voor de brinken. Mensen kunnen de brink hoger waarderen wanneer ze zelf hebben meebeslist over hoe deze eruit komt te zien. Anderzijds kunnen ze de brink lager waarderen, omdat het idee van bijvoorbeeld een andere bewoner of de gemeente meer terug is te vinden dan het eigen idee. Zo zijn er nog meer factoren die de waardering kunnen beïnvloeden. Getracht wordt dit probleem te ondervangen door verschillende factoren mee te nemen bij het ondervragen van de respondenten.

Een goede mogelijkheid om dit probleem te ondervangen is door aan respondenten de vraag te stellen wat en waarom ze aan mensen die voor het eerst in de Wesselerbrink komen zouden laten zien wanneer ze de mooie kant van de wijk willen tonen. Tevens kan de vraag worden gesteld welke plekken in de Wesselerbrink ze niet zouden laten zien. Hier moeten antwoordcategorieën worden geformuleerd die verschillende plekken uit de wijk weergeven waar mensen mogelijk trots op zijn of zich voor schamen. Deze plaatsen kunnen o.a. het genoemde winkelcentrum, de brinken en het Wesselerbrinkpark zijn, maar ook voorzieningen als de Twentehallen, de pannenkoekenboerderij of de syrisch-orthodoxe kerk. Tevens kunnen we denken aan bepaalde activiteiten, zoals het multiculturele festival of een buurtfeest waarbij mensen ook trots kunnen zijn op de samenwerking tussen buurtbewoners. Er kunnen uiteenlopende redenen zijn waarom mensen iets wel of juist niet willen laten zien. Enerzijds kan het zijn dat een persoon vaak op een bepaalde plek komt of juist niet, waardoor hij of zij deze plek wel of niet wil laten zien. Anderzijds kan de persoon een bepaalde plek willen laten zien vanwege de positieve ervaringen of juist negatieve ervaringen waardoor de plek

liever niet getoond wordt. Het is van belang in de monitor ook de waaromvraag op te nemen, zodat de conclusie kan worden getrokken of er sprake is van een hoge waardering of voorkeur vanwege de sfeer of vanwege het wel of niet bezoeken van de plek of het deelnemen aan de activiteit.

5.4.4 Generaliseren

De operationalisering in deze paragraaf is specifiek gericht op zaken uit de Wesselerbrink. Wanneer de monitor aan bewoners van andere wijken wordt voorgelegd zal er gericht moeten worden op voorzieningen uit de eigen wijk, zodat er een vergelijking kan worden getrokken tussen de verschillende wijken. Bewoners uit andere wijken kunnen echter ook uitspraken doen over de waardering van verschillende voorzieningen en / of activiteiten uit de Wesselerbrink waarvan ze gebruik maken of waaraan ze deelnemen. Voor deze dimensie zal de monitor voor bewoners uit andere wijken dus uitgebreid moeten worden met zaken uit de eigen wijk.

5.5 Overlapping dimensies

De verschillende dimensies zijn niet op alle punten strikt te scheiden, maar hebben hier en daar een overlapping met andere dimensies. Er worden enkele vragen en stellingen toegevoegd aan de monitor die niet direct onder één van de dimensies van trots zijn te plaatsen, maar wel meten in hoeverre er sprake is van trots. Vanuit het theoretische aspect beleving van de omgeving wordt de volgende stelling aan de monitor toegevoegd die ten eerste gebaseerd is op het nationalisme op wijkniveau: *Wanneer er positief over de Wesselerbrink wordt gesproken ben ik daar trots op.* Als er positief gesproken wordt over de Wesselerbrink, dan vindt dit plaats vanuit opgedane ervaringen en kennis over deze wijk. Over datgene waarover positief wordt gesproken bestaat het geloof dat de wijk op dat punt superieur en/of dominant is. Daarbij wordt voorkeur gegeven aan datgene en wordt dat punt hoger gewaardeerd dan andere zaken uit de wijk. Het geeft echter ook het gevoel van verbondenheid met de wijk aan. Wanneer iemand zich niet verbonden voelt, zal het die persoon niet uitmaken hoe er over de wijk wordt gesproken. Tegenover deze stelling is de volgende stelling te plaatsen: *Wanneer er negatief over de Wesselerbrink wordt gesproken dan raakt mij dat.* Tevens kunnen we kijken naar persaadacht, waarbij de vraag gesteld kan worden of mensen trots zijn wanneer er een positief bericht is gepubliceerd over de wijk. Daartegenover staat de vraag of mensen zich schamen wanneer er een negatief bericht wordt geplaatst.

Aan de hand van deze stellingen kan onderzocht worden in hoeverre trots voortkomt uit het positieve beeld van anderen op de wijk. Wanneer bijvoorbeeld het Nederlandse voetbalelftal een EK of WK wint is er trots te verwachten onder Nederlanders zelf, 'wij hebben gewonnen'. Andere landen zien 'Nederland' echter ook winnen. De vraag is in hoeverre daar positief over wordt gesproken door andere landen. Er kan sprake zijn van jaloezie waardoor andere landen negatief zullen spreken over de winst. Wanneer er echter positieve geluiden te horen zijn is er sprake van versterking van trots op

Nederlanders door buitenlanders. Er wordt hier van buitenaf (de outgroup) geoordeeld over het land (de ingroup), waardoor er sprake is van een raakvlak met de theoretische aspecten imago & reputatie en collectieve zelfredzaamheid wat betreft het oordeel over de wijk. Het gevoel van bewoners uit de Wesselerbrink over dit oordeel laat de betrokkenheid met de wijk zien. In hoofdstuk 7 wordt verder ingegaan op het imago en de reputatie.

In het bovenstaande is ingegaan op de manier van spreken van anderen, het is echter ook mogelijk een vraag op te nemen over hoe bewoners zelf over de wijk spreken. Trots of juist schaamte is af te leiden uit hoe bewoners spreken met vrienden, familie en kennissen. Spreken bewoners van de Wesselerbrink positief of negatief over de wijk? Hierbij kunnen we denken aan de vraag of bewoners aan familie, vrienden en kennissen zouden adviseren in de Wesselerbrink te komen wonen. Dit advies zullen bewoners geven vanuit opgedane ervaringen in de wijk. Bewoners kunnen verschillende redenen aangeven waarom ze familie, vrienden en kennissen zullen adviseren om in de wijk te komen wonen. Dit kan voorkomen uit de betrokkenheid met de wijk en / of het geloof in de superioriteit van de wijk ten opzichte van andere wijken. Wanneer bewoners het advies geven in de Wesselerbrink te komen wonen, dan geeft dit aan dat bewoners de voorkeur geven aan die wijk en deze wijk hoger waarderen dan andere wijken. Tevens kunnen we ons richten op een gevoel van trots of schaamte over andere zaken in de Wesselerbrink dan waar bewoners zelf mee te maken hebben. Er kan onder bewoners bijvoorbeeld een gevoel van schaamte heersen, vanwege het bestaan van een voedselbank in de wijk. Ook kan het zijn dat er schaamte is, omdat bijvoorbeeld niemand in de wijk zich bekommerd om een eenzame buurvrouw.

5.6 Trots

Hieronder volgt per dimensie een overzicht met concrete vragen en antwoordcategorieën die in dit hoofdstuk naar voren zijn gekomen. De vragen die gegroepeerd zijn en waarnaast geen rand is geplaatst vormen gezamenlijk een schaal. Enkele vragen zijn vetgedrukt, voor deze vragen geldt dat ze op theoretische basis ook onder één van de andere twee doelen zijn geplaatst. Hieruit blijkt dat de drie doelen elkaar op enkele punten overlappen.

Figuur 11: Vragen met antwoordcategorieën die niet binnen een dimensie zijn te plaatsen:

Trots	Wanneer er negatief over de Wesselerbrink wordt gesproken raakt mij dat. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
	Wanneer er positief over de Wesselerbrink wordt gesproken ben ik daar trots op. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
	Wanneer familie, vrienden of kennissen gaan verhuizen zou ik ze adviseren in de Wesselerbrink te komen wonen. <i>(Ja dat doe ik zeker; Ja dat doe ik misschien; Nee dat doe ik waarschijnlijk niet; nee dat doe ik zeker niet).</i>

Figuur 12: Vragen en antwoordcategorieën naar dimensie van trots:

Dimensie	Indicatoren	Vragen en antwoordcategorieën
Patriottisme op wijkniveau	<i>Gevoel van verbondenheid</i>	Zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden? <i>(Nee; Ja + voorbeelden)</i>
		Zijn er bepaalde zaken in de wijk waar u zich voor schaamt? <i>(Nee; Ja + open vraag)</i>
		1. Hoe betrokken voelt u zich met de straat waarin u woont? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
		2. Hoe betrokken voelt u zich met de buurt waarin u woont? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
		3. Hoe betrokken voelt u zich met de wijk waarin u woont? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
		4. Hoe betrokken voelt u zich met Enschede? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
		5. Hoe betrokken voelt u zich met Twente? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
		6. Hoe betrokken voelt u zich met Nederland? <i>(Helemaal niet betrokken t/m zeer betrokken)</i>
	<i>Wijkbinding</i>	1. Het is vervelend om in de Wesselerbrink te wonen. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		2. Ik vind het vervelend of eng om hier 's avonds over straat te lopen. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		3. Zodra het mogelijk is, ga ik uit de Wesselerbrink verhuizen. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		4. Ik voel mij thuis in de Wesselerbrink. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		5. Ik ben trots op de Wesselerbrink. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		6. De Wesselerbrink staat goed bekend in Enschede. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		7. De meeste mensen die in de Wesselerbrink wonen, wonen hier omdat ze geen andere keuze hebben. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>
		8. Ik vind de wijk zo prettig dat ik een beter huis in een andere wijk niet zou accepteren. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>

Dimensie	Indicatoren	Vragen
Nationalisme	<i>Geloof van superioriteit en dominantie</i>	1. Ik ben liever een bewoner van de Wesselerbrink dan een bewoner uit één van de andere wijken uit Enschede. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens).</i> ¹
		2. Over het algemeen gesproken is Enschede een betere stad om te wonen wanneer de andere wijken zijn zoals de Wesselerbrink. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens).</i>
		3. De Wesselerbrink is over het algemeen gesproken een betere wijk dan andere wijken. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens).</i>

¹ Nadat de vragen uit de monitor kritisch zijn bekeken op herhaling, is besloten dit item te verwijderen. Een gelijkend item is namelijk: 'ik vind de Wesselerbrink zo prettig dat ik een beter huis in een andere wijk niet zou accepteren'. (Zie vraag 1, bijlage 1).

Dimensie	Indicatoren	Vragen
Voorkeur en Waardering	<i>Voorkeur en waardering wijk</i>	In hoeverre vindt u het prettig uw tijd door te brengen in....? (verschillende plaatsen in de Wesselerbrink) <i>(Zeer onprettig t/m zeer prettig)</i>
		Stel dat u gasten ontvangt die voor het eerst in de Wesselerbrink komen, wat zou u deze mensen van de wijk laten zien? <i>(Voorbeelden plaatsen/activiteiten in de wijk)</i>
		Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u de gasten deze plekken of activiteiten zou willen laten zien? <i>(Ik kom daar regelmatig; mooie plek; vriendelijke mensen; betrokken; goede ervaringen; fijne sfeer)</i>
		Wat zou u deze mensen juist niet laten zien? <i>(Voorbeelden plaatsen/activiteiten in de wijk)</i>
		Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u de gasten deze plekken of activiteiten zou willen laten zien? <i>(Ik kom daar regelmatig; mooie plek; vriendelijke mensen; betrokken; goede ervaringen; fijne sfeer)</i>
	<i>Behoeft-bevrediging</i>	Zijn er voldoende mogelijkheden in de Wesselerbrink om activiteiten te ondernemen met andere buurtbewoners? <i>(Nee; Ja, maar geen tijd/mogelijkheden; Ja, geen behoefte; Ja; Weet niet)</i>
	<i>Voorkeur en waardering brink</i>	1. De brink waar ik woon is mooier dan alle andere brinken. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i> 2. Ik had liever gezien dat mijn brink er anders uitzag dan nu het geval is. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i> 3. Er heerst een gezellige sfeer op mijn brink. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i> 4. De brink waar ik woon is anders dan de andere brinken in de Wesselerbrink. <i>(Helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens)</i>

5.6.1 Gebruik monitor

Ten aanzien van de eerste schaal gevoel van verbondenheid - geeft de mate waarin er sprake is van een scheve verdeling het verschil aan in het gevoel van verbondenheid op de verschillende niveaus van straat t/m Nederland. Daarnaast is er de schaal 'wijkbinding', waarbij vragen in positieve en in negatieve vorm zijn geformuleerd. Voor de items 4, 5, 6 en 8 geldt dat de uitkomsten in een databestand omgekeerd ingevoerd dienen te worden. Wanneer er wordt uitgegaan van de waarden 1= helemaal mee eens t/m 5= helemaal mee oneens, geldt dat naarmate er sprake is van een meer linksscheve verdeling is er meer sprake is van wijkbinding. De tweede dimensie van trots vormt een derde schaal. Hier geldt dat naarmate de verdeling meer linksscheef is, er **minder** sprake is van het geloof in superioriteit en dominantie van de Wesselerbrink. De oorzaak hiervan is dat deze schaal vragen bevat die in positieve vorm zijn geformuleerd, terwijl dat bij de schaal 'wijkbinding' niet het geval is. Bij de schaal 'voorkeur en waardering brink' dienen voor het tweede item de uitkomsten omgekeerd ingevoerd te worden, aangezien deze stelling negatief is geformuleerd. Ook hier geldt dat wanneer er sprake is van een linksscheve verdeling er minder sprake is van een hogere voorkeur en waardering van de eigen brink ten opzichte van andere brinken. De items 1 en 4 zeggen tevens iets over de interne reputatie en de items 2 en 3 geven het imago weer. Een linksscheve verdeling van deze 2 groepen items geeft dus aan dat er sprake is van een negatieve interne reputatie en een negatief imago. Met negatief wordt hier niet per se bedoeld dat het 'slecht' is, maar dat er verbeterpunten zijn.

5.8 Conclusie

In dit hoofdstuk is ingegaan op hoe het doel trots gemeten kan worden. Vanuit de drie dimensies die in hoofdstuk 4 zijn geformuleerd is onderzocht hoe het abstracte doel trots te meten is. Per dimensie zijn vragen geselecteerd vanuit bestaande schalen en onderzoeken en aangepast zodat ze op dit onderzoek toepasbaar zijn. Tevens zijn per dimensie verschillende vragen opgesteld, omdat is gebleken dat er erg weinig onderzoek is gedaan naar trots. De dimensies zijn echter niet strikt van elkaar te scheiden, waardoor de indicatoren soms samenhangen met verschillende dimensies van trots. De vragen zijn gericht op bewoners uit de Wesselerbrink, er is echter ook aandacht besteed aan hoe de monitor eruit zal zien wanneer deze vragenlijst onder andere burgers wordt afgenomen. De geselecteerde en opgestelde vragen zijn allen vanuit de theorie gezien goede maatstaven voor trots en hebben een hoge construct validiteit.

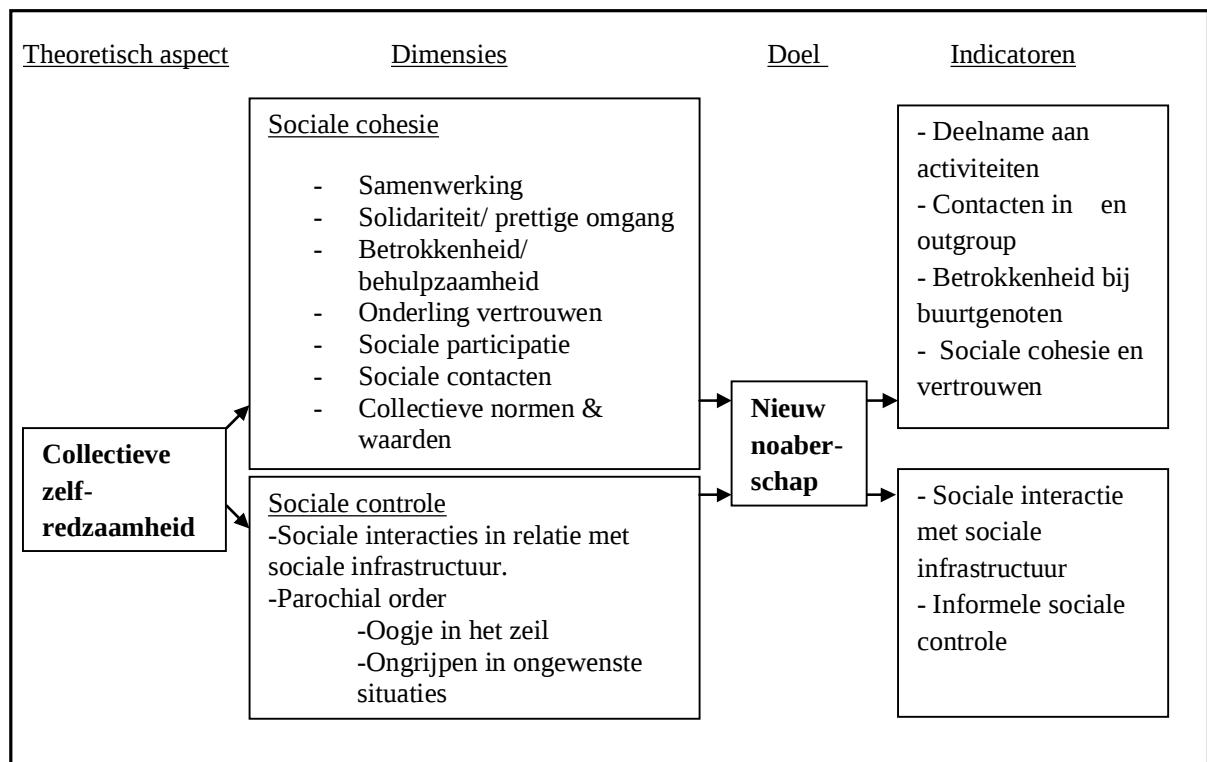
6. Meten van nieuw noaberschap

In hoofdstuk 4 is besproken dat nieuw noaberschap goed te plaatsen is onder het theoretische aspect collectieve zelfredzaamheid. Binnen dit theoretisch aspect worden twee dimensies onderscheiden: sociale cohesie en sociale controle.

6.1 Schematische weergave

In onderstaand schema zijn de dimensies geplaatst van nieuw noaberschap waaraan indicatoren zijn toegekend.

Figuur 13: Operationalisatie nieuw noaberschap

In het figuur wordt duidelijk op welke manier het gewenste effect 'nieuw noaberschap' gemeten kan worden.

De mate waarin sociale controle aanwezig is kan gemeten worden aan de hand van een schaal waarbij vragen worden gesteld ten aanzien van sociale controle op buurtniveau. Hierbij wordt bewoners gevraagd of ze wel eens een oogje in het zeil houden en of ze ingrijpen bij ongewenste activiteiten. Sampson ontwikkelde een vijf-~~item~~ ~~schal~~ naar Likert waarmee 'informal social control' kan worden gemeten. Aan bewoners worden de volgende vragen voorgelegd aan de hand waarvan uitspraken gedaan kunnen worden over de sociale controle: Is het zeer waarschijnlijk, waarschijnlijk, noch

waarschijnlijk/ noch onwaarschijnlijk, onwaarschijnlijk, of zeer onwaarschijnlijk dat uw buren ingrijpen wanneer⁷:

1. Jongeren spijbelen en op de straat rondhangen.
2. Jongeren graffiti op een openbaar gebouw spuiten.
3. Jongeren geen respect tonen tegenover een volwassene.
4. Er een gevecht uitbreekt voor hun huis.
5. De brandweerkazerne bij hun huis worden bedreigd door bezuinigingen.

Naast deze schaal van sociale controle is er ook een schaal van sociale cohesie en vertrouwen, welke uit vijf gerelateerde items bestaat. Hierbij wordt aan respondenten gevraagd in hoeverre ze het met de volgende stellingen eens zijn:

1. Mensen die hier wonen zijn bereid buren te helpen.
2. Dit is een hechte wijk.
3. Mensen in deze wijk zijn te vertrouwen.
4. Mensen in deze wijk gaan over het algemeen niet met elkaar om.
5. Mensen in deze wijk delen niet dezelfde waarden.

(Naar: Sampson, 1997, pp. 919-920).

6.2 Sociale controle

De eerste schaal, sociale controle wordt deels aangepast om een aantal redenen. Sampson spreekt in zijn schaal onder de eerste drie vragen over jongeren. Deze vragen lijken te veronderstellen dat alleen jongeren vernielingen aanbrengen of ander ongewenst gedrag vertonen. Deze schaal heeft betrekking op sociale controle, waardoor het passende vragen zijn wanneer de achterliggende gedachte is dat jongeren in de gaten worden gehouden om op het goede pad te blijven. Het letten op kinderen is een taak van buren wanneer het gaat om collectieve zelfredzaamheid (Sampson, 1997). Sociale controle wordt hier echter ruim opgevat zoals Bursik en Grasmick (2002) formuleren: bewoners houden een oogje in het zeil, grijpen in bij ongewenste activiteiten en spreken anderen aan op onacceptabel gedrag. Item 1 in de schaal van sociale controle blijft staan, omdat spijbelen ongewenst gedrag is van de specifieke groep jongeren. Hierbij wordt echter nog een item toegevoegd dat gerelateerd is aan overlast van andere mensen. De vraag wordt opgenomen of buren in actie komen wanneer andere buren overlast veroorzaken. Dit laat zien in hoeverre mensen in actie komen wanneer zij zelf overlast ervaren en wanneer ze er zelf niet direct last van hebben, zoals dat bij item 1 het geval kan zijn. Items 2 en 3 zijn in algemene vorm geformuleerd, omdat niet alleen jongeren deze vorm van overlast kunnen

⁷ Naar aanleiding van de pretest is deze vraag vervangen voor: "Denkt u dat uw buren in actie komen wanneer..." met de antwoordcategorieën: zeker wel; ik denk het wel; misschien wel / misschien niet; ik denk het niet; zeker niet. Deze vraag is beter begrijpelijk voor respondenten die de Nederlandse taal niet goed beheersen.

veroorzaken. Er is een item toegevoegd dat gericht is op andere vernielingen dan graffiti. Graffiti is te scharen onder vernielingen in die zin dat er schade aan wordt gebracht aan de uitstraling van openbare gebouwen en/of de openbare ruimte. Een onderscheid tussen vernielingen ten aanzien van de uitstraling van de wijk en vernielingen die bewoners beperken in het gebruik van het object is echter van belang. Uit eventuele verschillen tussen de uitkomsten van deze twee zaken is af te leiden hoe sterk de sociale controle is wanneer het gaat om zaken die dicht bij bewoners staan en zaken die verder van bewoners af staan.

Dit onderscheid is ook gemaakt ten aanzien van item 5. Sampson noemt bij de eerste subschaal specifiek een brandweerkazerne die door bezuinigingen bedreigd wordt te moeten sluiten. De sluiting van een brandweerkazerne kan echter ver van bewoners afstaan. Bewoners kunnen bijvoorbeeld denken dat wanneer er brand uitbreekt er vanuit een andere kazerne wel actie wordt ondernomen. Betrokkenheid in de buurt kan zich op bepaalde vlakken uiten, maar op andere vlakken weer niet. Wanneer een buurthuis of speelplek wordt bedreigd door bezuinigingen kan dat voor sommige bewoners dichterbij staan dan de brandweerkazerne. Hierbij komt het nimby-verschijnsel kijken: wanneer het bewoners echt aangaat zullen ze eerder ingrijpen dan wanneer het ver van hen afstaat. Een item wordt toegevoegd dat gerelateerd is aan bezuinigingen van speelplek en brandweerkazerne, maar dan in positieve vorm. De vraag is of burens in actie komen wanneer buurtbewoners een subsidie krijgen als er een activiteit wordt georganiseerd door bewoners. Door dit onderscheid te maken wordt duidelijk of bewoners denken dat hun burens alleen bij problemen in actie komen of ook wanneer ze iets voor de wijk kunnen realiseren. Hieruit kan de conclusie worden getrokken of er enkel sociale controle is omdat bewoners zonder die sociale controle slechter af zijn, of dat er ook sociale controle is omdat bewoners daarmee iets voor de wijk kunnen bereiken. Het antwoord op deze vraag laat zien in welke mate buurtbewoners zich willen inzetten voor de buurt, wat aangeeft in hoeverre er op dat gebied sprake is van nieuw noaberschap. Voor het gewenste effect 'nieuw noaberschap' maakt het in principe niet uit waar bewoners zich voor inzetten voor de wijk, maar wel dat ze zich op een bepaalde manier inzetten en/of betrokken zijn bij de wijk. De aangepaste schaal van sociale controle komt er als volgt uit te zien: Hoe waarschijnlijk is het dat uw burens ingrijpen wanneer:

1. Jongeren spijbelen en op de straat rondhangen.
2. Burens overlast veroorzaken.
3. Er graffiti op een openbaar gebouw wordt gespoten.
4. Er zaken in de openbare ruimte worden vernield, zoals speeltoestellen, bushokjes of een kunstwerk.
5. Er geen respect wordt getoond tegenover hen.
6. Er een gevecht uitbreekt voor hun huis.
7. De brandweerkazerne bij hun huis wordt bedreigd door bezuinigingen.
8. De speelplek bij hun huis wordt bedreigd door bezuinigingen.
9. De gemeente een subsidie verstrekt wanneer buurtbewoners een activiteit organiseren.

6.3 Sociale cohesie

Bij de schaal van sociale cohesie en vertrouwen is 'buurt' vervangen voor 'wijk'. Dit is vervangen, omdat wijk een duidelijkere afbakening heeft van het gebied dan buurt dat heeft en de monitor zich vooral richt op de effecten op wijkniveau gezien Gemeente Enschede de effecten in de Wesselerbrink wil weten. Het buurtniveau omvat echter een kleiner gebied dan het wijkniveau. Het kan zijn dat bewoners van mening zijn dat er sprake is van een hechte buurt zoals ze die zelf afbakenen, maar dat ze niet van mening zijn dat de wijk hecht is. Daarom worden naast deze vragen op wijkniveau ook enkele vragen in de monitor opgenomen die zich richten op straat, buurt en stad, zodat door de tijd de ontwikkelingen op deze niveaus met elkaar vergeleken kunnen worden. Het heeft niet de voorkeur dezelfde schaal van Sampson toe te passen op de andere niveaus, gezien respondenten snel verveeld zullen raken wanneer ze vier maal dezelfde vragen moeten beantwoorden voor de verschillende niveaus. Om die reden wordt in 6.5 beschreven bij welke andere vragen dit onderscheid wel wordt gemaakt.

6.4 Collectieve zelfredzaamheid

Sampson geeft aan dat er een sterke samenhang is tussen de schaal van sociale cohesie en informal social control⁸. Om die reden zijn deze schalen bijeengenomen en vormen samen één schaal. Cronbach's alpha van deze schaal van collectieve zelfredzaamheid (collective efficacy) is 0,85 wat aangeeft dat deze schaal interne consistentie heeft (Sampson, 1997). Doordat de schaal van informele sociale controle sterk is aangepast, moet deze schaal opnieuw op betrouwbaarheid worden gecontroleerd. Met behulp van deze schalen kunnen uitspraken gedaan worden over de bereidheid in te grijpen voor het belang van de wijk en de mate van sociale controle in de wijk. Er wordt inzicht verkregen in de mate waarin bewoners gezamenlijk doelen nastreven, wat het gewenste effect 'nieuw naberschap' goed omvat.

6.5 Betrokkenheid bij buurtgenoten

We hebben nu een schaal voor sociale controle en sociale cohesie en vertrouwen. In hoofdstuk 5 is ingegaan op de drie dimensies die Frieling (2008) onderscheidt bij het meten van sociale cohesie op buurt en wijkniveau. Deze drie dimensies zijn: de mate waarin individuen samenwerken in het creëren van welzijn, de mate van onderlinge solidariteit, en de gevoelens van betrokkenheid bij buurtgenoten. In de schaal 'betrokkenheid bij buurtgenoten' van Frieling worden de drie genoemde dimensies meegenomen. Deze schaal heeft een betrouwbaarheidscoëfficiënt Rho met een waarde van 0,79 (Frieling, 2008, p. 100). Deze waarde geeft aan dat er sprake is van een redelijk hoge betrouwbaarheid van deze schaal en kan dus worden opgenomen in de monitor. Gezien 'betrokkenheid' een onderdeel

⁸ Bij 20 respondenten in een buurt is $r = 0,80$ en bij 50 respondenten is $r = 0,91$ (Sampson, 1997, pp. 920-921).

is van de dimensie sociale cohesie, past de schaal goed op dit onderzoek. Daarnaast wordt er onderscheid gemaakt tussen buurt en wijkniveau, waardoor effecten op deze twee niveaus met elkaar vergeleken kunnen worden. Frieling (2008) neemt het straatniveau echter niet mee in de schaal. In hoofdstuk 3 is beschreven in welke mate de verschillende programma's van de Kultuurstraat bijdragen aan de drie doelen. Uit die analyse is gebleken dat het doel nieuw naberschap ook op straatniveau bereikt kan worden, zoals uit de analyse van het programma KunstLanen CultuurBrinken blijkt (p. 19). Om die reden is het relevant om naast vragen op buurt en wijkniveau ook vragen op straatniveau op te nemen. De schaal van Frieling ziet er na aanpassing als volgt uit:

Figuur 14: Aangepaste schaal betrokkenheid bij buurtgenoten

Praatje	Hoe vaak maakte u in het afgelopen half jaar een praatje met iemand uit uw brink?
Oogje zeil	Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit de buurt die voor uw huisdieren zorgt, de planten water geeft of de post verzamelt?
Oogje zeil	Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit de buurt die een oogje in het zeil houdt, bijvoorbeeld door op te letten dat er niet ingebroken wordt?
Informatie	Als u wat langer weg bent van huis, laat u dit dan weten aan iemand uit de buurt?
Informatie	Stel dat er een nieuw speeltoestel op uw brink wordt geplaatst, er nieuwe planten worden gepoot of buurtgenoten bijvoorbeeld 25 jaar zijn getrouwd, is er dan iemand uit uw brink die u hiervan op de hoogte brengt?
Betrokken	Gaan volgens u de mensen uit de brink waar u woont veel met elkaar om?
Betrokken	Gaan volgens u de mensen in deze wijk veel met elkaar om?
Meeleven droevig	Als er een droevig moment of een droevige gebeurtenis is in uw leven, is er dan iemand uit uw brink die voor u een steun en toeverlaat is?
Buurtfeesten	Zijn er op uw brink wel eens buurtfeesten of buurtbarbecues of andere activiteiten waarvoor de hele brink uitgenodigd is?
Buurtfeesten	Hoe vaak gaat u naar deze feesten, barbecues of activiteiten?
Organiseren	Heeft u in het afgelopen jaar samengewerkt met andere buurtbewoners om iets te organiseren voor de buurt, bijvoorbeeld om een buurtfeest of-activiteit te organiseren of om een buurtkrantje te maken?

(Naar: Frieling, 2008, p. 102).

Naast het onderscheid tussen meerdere niveaus is er ook een aanpassing aangebracht ten aanzien van de items 'oogje zeil' en 'informatie'. Bij deze twee items is ook onderscheid gemaakt tussen verschillende schaalniveaus. Hierdoor kan de betrokkenheid bij buurtgenoten worden getoetst op meerdere intensiteitsvormen. Laten horen het ten eerste aan elkaar weten wanneer ze langer van huis

zijn (informerer)? De tweede stap is de vraag of burens voor elkaar opletten wanneer ze langer van huis zijn. De derde stap is of ze daadwerkelijk iets doen voor buurtgenoten door bijvoorbeeld post te verzamelen. Tevens is te zien dat de vraag onder het item 'informerer' is geconcretiseerd door een voorbeeld te geven van 'iets belangrijks'⁹. Het kan voor respondenten namelijk onduidelijk zijn wat 'iets belangrijks' precies inhoudt.

Bij de interpretatie van de uitkomsten van deze schaal moet echter wel rekening worden gehouden met de kenmerken van de bevolking. Voor het effect nieuw noaberschap dient namelijk onderscheid gemaakt te worden tussen betrokkenheid in de ingroup en met de outgroup, vanwege het doel bruggen te bouwen tussen culturen. Wanneer uit deze schaal blijkt dat er sprake is van een sterke sociale cohesie is nog niet duidelijk of dit enkel binnen de ingroup is, of dat er ook betrokkenheid is met leden van de outgroup. Om die reden zullen er naast bovenstaande schaal ook vragen worden opgenomen die onderscheid maken tussen verschillende bevolkings- en leeftijdsgroepen. In hoofdstuk 3 hebben we gezien dat de Wesselerbrink de meest multiculturele wijk van Enschede is en dat er relatief veel ouderen wonen in vergelijking met de rest van Enschede. Interessant is de vraag of de verschillende groepen onderling bij elkaar betrokken zijn.

De aspecten die in figuur 6 (p. 30) zijn weergegeven, komen allen terug in bovenstaande schaal. Ten aanzien van het aspect sociale participatie wordt aandacht besteed aan de reden waarom mensen mogelijk niet deelnemen aan activiteiten. Het is mogelijk dat men niet wil of kan samenwerken en/of zich niet wil of kan inzetten voor de buurt. Wanneer een persoon zich afzondert, kan dat verschillende oorzaken hebben. Het is van belang te weten of mensen zich bewust afzonderen of dat ze eigenlijk mee willen participeren maar dat niet kunnen of niet weten hoe. Wanneer mensen zich bewust afzonderen heeft dit een negatief effect op het bereiken van het doel om nieuw noaberschap te creëren. Wanneer mensen wel bereid zijn om samen te werken of te participeren geeft dit aan dat er mogelijkheden zijn tot het ontwikkelen van het nieuwe noaberschap. Door onderscheid te maken tussen ingroup en outgroup kan onderzocht worden in hoeverre de aanwezigheid van sociale contacten tussen en binnen groepen veranderen. Het is daarbij niet wenselijk dat bestaande sociale contacten afnemen. In de monitor wordt daarom de vraag opgenomen óf en in welke mate mensen contact hebben met mensen van verschillende nationaliteiten.

6.6 Generaliseren

De operationalisatie in dit hoofdstuk is gericht op de bewoners uit de Wesselerbrink. Vragen kunnen echter ook toepasbaar zijn op bewoners uit andere wijken van Enschede of daarbuiten. Daar waar

⁹ De oorspronkelijke vraag luidde: Als er iets belangrijks gebeurt in de buurt of met een buurtgenoot, is er dan iemand uit uw buurt die u hiervan op de hoogte brengt?

'brink' staat kan 'straat' worden gelezen en daar waar 'Wesselerbrink' staat kan de naam van de eigen wijk worden gelezen. De vragenlijst voor bewoners uit verschillende wijken zal er verder hetzelfde uit zien. De mate waarin er sprake is van nieuw noaberschap kan tussen de verschillende wijken vergeleken worden wanneer de monitor ook buiten de Wesselerbrink wordt geïmplementeerd.

6.7 Nieuw noaberschap

Hieronder volgt per dimensie een overzicht met concrete vragen en antwoordcategorieën die in dit hoofdstuk naar voren zijn gekomen. De vragen die gegroepeerd zijn en waarnaast geen rand is geplaatst vormen gezamenlijk een schaal. Enkele vragen zijn vetgedrukt, voor deze vragen geldt dat ze op theoretische basis ook onder één van de andere twee doelen zijn geplaatst. Hieruit blijkt de overlap tussen de drie doelen.

Figuur 15: Vragen en antwoordcategorieën die naar dimensie van nieuw noaberschap:

Dimensies	Indicatoren	Vragen
Sociale cohesie (1)	<i>Deelname aan activiteiten</i>	Zijn er op uw brink wel eens buurtfeesten of buurtbarbecues of andere activiteiten waarvoor de hele brink uitgenodigd is? (<i>Ja; Nee</i>)
		-Zoja, Hoe vaak gaat u naar feesten, barbecues of activiteiten op uw brink? (<i>Bijna nooit; Meestal niet; Soms wel, soms niet; Meestal wel; Bijna altijd</i>).
		Heeft u in het afgelopen jaar deelgenomen aan activiteiten in de Wesselerbrink, zoals de sportinformatiemarkt of een cultuurfestival? (<i>Nee; Ja één of twee keer; Ja drie keer of vaker</i>).
		Zijn er voldoende mogelijkheden in de Wesselerbrink om activiteiten te ondernemen met andere buurtbewoners? (<i>Nee; Ja, maar geen tijd/mogelijkheden; Ja, geen behoefte; Ja; Weet niet</i>)
	<i>Contacten in – en outgroup</i>	Denkt u dat andere mensen uit de Wesselerbrink contact hebben met mensen van verschillende nationaliteiten? (<i>Ja met alle andere nationaliteiten; Ja met een aantal verschillende nationaliteiten; Nee vooral met eigen nationaliteit; Nee alleen met eigen nationaliteit; Weet niet</i>).
		Heeft u contact met mensen van al deze verschillende nationaliteiten. (<i>Ja met alle andere nationaliteiten; Ja met een aantal verschillende nationaliteiten; Nee vooral met eigen nationaliteit; Nee alleen met eigen nationaliteit</i>).
		Hoe vaak gaat u in uw vrije tijd om met mensen met een andere nationaliteit als uzelf? (<i>Dagelijks; Wekelijks; Maandelijks; Bijna nooit/ Nooit</i>).
		Hoe vaak gaat u in uw vrije tijd om met mensen met dezelfde nationaliteit als uzelf? (<i>Dagelijks; Wekelijks; Maandelijks; Bijna nooit/ Nooit</i>).
		Hoe vaak gaat u om met mensen uit verschillende leeftijdscategorieën? (<i>Dagelijks; Wekelijks; Maandelijks; Bijna nooit/ Nooit</i>).

Dimensie	Indicatoren	Vragen
Vervolg Sociale cohesie (2)	<i>Betrokkenheid bij buurtgenoten</i>	Hoe vaak maakte u in het afgelopen half jaar een praatje met iemand uit uw brink? (<i>Eens per jaar of minder vaak; Een aantal keren per jaar; Eens per maand; Eens per week; Meerdere keren per week</i>).
		1. Als u wat langer weg bent van huis, laat u dit dan weten aan iemand uit de buurt? (<i>Ja; Soms; Nee</i>)
		2. Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit uw buurt die een oogje in het zeil houdt, bijvoorbeeld door op te letten dat er niet ingebroken wordt? (<i>Ja; Soms; Nee</i>)
		3. Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit de buurt die voor uw huisdieren zorgt, de planten water geeft of de post verzameld? (<i>Ja; Soms; Nee</i>)
		4. Stel dat er een nieuw speeltoestel op uw brink wordt geplaatst, er nieuwe planten worden gepoot of buurtgenoten bijvoorbeeld 25 jaar zijn getrouwd, is er dan iemand uit uw brink die u hiervan op de hoogte brengt? (<i>Ja; Soms; Nee</i>).
		5. Als er een droevig moment of een droevige gebeurtenis is in uw leven, is er dan iemand uit uw brink die voor u een steun en toeverlaat is? (<i>Ja; Soms; Nee</i>).
		Gaan volgens u de mensen uit de brink waar u woont veel met elkaar om? (<i>Ja; Nee; Weet niet</i>) ¹
		Gaan volgens u de mensen in deze wijk veel met elkaar om? (<i>Ja; Nee; Weet niet</i>) ²
		Bent u bereid om samen met andere buurtbewoners uw brink schoon te houden, te onderhouden of er op een andere manier aan te werken? (<i>Ja ik ben zeker bereid; Ja ik ben misschien bereid; Nee ik ben waarschijnlijk niet bereid; Nee ik ben zeker niet bereid</i>).
		Heeft u in het afgelopen jaar samengewerkt met andere buurtbewoners om iets te organiseren voor de buurt, bijvoorbeeld om een buurtfeest of –activiteit te organiseren, een buurtkrantje te maken of een handtekeningenactie voor de aanpak van een probleem? (<i>Nee; Ja één of twee keer; Ja drie keer of vaker</i>).

¹ Nadat de vragen uit de monitor kritisch zijn bekeken op herhaling, is besloten dit item te verwijderen. Een gelijkend item is namelijk: 'Hoe vaak maakte u in het afgelopen half jaar een praatje met iemand uit uw brink?' en 'Hoe vaak gaat u in uw vrije tijd om met mensen uit de Wesselerbrink uit de verschillende leeftijdscategorieën en nationaliteiten?'.
² Zie bovenstaande (voetnoot 1).

Vervolg Sociale cohesie (3)	<i>Schaal: sociale cohesie en vertrouwen</i>	1. Mensen die hier wonen zijn bereid burens te helpen. (<i>Helemaal mee oneens; Mee oneens; noch mee eens/ noch mee oneens; Mee eens; Helemaal mee eens</i>). ³
		2. Dit is over het algemeen een hechte wijk. (<i>Helemaal mee oneens; Mee oneens; noch mee eens/ noch mee oneens; Mee eens; Helemaal mee eens</i>). ⁴
		3. Mensen in deze wijk zijn te vertrouwen. (<i>Helemaal mee oneens; Mee oneens; noch mee eens/ noch mee oneens; Mee eens; Helemaal mee eens</i>).
		4. Mensen in deze wijk gaan over het algemeen met elkaar om. (<i>Helemaal mee oneens; Mee oneens; noch mee eens/ noch mee oneens; Mee eens; Helemaal mee eens</i>).
		5. Mensen in deze wijk delen dezelfde waarden. (<i>Helemaal mee oneens; Mee oneens; noch mee eens/ noch mee oneens; Mee eens; Helemaal mee eens</i>).

³ Deze vraag is vervangen voor: 'De Wesselerbrink is een wijk waarin grote bereidheid is onder bewoners om samen te werken.' Hier voor is gekozen, omdat dit een groter gebied omvat. Uitkomsten zeggen op die manier iets over het bereiken van de doelen in de wijk in zijn geheel.

⁴ Naar aanleiding van de protest is het zinskeel 'over het algemeen gezien' toegevoegd. Uit de protest bleek namelijk dat respondenten de vraag invulden voor de eigen situatie, de eigen groep waarin men leeft.

Dimensies	Indicatoren	Vragen
Sociale controle	<i>Sociale interactie met sociale infrastructuur</i>	Zit u in het bestuur van een vereniging, club of stichting? (<i>Ja; Nee</i>)
		Doet u vrijwilligerswerk? (<i>Ja; Nee</i>)
	<i>Schaal: informele sociale controle</i>	1. Komen uw burens in actie wanneer jongeren spijbelen en op straat rondhangen? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		2. Komen uw burens in actie wanneer burens overlast veroorzaken? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		3. Komen uw burens in actie wanneer er graffiti op openbare gebouwen wordt gespoten? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		4. Komen uw burens in actie wanneer er zaken in de openbare ruimte worden vernield, zoals speeltoestellen, bushokjes of een kunstwerk. (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		5. Komen uw burens in actie wanneer er geen respect wordt getoond tegenover een volwassene? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		6. Komen uw burens in actie wanneer er een gevecht uitbreekt voor hun huis? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		7. Komen uw burens in actie wanneer de brandweerkazerne bij hun huis wordt bedreigd voor bezuinigingen? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		8. Komen uw burens in actie wanneer de speelplek bij hun huis wordt bedreigd door bezuinigingen? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).
		9. Komen uw burens in actie wanneer de gemeente een subsidie verstrekt als buurbewoners een activiteit organiseren? (<i>Zeker wel; Ik denk het wel; Misschien wel/misschien niet; Ik denk het niet; Zeker niet</i>).

6.7.1 Gebruik monitor

Ten aanzien van het doel nieuw noaberschap is er ten eerste de schaal 'frequentie contacten in en outgroup'. De drie items uit deze schaal laten het verschil zien in contacten in de ingroup en de outgroup, waarbij onderscheid is gemaakt in de eigen leeftijdsgroep en nationaliteit (de ingroup) en andere leeftijdsgroepen en nationaliteiten (de outgroup). De tweede schaal onder dit doel is 'betrokkenheid bij buurtgenoten'. Wanneer hier de waarden 1 = Ja, 2 = Soms, 3 = Nee worden toegekend aan de antwoordcategorieën, dan is er sprake van een grotere betrokkenheid bij buurtgenoten naarmate de verdeling meer rechtsscheef is. Bij de derde schaal 'sociale cohesie en vertrouwen' zijn de items positief geformuleerd, waardoor er sprake is van minder sociale cohesie en vertrouwen naarmate de verdeling meer linksscheef is. De tweede dimensie van nieuw noaberschap, sociale controle, bevat de schaal 'informele sociale controle'. Naarmate de uitkomsten meer linksscheef zijn verdeeld, is er minder informele sociale controle in de wijk.

6.8 Conclusie

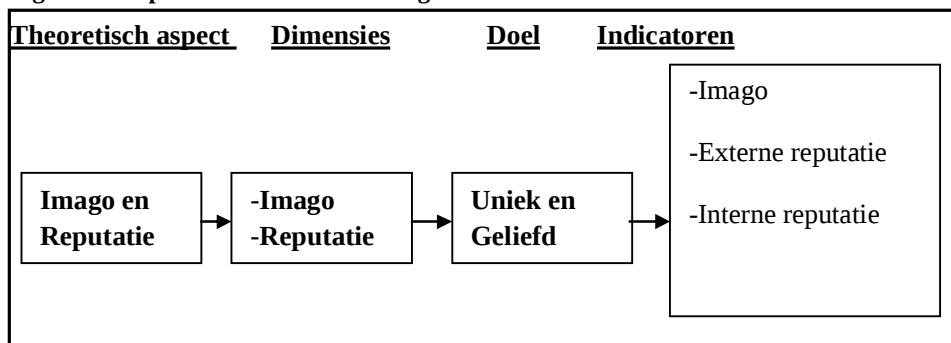
Vanuit de twee dimensies die in hoofdstuk 4 zijn geformuleerd is onderzocht hoe het abstracte doel nieuw noaberschap te meten is. Per dimensie zijn vragen geselecteerd vanuit bestaande schalen en onderzoeken en aangepast zodat ze op dit onderzoek toepasbaar zijn. Tevens zijn verschillende aanvullende vragen opgesteld. De vragen die zijn opgesteld zijn veelal vragen die betrekking hebben op een ander schaalniveau dan vragen uit bestaande schalen en / of onderzoeken. De geselecteerde en opgestelde vragen zijn allen vanuit de theorie gezien goede maatstaven voor nieuw noaberschap. Doordat de theorie het opnemen van deze vragen in de monitor rechtvaardigt, is er sprake van een hoge construct validiteit.

7. Meten van uniek en geliefd

7.1 Schematische weergave

In onderstaand schema zijn de dimensies geplaatst van uniek en geliefd waaraan indicatoren zijn toegekend.

Figuur 16: Operationalisatie uniek en geliefd

7.2 Imago

In hoofdstuk 4 is beschreven dat het doel uniek & geliefd goed te plaatsen is binnen het theoretische aspect imago & reputatie. Bij imago gaat het erom welk beeld mensen hebben over bepaalde aspecten van de wijk. Dit beeld wordt binnen individuen gevormd waardoor het lastig is dit te meten. We kunnen hier gebruik maken van tegenstellingen, zoals goed tegenover slecht. Er worden tegenstellingen geformuleerd ten aanzien van ruimtelijke -, sociale en culturele aspecten. Op die manier kan goed inzicht worden verkregen over het totale imago van de wijk op de verschillende aspecten. De vraag die hierbij is te stellen is de volgende: *Welk beeld past op dit moment volgens u bij de Wesselerbrink?* Bij deze vraag worden woordtegenstellingen geformuleerd waarbij respondenten kunnen aangeven waar hun beeld over de wijk het dichtst bij in de buurt komt. Met behulp van de monitor zullen de gewenste effecten gemeten moeten worden, voor het gewenste effect uniek en geliefd zal de directe tegenstelling zijn: eentonig en ongeliefd. Naast deze woordtegenstellingen die iets zeggen over het sfeerbeeld, worden ook vragen opgenomen waarin een vergelijking wordt getrokken tussen de brinken. Deze vragen geven het beeld aan dat mensen hebben over de eigen brink ten opzichte van andere brinken.

7.3 Reputatie

Voor het meten van de reputatie is dezelfde aanpak bruikbaar, omdat ook hier sprake is van beeldvorming. Onder de vorige deelvraag hebben we gezien dat reputatie minder gedetailleerd is dan imago en minder onderscheid maakt in sterke en zwakke kanten van de wijk dan imago. Bij het onderscheid dat Schoenmaker en Vos (1989) maken is er sprake van een interne reputatie onder bewoners van de Wesselerbrink en van de externe reputatie van bewoners van Enschede uit andere wijken. In dit onderzoek gaat het ten aanzien van dit laatste punt om de perceptie van bewoners: Hoe

denken zij hoe er tegen de wijk wordt aangekeken? Voor het meten van de reputatie van de wijk de Wesselerbrink zullen vragen gesteld moeten worden over hoe de wijk bekend staat onder de mensen.

7.4 Overlappende theoretische aspecten

Onder de uitwerking van de eerder genoemde theoretische aspecten, beleving en collectieve zelfredzaamheid, hebben we gezien dat het effectveld imago en reputatie met die theoretische aspecten samenhangt. Binnen de index buurtbinding van Kleinhans is imago en reputatie terug te vinden in de stelling: deze buurt staat nu goed bekend in Enschede. Voor dit onderzoek is dit vertaald naar het wijkniveau. Ten aanzien van het oordeel van buitenaf is er onder het theoretische aspect beleving al kort gerefereerd naar media-aandacht. Een vraag die in de monitor kan worden opgenomen is in dat geval gericht op de mate waarin mensen negatieve of positieve berichten over de Wesselerbrink lezen of horen en of deze berichten recht doen aan de werkelijkheid. Hieruit is op te maken in hoeverre de externe reputatie overeenkomt met de interne reputatie.

Vragen die zijn opgenomen in het 'Measurement Model of National Pride' van de Figueiredo and Elikins (2003) refereren ook deels naar imago en reputatie. Het gaat bij deze vragen om imago, omdat ze verwijzen naar gevoelens en overtuigingen van bewoners van de wijk die zijn ontstaan uit vroegere ervaringen, kennis en indrukken. Daarnaast gaat het om reputatie, omdat in de vraagstelling naar voren komt dat er een vergelijking wordt getrokken tussen de eigen wijk en andere wijken van Enschede. In die zin wordt er dus van buiten af een label geplakt op andere wijken en vergelijken bewoners van de Wesselerbrink de eigen wijk met andere wijken op basis van beeldvorming in de media, volksmond en waarschijnlijk in mindere mate op officiële statistieken. Imago en reputatie zien we terug in de vragen uit het model van de Figueiredo en Elikins (2003): Bent u liever een bewoner van de Wesselerbrink dan een bewoner uit één van de andere wijken uit Enschede? En: Zou u over het algemeen gesproken zeggen dat de Wesselerbrink een betere wijk dan andere wijken is? In vragen uit dit model die gerelateerd zijn aan imago komen sterke en zwakke kanten van de wijk aan bod, zoals bij de vragen: zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden/waar u zich voor schaamt? Bewoners beantwoorden deze vraag op basis van ervaringen, kennis en indrukken en is daarom gerelateerd aan imago. Bij het formuleren van antwoordcategorieën kunnen niet alle mogelijke factoren meegenomen worden, vanwege de bounded rationality. Deze theorie houdt onder andere in dat niet alle alternatieven overwogen kunnen worden vanwege beperkte kennis (Simon, 1997). Door onder de antwoordcategorieën ook de optie 'overig' te zetten wordt dit probleem zoveel mogelijk ondervangen. Bewoners kunnen zich echter ook onbewust ergens voor schamen of er alleen aan denken wanneer het in de vragenlijst een antwoordmogelijkheid is.

7.5 Generaliseren

In enkele van de genoemde vragen kan imago-vergelijkend onderzoek plaatsvinden tussen verschillende wijken. In dit kader kunnen er vragen worden opgenomen die de voorkeur van mensen voor bepaalde wijken kunnen achterhalen. Vragen richten zich in dat geval voor bewoners van de Wesselerbrink op een vergelijking van de wijk waarin ze wonen en de wens om in een andere wijk te gaan wonen. Voor mensen buiten de wijk houdt dit in dat er vragen worden gesteld waarin wordt gevraagd of ze in de Wesselerbrink zouden willen wonen of liever in een andere wijk. Binnen dit theoretische aspect moet er ook aandacht besteedt worden aan het gewenste effect uniek en geliefd. De geliefdheid van de wijk komt sterk naar voren in de vragen van Figueiredo en Elikins (2003) en in de index van Kleinmans (2005). Het gewenste effect 'uniek en geliefd' is direct en indirect terug te vinden in de vragen. De wens te verhuizen, maar ook het zich thuis voelen heeft een sterke relatie met het gewenste effect 'uniek en geliefd'. Het doel uniek en geliefd komt indirect terug wanneer respondenten wordt gevraagd of ze het ermee eens zijn dat Enschede een betere stad is om te wonen wanneer de andere wijken zijn zoals de Wesselerbrink. Deze vraag impliceert een bepaalde mate van uniekheid van die wijk en impliceert geliefder te zijn dan andere wijken. Door respondenten een vergelijking te laten trekken tussen de Wesselerbrink en andere wijken van Enschede kan een beeld worden gevormd over welke zaken in de wijk vergeleken met andere wijken als beter of slechter worden ervaren.

7.6 Uniek en Geliefd

Hieronder volgt per dimensie een overzicht met concrete vragen en antwoordcategorieën die in dit hoofdstuk naar voren zijn gekomen. De vragen die gegroepeerd zijn en waarnaast geen rand is geplaatst vormen gezamenlijk een schaal. Enkele vragen zijn vetgedrukt, voor deze vragen geldt dat ze al eerder aan bod zijn gekomen bij de andere twee doelen. Hieruit blijkt de overlap tussen de drie doelen.

Figuur 17: Vragen en antwoordcategorieën naar dimensie van uniek en geliefd:

Dimensies	Indicatoren	Vragen
Imago en Reputatie	Imago	Welk beeld past op dit moment volgens u bij de Wesselerbrink? <i>(Tegengestelde begrippen: Eentonig – Gevarieerd; Saai – Bruisend; Onaanrekkelijk – Aantrekkelijk; Ongezellig – Gezellig; Gewoon – Bijzonder; Ongeliefd – Geliefd)</i>
		Op mijn brink heerst een gezellige sfeer. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i> .
		Ik had liever gezien dat mijn brink er anders uitzag dan nu het geval is. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i>
		Zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden?
		Zijn er bepaalde zaken in de wijk waar u zich voor schaamt?
	Interne reputatie	1. De brink waar ik woon is mooier dan alle andere brinken. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i>
		2. Sommige brinken geven de Wesselerbrink een slechte naam. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i>
		3. De brink waar ik woon is anders dan de andere brinken inde Wesselerbrink. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i>
		Graag willen we van u weten hoe vaak de media-aandacht over de Wesselerbrink volgens u recht doet aan de werkelijkheid. <i>(Altijd; Meestal wel; Soms wel, soms niet; Meestal niet; Nooit)</i> .
		De meeste mensen die in de Wesselerbrink wonen, wonen hier omdat ze geen andere keuze hebben. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i> .
		Denkt u dat andere mensen uit de Wesselerbrink contact hebben met mensen van verschillende nationaliteiten?
	Externe reputatie	Wanneer er in kranten op radio en/of televisie over de Wesselerbrink wordt gesproken zijn dat doorgaans: <i>(Negatieve berichten; Positieve berichten; Zowel positieve als negatieve berichten; Neutrale berichten)</i> .
		De Wesselerbrink staat goed bekend in Enschede. <i>(Helemaal mee eens t/m Helemaal mee oneens)</i> .
		Zou u over het algemeen gesproken zeggen dat de Wesselerbrink een betere wijk dan andere wijken in Enschede is?
		Bent u liever een bewoner van de Wesselerbrink dan een bewoner uit één van de andere wijken uit Enschede?
		Zou het volgens u een verrijking voor Enschede zijn als meer wijken in Enschede zijn zoals de Wesselerbrink?

7.6.1 Gebruik monitor

Het derde doel, **uniek en geliefd**, bevat de schaal 'interne reputatie brinken'. Bij deze schaal geldt dat de eigen brink unieker en geliefder wordt bevonden dan andere brinken wanneer er sprake is van een rechtsscheve verdeling. In hoofdstuk 8 wordt verder ingegaan op het gebruik van de hierboven genoemde vragen.

7.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is ingegaan op hoe het doel uniek en geliefd gemeten kan worden. Vanuit imago en reputatie is onderzocht hoe het abstracte doel uniek en geliefd te meten is. In dit hoofdstuk is tevens beschreven dat de theoretische aspecten van de verschillende doelen met elkaar overlappen. Hierdoor is het niet altijd mogelijk voor de verschillende doelen afzonderlijk te onderzoeken of ze bereikt zijn, vanwege de samenhang. Enkele vragen uit eerdere hoofdstukken verwijzen om die reden ook naar imago en reputatie. Naast eerder genoemde vragen worden er ook vragen opgenomen die woordtegenstellingen bevatten en het sfeerbeeld van mensen over de wijk weergeven. Vanuit de conclusies die worden getrokken over het imago en reputatie blijkt in hoeverre er sprake is van het beeld dat de Wesselerbrink uniek & geliefd is. Tevens is ingegaan op de mogelijkheid de monitor te generaliseren naar andere wijken, zodat duidelijk wordt welk beeld bewoners uit andere wijken van Enschede hebben over de Wesselerbrink. Doordat de theorie het opnemen van genoemde vragen in de monitor rechtvaardigt, is er sprake van een hoge construct validiteit.

8. Monitor Kultuurstraat

In de hoofdstukken 5, 6 en 7 is de vraag beantwoord hoe de drie abstracte doelen zijn te meten. De vragen die zijn opgesteld komen voort uit de geformuleerde dimensies van de drie doelen waardoor er sprake is van een hoge constructvaliditeit.

Naast de specifieke vragen die uit voorgaande hoofdstukken voortkomen, bevat de monitor ook enkele algemene vragen. Onder deze algemene vragen zijn vragen opgenomen waaruit blijkt hoe lang mensen in de Wesselerbrink wonen waardoor er een vergelijking kan worden getrokken tussen nieuwe bewoners en bewoners die al geruime tijd in de Wesselerbrink wonen. Tevens is de vraag opgenomen waarin respondenten zichzelf onder een bevolkingsgroep dienen te plaatsen. Deze vraag is relevant om te weten te komen tot welke groep iemand zichzelf toeschrijft. Dit laat zien onder welke ingroup die persoon valt, waardoor het mogelijk is te onderzoeken in hoeverre er verschil is in het ontwikkelen van nieuw noaberschap tussen de verschillende bevolkingsgroepen.

8.1 Pretest

De vragenlijst is voorgelegd aan twee personen die buiten Enschede woonachtig zijn. Hiervoor is gekozen, omdat de uitkomsten als test kunnen dienen waaruit blijkt of het mogelijk is de monitor naar andere wijken te generaliseren. Aan deze twee proefpersonen is aangegeven dat ze de vragenlijst moesten invullen voor de eigen wijk. Daar waar 'brink' staat, hebben ze 'straat' gelezen. De proefpersonen gaven aan dat het geen probleem is deze vragenlijst in te vullen voor de eigen wijk en straat. Enkel wanneer er plaatsen en voorzieningen uit de Wesselerbrink werden genoemd was dit zoals verwacht een probleem. Verder bleken er geen onduidelijkheden te zijn en werd de lay-out overzichtelijk gevonden. Deze twee proefpersonen deden 15 en 20 minuten over het invullen van de gehele vragenlijst. Aangezien deze personen buiten de Wesselerbrink wonen is het mogelijk dat bewoners van de Wesselerbrink langer of juist minder lang over het invullen doen vanwege de aanwezigheid van vragen die specifiek op de Wesselerbrink gericht zijn.

Vanwege de beperkte tijd is de pretest vervolgens uitgevoerd onder drie bewoners van de Wesselerbrink. Hierbij is uitgegaan van de 'participating strategy' waarbij aan de respondenten wordt verteld dat het om een proefonderzoek gaat (Converse & Presser, 1986). De proefpersonen die zijn benaderd zijn niet uit een a-selectie steekproef getrokken, maar zijn gekozen uit een bewonersbestand van Gemeente Enschede stadsdeel Zuid. De respondenten betroffen een vrouw van 52 die actief is in een bewonerscommissie (persoon 1). De tweede respondent is een buitenlandse man (Suryoye) van 69 (persoon 2). Deze man is actief in de seniorencommissie en is dus betrokken bij de Kultuurstraat (zie hoofdstuk 4, programma 6). Tevens is een vrouwelijke bewoner van 51 benaderd die niet actief is een commissie in de Wesselerbrink (persoon 3). De respondenten hebben de gehele vragenlijst ingevuld, waarna in een gesprek op enkele vragen gedetailleerd is ingegaan. Tevens zijn naar aanleiding van de

gegeven antwoorden enkele aanvullende vragen gesteld, waarbij het ging om tegenstrijdige antwoorden.

Wanneer we willen onderzoeken of er voldoende variatie zit in de antwoorden die de verschillende respondenten op de vragen geven, dan vereist dit een grotere omvang van het aantal proefpersonen in de wijk dan de drie uit dit onderzoek. Voor het analyseren van de variatie zal een tweede pretest moeten worden afgenomen die uitgebreider dient te zijn dan deze eerste pretest. De monitor zoals deze in bijlag 1 is te vinden moet dan ook worden onderworpen aan een tweede pretest. Op basis van de uitkomsten van een dergelijke pretest kan overwogen worden enkele vragen te verwijderen wanneer er weinig variatie blijkt te zitten tussen de antwoorden van verschillende vragen.

Ten aanzien van de betekenis is het de vraag of de respondent de betekenis leest bij het invullen van de vragenlijst zoals is bedoeld. In de interviews met de respondenten is ingegaan op vragen waarbij eventuele moeilijkheden worden verwacht. Tevens is tijdens het interview aandacht besteed aan tegenstrijdigheden in de gegeven antwoorden. Het probleem ten aanzien van de betekenis van de vraag is in de vragenlijst zoveel mogelijk getracht te ondervangen door voorbeelden op te nemen in enkele vraagstellingen, zodat respondenten begrijpen in welke richting gedacht moet worden.

Een ander doel van het houden van een pretest is onderzoeken of de vragenlijst de interesse heeft van de respondent en of de respondent zijn aandacht erbij houdt. Converse en Presser (1986) noemen het de kunst om de vragen op een zodanige manier te formuleren en te rangschikken dat de aandacht en interesse van de respondent wordt getrokken. In de vragenlijst is er aandacht besteed aan de volgorde van de vragen. Hierbij is erop gelet dat 'losse' vragen worden afgewisseld met vragen die in een tabel zijn opgenomen met dezelfde antwoordmogelijkheden. Tevens zijn de vragen zo gerangschikt dat zo veel mogelijk wordt uitgesloten dat de respondent wordt beïnvloed door eerder gestelde vragen. De vragen zijn zodoende niet gerangschikt naar de drie doelen die bereikt dienen te worden, zodat zoveel mogelijk kan worden voorkomen dat respondenten in een bepaalde richting denken bij het beantwoorden van de vragen.

8.2 Uitkomsten van de pretest

De proefpersonen hebben het invullen van de vragenlijst als leuk ervaren en over de lay-out en het lettertype waren alle respondenten tevreden. De tijdsindicatie die op het instructieblad is genoemd bleek overeen te komen met de werkelijke invultijd (15-20 min.).

De aanpassingen die zijn gedaan aan de vragen zijn al in dit rapport ter sprake gekomen. Ten aanzien van de antwoordcategorieën is naar aanleiding van de pretest besloten bij de vraag *'zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden?'* de antwoordcategorie *'kwaliteit van openbare gebouwen'* toe te voegen. Het bleek namelijk dat naast de kwaliteit van woningen ook de kwaliteit van

oude gebouwen als verbeterpunt wordt gezien. Tevens is bij de antwoordcategorie veiligheid het voorbeeld 'verkeer' toegevoegd. In één van de gesprekken werden verkeersproblemen als gevaarlijke kruispunten en snelheid namelijk apart genoemd, waaruit opgemaakt kan worden dat de respondent dit antwoord niet onder veiligheid schaaft. Bij de vraag waarin respondenten dienen aan te geven op welke plaatsen ze haar tijd graag doorbrengt is de antwoordcategorie 'kinderboerderij' toegevoegd.

8.2.1 Generaliseren

Doordat de twee proefpersonen die buiten Enschede woonachtig zijn aangaven dat ze de vragenlijst gemakkelijk konden invullen door daar waar 'Wesselerbrink' stond de naam van de eigen woonwijk te lezen en daar waar 'brink' stond 'straat' te lezen, blijkt dat de mogelijkheid bestaat de vragenlijst te generaliseren naar andere wijken en gemeenten. Voor specifieke onderdelen uit de vragenlijst zullen bij het generaliseren andere voorzieningen, activiteiten en plaatsen moeten worden geselecteerd uit die wijk. Daarbij kan gericht worden op projecten die in die wijk lopen. Wanneer de vragenlijst op die punten wordt toegepast op die wijk kan daar dus ook de mate van trots, nieuw noaberschap en uniek & geliefd gemeten worden.

8.3 Gebruik Monitor

Aan het eind van de hoofdstukken 5, 6 en 7 is een overzicht geplaatst van vragen en antwoordcategorieën waarbij erop is gewezen dat enkele vragen gezamenlijk een schaal vormen. De gevormde schalen dienen echter nog wel getest te worden op interne validiteit. Alle vragen die zijn opgenomen in de monitor hebben een hoge constructvaliditeit, gezien ze door de theorie zijn onderbouwd. Nadat de vragenlijst is afgenomen onder de bewoners van de Wesselerbrink zijn de drie vragen die in het begin zijn gesteld te beantwoorden. Hoe trots zijn bewoners van de Wesselerbrink op de wijk? In hoeverre is er sprake van nieuw noaberschap in de Wesselerbrink? Hoe uniek & geliefd is de Wesselerbrink? De verschillende indicatoren geven aan in hoeverre er sprake is van het bereiken van de verschillende dimensies van de drie doelen.

Hieronder volgt een overzicht van de indicatoren die aan de doelen zijn gekoppeld met bijbehorende vragen in steekwoorden die in de monitor zijn opgenomen. Hieruit kan worden afgelezen hoeveel vragen er aan de indicatoren zijn gekoppeld en uit welke items de geconstrueerde schalen bestaan. Enkele indicatoren bevatten schalen met items die gezamenlijk weergeven in hoeverre er sprake is van het doel. Tevens zijn er vragen waarvan de uitkomsten op zichzelf laten zien in welke mate het doel bereikt is. Dit overzicht draagt bij aan het gebruiksgemak van de monitor en is een hulpmiddel voor vervolgonderzoek. Doordat overzichtelijk is welke vragen aan welke indicatoren zijn gekoppeld kunnen gemakkelijker conclusies worden getrokken over de mate waarin er sprake is van het bereiken van de drie doelen onder de verschillende indicatoren. Tevens kunnen op deze manier uitkomsten gegenereerd worden over bepaalde indicatoren en/of doel(en) die voor ander onderzoek relevant zijn.

Er kan zodoende een eventuele vergelijking worden gemaakt tussen de aanwezigheid van een bepaald verschijnsel in de Wesselerbrink vergeleken met datzelfde verschijnsel in bijvoorbeeld een andere wijk in Enschede, zonder alle indicatoren en/of doelen mee te nemen die niet relevant zijn voor het betreffende onderzoek.

Figuur 17: Indicatoren en vragen per doel:

Indicatoren van trots	Vragen in steekwoorden
Gevoel van verbondenheid	:Schaamte over wijk?
	:Verbeterpunten wijk?
	: <u>Schaal, 6 items:</u>
	:Betrokkenheid niveaus:
	:Straat,
	:Buurt,
	:Wijk,
	:Enschede,
	:Twente,
	:Nederland
Wijkbinding	: <u>Schaal, 8 items:</u>
	:Woonperceptie (vervelend/prettig),
	:Gevoel van veiligheid,
	:Verhuishwens,
	:Thuisvoelen,
	:Trots,
	:Bekendheid,
	:Verhuismogelijkheden.
Geloof van superioriteit en dominantie	: <u>Schaal, 2 items:</u>
	:Woonkwaliteit Enschede door Wesselerbrink,
	:Kwaliteit Wesselerbrink
Voorkeur en waardering wijk	:Prettig tijd doorbrengen?
	:Wel/niet laten zien aan gasten?
	:Reden wel/niet laten zien aan gasten?
Behoefttebevrediging	:Mogelijkheden activiteiten
Voorkeur en waardering brink	: <u>Schaal, 4 items:</u>
	:Geliefd (mooi),
	:Uniekheid brink,
	:verblijfssfeer (gezellig),
	:Uitstraling (tevredenheid)
-	:Gevoel spreken over Wesselerbrink*
	:Advies wonen in Wesselerbrink*

* Deze vragen vallen niet onder een specifieke indicator, maar zeggen in het algemeen iets over de mate van trots.

Indicatoren van nieuw noaberschap	Vragen in steekwoorden
Deelname aan activiteiten	Aanwezigheid buurtactiviteiten Mate van participatie buurtactiviteiten Deelname wijkactiviteiten Mogelijkheden activiteiten
Contacten in -en outgroup	Contact anderen tussen nationaliteiten Eigen contact tussen nationaliteiten Schaal, 3 items: Mate contact ander nationaliteiten, Mate contact zelfde nationaliteit, Mate contact verschillende leeftijdscategorieën.
Betrokkenheid bij buurtgenoten	Praatje op brink Schaal, 5 items: Informeren langer weg van huis, Oogje zeil langer weg van huis, Helpen langer weg van huis, Informeren prettige gebeurtenis buurt, Steun droevige gebeurtenis. Omgang mensen uit brink Omgang mensen uit wijk Bereidheid samenwerking voor brink Samenwerking bij organiseren voor buurt
Sociale cohesie en vertrouwen	Schaal, 5 items: Bereidheid burens helpen, Hechtheid wijk, Vertrouwen, Omgang, Waarden.
Sociale interactie met sociale infrastructuur	Lid bestuur Vrijwilligerswerk
Informele sociale controle	Schaal, 9 items: Spijbelen, Overlast burens, Graffiti, Vernielingen, Respect, Gevecht, Bezuinigingen, Subsidie

Indicatoren van uniek en geliefd	Vragen in steekwoorden
Imago	Beeld Verblijfs sfeer Uitstraling Verbeterpunten wijk?
Interne reputatie	Schaal, 3 items: Geliefdheid, Naamsbekendheid, Uniekheid brink Media-aandacht Verhuismogelijkheden Contact anderen met nationaliteiten
Externe reputatie	Mediaberichten Naamsbekendheid Kwaliteit Wesselerbrink Woontevredenheid Woonkwaliteit Enschede door Wesselerbrink

9. Conclusies en aanbevelingen

9.1 Conclusies

In het eerste hoofdstuk van dit rapport zijn de onderzoeksvragen opgesteld naar aanleiding van de opdrachtomschrijving die door Gemeente Enschede stadsdeel Zuid is gegeven. Onder de eerste deelvraag in hoofdstuk 4 is een analyse uitgevoerd naar de mate waarin de gestelde doelen op de verschillende programma's van de Kultuurstraat passen. Deze doelen zijn trots, nieuw noaberschap en uniek & geliefd. Uit deze analyse is gebleken dat de afzonderlijke programma's aan alle drie de doelen een bijdrage leveren. Twee programma's blijken aan één van de drie doelen meer toe te komen dan aan de andere twee doelen. Voor het programma *Kleurrijk noaberschap* geldt hierbij dat het meer bijdraagt aan het doel nieuw noaberschap dan aan de andere twee doelen. Het programma *KunstLanen CultuurBrinken* draagt meer bij aan het doel Uniek & Geliefd dan aan de andere twee doelen.

Vervolgens zijn de doelen onder de volgende deelvraag geconcretiseerd aan de hand van theoretische aspecten. Trots is geplaatst onder beleving van de omgeving, nieuw noaberschap onder collectieve zelfredzaamheid en uniek & geliefd is geplaatst onder het theoretische aspect imago & reputatie. Door deze theoretische invulling van de doelen werd het gemakkelijker om de stap te zetten naar het meetbaar maken van de drie doelen. Er is een theoretisch kader ontwikkeld waarbinnen de drie doelen met bijbehorende dimensies zijn geplaatst die zijn opgesteld op basis van het uitgevoerde literatuuronderzoek. Een opvallende conclusie die in hoofdstuk 4 is getrokken is dat de dimensies binnen de doelen niet strikt zijn te scheiden en dat de doelen onderling ook met elkaar samenhangen.

In de daaropvolgende hoofdstukken 5, 6 en 7 zijn de drie doelen afzonderlijk geoperationaliseerd aan de hand van het opgestelde theoretische kader uit hoofdstuk 4. Vanuit de dimensies die in hoofdstuk 4 zijn beschreven is in deze hoofdstukken onderzocht hoe deze dimensies allen onderdelen van de doelen- te meten zijn. Hierbij zijn bestaande schalen aangepast zodat ze op wijkniveau toepasbaar zijn en er zijn nieuwe vragen opgesteld. De opgestelde indicatoren zijn binnen de dimensies geplaatst, zodat overzichtelijk is welke vragen gekoppeld zijn aan de drie verschillende doelen. Zoals uit hoofdstuk 4 is gebleken overlappen de dimensies en doelen elkaar deels, waardoor enkele vragen onder meerdere dimensies en doelen zijn geplaatst.

Deze uitwerkingen hebben geleid tot een voorlopige monitor. Deze monitor is onderworpen aan een beperkt proefonderzoek. Er zijn vijf personen geïnterviewd, waarvan twee personen buiten de wijk en drie bewoners van de Wesselerbrink. Naar aanleiding van de interviews met de twee personen buiten de wijk is gebleken dat de monitor gegeneraliseerd kan worden naar andere wijken. Voor specifieke onderdelen uit de vragenlijst dienen echter wel andere voorzieningen, activiteiten en plaatsen worden geselecteerd uit die wijk. De monitor is naar aanleiding van de interviews onder de drie bewoners uit de Wesselerbrink op een aantal punten aangepast. Deze pretest heeft ervoor gezorgd dat Gemeente

Enschede stadsdeel Zuid een instrument in handen heeft waarmee de gewenste effecten gemeten kunnen worden. Dit instrument heeft een hoge constructvaliditeit en is getest op verschillende zaken, waaronder de betekenis die de respondent toekent aan de vragen. In de pretest is op een 15-tal vragen gedetailleerd ingegaan en hieruit is gebleken dat de betekenis wordt gelezen zoals bedoeld en dat de vragen begrijpelijk zijn. De reacties van de respondenten over het invullen van de vragenlijst waren daarnaast positief.

De beschrijving van de verschillende programma's en projecten en het concretiseren van de doelen hebben ervoor gezorgd dat voor de verschillende doelen kon worden onderzocht hoe ze te meten zijn. Deze derde deelvraag heeft een grote stap gezet naar het antwoord op de onderzoeksvraag: *Wat moet de inhoud van de monitor zijn om de effecten van de Kultuurstraat te meten?* Door het uitvoeren van een beperkte pretest is de vragenlijst aangepast en heeft dit geleid tot de definitieve monitor Kultuurstraat - het antwoord op de onderzoeksvraag.

9.2 Aanbevelingen

Gezien de hoge constructvaliditeit van de monitor en vanwege de pretest waarbij de monitor is getest op onduidelijkheden en op betekenis van de vragen verdient het aanbeveling de monitor te implementeren. In deze paragraaf worden aanbevelingen gedaan met betrekking tot de implementatie van de monitor.

In hoofdstuk drie is beschreven dat het ontwikkelen van de monitor de beginfase is van de evaluatie van de Kultuurstraat. Kijkend naar de gebruiksvormen van outcome-based evaluation die Schalock onderscheidt, dan is effectiveness analyses relevant, omdat daarmee geëvalueerd kan worden of de programma's en projecten zorgen voor het bereiken van de drie doelen (zie 3.1). Het verdient daarbij aanbeveling gebruik te maken van een longitudinal study, zodat de verandering door de tijd kan worden onderzocht doordat er op verschillende tijdstippen data wordt verzameld. Hierbij kan overwogen worden de monitor op verschillende tijdstippen aan dezelfde mensen voor te leggen, waarbij er sprake is van een panel study. Dit type longitudinal study zorgt voor het kunnen onderzoeken van de precieze verandering van de mate van het optreden van de drie doelen. Het probleem hierbij is dat enkele respondenten kunnen uitvallen waardoor de uitkomsten worden beïnvloed, hierbij is te denken aan verhuizingen en overlijden. Daarnaast worden de respondenten beïnvloed wanneer ze op verschillende tijdstippen dezelfde vragenlijst dienen in te vullen (Babbie, 2004). Hierbij kan wel overwogen worden een controle groep mee te nemen die de vragenlijst nog niet voor ogen heeft gehad. Bij een trend study worden veranderingen binnen een populatie door de tijd onderzocht (Babbie, 2004). Het verschil in de mate waarin de bewoners trots zijn op de Wesselerbrink, waarin er nieuw noaberschap aanwezig is en de mate waarin ze de wijk uniek en geliefd vinden kan onderzocht worden door uitkomsten op verschillende tijdstippen te vergelijken. Het wordt aanbevolen

een trend study uit te voeren, er kan hierbij weliswaar minder precies onderzocht worden wat de verandering is in het optreden van de gewenste effecten, maar er is geen probleem van het uitvallen van respondenten of het extra belasten van respondenten doordat ze vaker de vragenlijst moeten invullen. Kijkend naar de respondenten, zal overigens overwogen moeten worden om de vragenlijst te vertalen in verschillende talen, aangezien het voor de uitkomsten van belang is dat verschillende bevolkingsgroepen deze vragenlijst invullen. De kosten hiervan zullen echter hoog zijn, zeker omdat eerst moet worden onderzocht hoeveel inwoners van de Wesselerbrink onvoldoende Nederlandse taalkennis hebben. Doordat de vragen zo simpel mogelijk zijn geformuleerd zullen bewoners die redelijk Nederlands kunnen de vragenlijst wel invullen.

Door deze monitor jaarlijks af te nemen onder bewoners van de Wesselerbrink kan de mate van het bereiken van de drie doelen door de tijd vergeleken worden. De termijn van een jaar wordt aanbevolen, omdat de resultaten daarmee het meest precies vergeleken kunnen worden. Verschillende activiteiten binnen de programma's van de Kultuurstraat vinden namelijk veelal eens per jaar plaats. Wanneer de monitor jaarlijks in dezelfde maand wordt afgenomen is er ook geen sprake van beïnvloeding van de uitkomsten door de verschillende seizoenen of datum van activiteiten.

Omdat er geen nulmeting plaats heeft kunnen vinden, aangezien de verschillende programma's en projecten al zijn opgestart, dient het aanbeveling de monitor te generaliseren. Door een vergelijking te trekken tussen de aanwezigheid van de doelen onder bewoners van de Wesselerbrink en een vergelijkbare wijk waar geen interventie heeft plaatsgevonden kan ook op die manier geëvalueerd worden in hoeverre de Kultuurstraat bijdraagt aan de gewenste effecten. In dit geval is er sprake van impact analysis, omdat er een vergelijking plaatsvindt tussen de Kultuurstraat en een vergelijkbare wijk waar geen programma loopt (zie 3.1). Hierbij kan overigens ook vergeleken worden met een wijk waar een alternatief programma loopt. Voor specifieke onderdelen uit de vragenlijst zullen bij het generaliseren andere voorzieningen, activiteiten en plaatsen moeten worden geselecteerd uit de desbetreffende wijk. Daarbij kan gericht worden op projecten die in die wijk lopen. Wanneer de vragenlijst op die punten wordt toegepast op die wijk kan daar dus ook de mate van trots, nieuw noaberschap en uniek & geliefd gemeten worden. Wanneer de aanbeveling wordt opgevolgd om de monitor te generaliseren kan deze scriptie als basis gebruikt worden. In dit onderzoeksrapport is namelijk beschreven hoe enkele vragen omgezet kunnen worden voor bewoners buiten de Wesselerbrink. Op het gebied van imago en reputatie is het interessant dezelfde vragen onder bewoners uit andere wijken van Enschede voor te leggen, zodat duidelijk wordt welk label er van buitenaf wordt geplakt op de wijk.

Een verschil in uitkomsten tussen de wijken kan verschillende oorzaken hebben, één daarvan is dat de programma's en projecten van de Kultuurstraat tot outcome effecten leiden. Om externe factoren

zoveel mogelijk uit te sluiten zal de aanbeveling opgevolgd moeten worden om ook een vergelijking in tijd te maken. Als laatst wordt aanbevolen een uitgebreide pretest uit te voeren, aangezien de pretest uit dit onderzoek beperkt is. De pretest in dit uitgevoerde onderzoek is gericht op onduidelijkheden in de vragen en de betekenis. Op basis van uitkomsten van een uitgebreidere pretest kunnen eventueel enkele vragen verwijderd worden op grond van de variatie in de antwoorden.

10. Literatuur

- Affholter, D.P. (1994). Outcome Monitoring. In J.S. Wholey, H.P. Hatry & K.E. Newcomer (eds.), *Handbook of Practical Program Evaluation* (pp. 96-118). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Babbie, E. (2004). *The Practice of Social Research*. Belmont: Thomson Learning.
- Bogt, H.J. Ter, & Heeden, G.J. Van. (1994). Kwaliteit van prestatiemeting bij gemeentelijke overheden: Onderzoek van meting in Enschede en Groningen. [Electronische versie]. *Blad Bestuurskunde* 3(1), 2-12.
- Bradburn, M.N., Sudman, S., & Wansink, B. (2004). *Asking Questions. The Definitive Guide to Questionnaire Design For Market Research, Political Polls, and Social and Health Questionnaires*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bruijn, H. De. (2006). *Prestatiemeting in de publieke sector: Tussen professie en verantwoording*. Den Haag: Uitgeverij Lemma.
- Buijs, A.E., & Kralingen, R.B.A.S Van. (2003). *Het meten van beleving: inventarisatie van bestaande indicatoren en meetmethoden*. Wageningen: Alterra Researchinstituut voor de Groene Ruimte.
- Carter, R. (1983). *The Accountable Agency. How to Evaluate the Effectiveness of Public and Private Programs*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Coeterier, J.F. (2000). *Hoe beleven wij onze omgeving?*. Wijchen: Coeterier.
- Converse, J.M., & Presser, S. (1986). *Survey Questions. Handcrafting the Standardized Questionnaire*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Dijkstra, W., & Smit, J. (1999). *Onderzoek met vragenlijsten: een praktische handleiding*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Doosje, B., Ellemers, N., & Spears, R. (1999). *Social identity*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Economic and Social Research Council. (2005). *Measuring Pride*. Geraadpleegd op 15 april, 2008 van http://www.esrc.ac.uk/ESRCInfoCentre/about/CI/CP/research_publications/seven_sins/pride/measuring.aspx?ComponentId=10826&SourcePageId=11018
- Economic and Social Research Council. (2005). *Northern Ireland: 'In-Group' Pride and 'Out-Group' Prejudice*. Geraadpleegd op 15 april, 2008, van <http://www.esrc.ac.uk/ESRCInfoCentre/PO/releases/2005/June/index7.aspx?ComponentId=11058&SourcePageId=11022#0>
- Figueiredo, R.J.P. De, & Elkins, Z. (2003). Are Patriots Bigots? An Inquiry into the Vices of In-Group Pride. [Electronische Versie]. *American Journal of Political Science* 47(1), 1717-188.
- Frieling, M.A. (2008). *Een goede buur: 'Joint production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*. (Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen, 2008). Van <http://irs.ub.rug.nl/ppn/310129265>.
- Gemeente Enschede. (2005). *Sprekend Enschede: Gids voor ruimtelijke kwaliteit*. Enschede.

- Geurts, P. (1999). *Van Probleem naar Onderzoek: een praktische handleiding met COO cursus*. Bussum: uitgeverij Coutinho.
- Groot, A.D. De. (1973). *Elementair begrip van de psychologie*. Amsterdam: De Erven Bohn BV.
- Hart (red.), J. De, Knol, F., Maas-de Waal, C. & Roes, T. (2002). *Zekere banden: sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- I&O Research (2007). *Buurtmonitor Enschede 2007*. Geraadpleegd op 28 maart, 2008. van <http://www.enschede.buurtmonitor.nl>
- I&O Research (2007). *Vragenlijst Stadspeiling gemeente Enschede najaar 2007*. Enschede.
- Kleinbans, R.J. (2005). *Sociale implicaties van herstructurering en herhuisvesting*. Alblasterdam: Haveka.
- Koopman, M.J. (2006). *Leefbaarheid- of imago probleem: De gevolgen op de woningmarkt van de sociale vernieuwing in Schiedam en De Beverwaard*. Gouda: Habiforum.
- Laan Bouma-Doff, W. van der (2006). Confined Contact: Residential Segregation and Ethnic Bridges in the Netherlands. [Electronische versie]. *Urban Studies* 44(5), 997-1017.
- Levin, S., & Sidanius, J. (1999). Social Dominance and Social Identity in the United States and Israel: Ingroup Favoritism or Outgroup Derogation? [Electronische versie]. *Political Psychology* 20(1), 99-126.
- Mailath, G.J., & Samuelson, L. (2001). Who Wants a Good Reputation? [Electronische versie]. *Review of Economic Studies* (68), 415-441.
- Meier, S. (2006). *Tussen leefstijl en wijkgedachte. Moderne en postmoderne denkbeelden over wonen en de herstructurering van naoorlogse wijken*. Amsterdam: Stichting De Driehoek.
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. (2003). *Kultuurstraat Wesselerbrink: vitale samenhang met concept cultuurstraat*. Geraadpleegd op 17 juni, 2008 van http://project.vrom.nl/project.asp?code_prjt=10698&code_prgm=1
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. (2004). *Leefbaarheid van wijken*.
- ReUrbA² & Stipo. (2005). *Stedelijke vernieuwing: van 'Governement' naar 'Governance'*.
- Riel, C.B.M. Van. (1996). *Identiteit en imago: grondslagen van corporate communication*. Schoonhoven: Academic Service.
- Ross, C.E., Reynolds, J.R., & Geis, K.J. (2000). The Contingent Meaning of Neighborhood Stability for Residents' Psychological Well-Being. [Electronische versie]. *American Sociological Review* (65), 581-597.
- Sampson, R.J., Raudenbush, S.W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. [Electronische versie]. *Science*. (277), 918-924.
- Schallock, R.L. (1995). *Outcome-Based Evaluation*. New York: Plenum Press.

Schoenmaker, H., & Vos, M.F. (1989). *Kijk op het imago: Voor non-profit organisaties die een goede relatie met het publiek willen onderhouden*. Deventer: Van Loghum Slaterus b.v.

Shadish, W. R., Cook, T.D. & Campbell, D.T. (2003). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Causal Inference*. Boston New York: Houghton Mifflin Company.

Simon, H. (1997). *Administrative behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organizations*. New York: Free Press.

Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo. Oktober, 2004. *Methode en aanpak 'Kultuurstraat Wesselerbrink': Een gedragen sociale wijkvisie met focus in 7 maanden*. Enschede.

Stadsdeel Enschede Zuid en Stipo. Maart, 2006. *Plan van aanpak Kultuurstraat Wesselerbrink*.

Stipo. Oktober 2007, *Was ik maar een brinker*. Geraadpleegd op 18 maart, 2008 van http://www.stipo.nl/Artikel/Kultuurstraat_in_Enschede_Zuid

Terry, D.J. & Hogg, M.A. (1996). Group norms and the attitude-behavior relationship: A role for group identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*. (22), 776-93.

Tracy, J. & Robins, R., 10 Mei, 2004. *People Show Their Pride in Recognizable Ways*. Geraadpleegd op 15 april, 2008 van http://www.news.ucdavis.edu/search/news_detail.lasso?id=6906.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: University Press.

Bijlage 1:
Monitor Kultuurstraat

Vragenlijst Wesselerbrink 2008

Het invullen van de vragenlijst

Deze vragenlijst gaat over de wijk waarin u woont: de Wesselerbrink. In deze vragenlijst komen verschillende onderwerpen aan de orde. We willen graag van u weten hoe u de Wesselerbrink ervaart en we stellen enkele vragen over contacten in de wijk. Vervolgens komen activiteiten in de Wesselerbrink aan de orde en tot slot worden nog enkele algemene vragen gesteld.

Gemeente Enschede Stadsdeel Zuid stelt het erg op prijs wanneer u deze vragenlijst wilt invullen. Het is erg belangrijk dat u meedoet aan het onderzoek, omdat de Gemeente op die manier te weten kan komen wat er in de wijk speelt.

Wij verzoeken u dan ook vriendelijk om uw medewerking.

- Let op: de vragenlijst dient te worden ingevuld door de persoon aan wie de brief is gericht!
- Het invullen van de vragenlijst is anoniem. Uw antwoorden en opmerkingen kunnen niet tot u persoonlijk worden herleid.
- Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten.
- Wij verzoeken u vriendelijk bij iedere vraag één vakje aan te kruisen bij het antwoord dat voor u het meest van toepassing is. Als u meer dan één antwoord kunt geven, dan wordt dit duidelijk vermeld met de opmerking 'U kunt meerdere antwoorden aankruisen'.
- Heeft u zich vergist? U kunt een antwoord verbeteren door het foute vakje helemaal zwart te maken en vervolgens in het vakje voor het goede antwoord een kruisje zetten
- Als u een antwoord aankruist waar achter staat: 'Ga naar vraag ..' dan mag u de tussenliggende vragen overslaan.
- Er zitten ook zogenaamde open vragen in de enquête. Dit houdt in dat er bij sommige vragen geen antwoordcategorieën zijn om uit te kiezen. Bij deze vragen vindt u een tekstkader waarin u uw antwoord kunt invullen. Aangezien de enquêtes bij terugkomst automatisch door de computer zullen worden verwerkt, is het van belang dat u met BLOKLETTERS schrijft en altijd binnen de lijnen van het tekstkader schrijft.

Alvast hartelijk dank voor het invullen van deze vragenlijst!

Mensen kunnen de wijk waarin ze wonen op verschillende manieren ervaren. Allereerst willen we u enkele vragen stellen over hoe u de Wesselerbrink ervaart.

1. Wilt u voor de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het ermee eens bent?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/niet mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Ik voel mij thuis in de Wesselerbrink.	☐	☐	☐	☐	☐
Het is vervelend om in de Wesselerbrink te wonen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het vervelend of eng om 's avonds in de Wesselerbrink over straat te lopen.	☐	☐	☐	☐	☐
Zodra het mogelijk is, ga ik uit de Wesselerbrink verhuizen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben trots op de Wesselerbrink.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink staat goed bekend in Enschede.	☐	☐	☐	☐	☐
De meeste mensen die in de Wesselerbrink wonen, wonen hier omdat ze geen andere keuze hebben.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind de Wesselerbrink zo prettig dat ik een beter huis in een andere wijk niet zou accepteren.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Zijn er bepaalde zaken in de wijk die verbeterd kunnen worden?

U kunt meerdere antwoorden aankruisen.

☐ Nee

☐ Ja, namelijk:

- ☐ Openbare ruimte (bijvoorbeeld het groen in de wijk).
- ☐ Parkeeroverlast
- ☐ Geluidsoverlast
- ☐ Veiligheid (bijvoorbeeld verkeer)
- ☐ Kwaliteit van voorzieningen
- ☐ Aanwezigheid van voorzieningen
- ☐ Kwaliteit van woningen
- ☐ Kwaliteit van openbare gebouwen
- ☐ Anders, namelijk

3. Nu volgen enkele tegengestelde begrippen over de Wesselerbrink. We willen graag van u weten welk beeld u over de Wesselerbrink heeft. Hoe dichterbij het vakje dat u aankruist bij het woord ligt des te sterker vindt u het woord bij de Wesselerbrink passen.

	Zeër mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee eens	Zeër mee eens	
Gevarieerd	☐	☐	☐	☐	☐	Eentonig
Bruisend	☐	☐	☐	☐	☐	Saai
Aantrekkelijk	☐	☐	☐	☐	☐	Onaantrekkelijk
Gezellig	☐	☐	☐	☐	☐	Ongezellig
Bijzonder	☐	☐	☐	☐	☐	Gewoon
Geliefd	☐	☐	☐	☐	☐	Ongeliefd

4. Graag willen we van u weten hoe betrokken u zich voelt op verschillende terreinen.

	Zeër betrokken	Betrokken	Redelijk betrokken	Niet erg betrokken	Niet betrokken	Helemaal niet betrokken
Hoe betrokken voelt u zich met de straat waarin u woont?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe betrokken voelt u zich met de buurt waarin u woont?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe betrokken voelt u zich met de Wesselerbrink?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe betrokken voelt u zich met Enschede?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe betrokken voelt u zich met Twente?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe betrokken voelt u zich met Nederland?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Zijn er bepaalde zaken in de wijk waar u zich voor schaamt?

☐ Nee

☐ Ja, namelijk:

6. Zou u over het algemeen gesproken zeggen dat de Wesselerbrink een betere of een slechtere wijk dan andere wijken in Enschede is?

☐ Een betere wijk

☐ Een slechtere wijk

☐ Eenzelfde wijk als andere wijken

☐ Weet niet

7. Zou het volgens u een verrijking voor Enschede zijn als meer wijken in Enschede zijn zoals de Wesselerbrink?

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Weet niet

8. Wanneer familie, vrienden of kennissen gaan verhuizen zou u ze dan adviseren in de Wesselerbrink te komen wonen?

- ☐ Ja, dat doe ik zeker.
☐ Ja, dat doe ik misschien.
☐ Nee, dat doe ik waarschijnlijk niet
☐ Nee, dat doe ik zeker niet

9. Graag willen we over de volgende stellingen van u weten in hoeverre u het ermee eens bent:

	Helemaal mee eens	Mee eens	noch mee eens/ noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens
De brink waar ik woon is anders dan de andere brinken in de Wesselerbrink.	☐	☐	☐	☐	☐
De brink waar ik woon is mooier dan alle andere brinken.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik had liever gezien dat mijn brink er anders uitzag dan nu het geval is.	☐	☐	☐	☐	☐
Op mijn brink heerst een gezellige sfeer.	☐	☐	☐	☐	☐
Sommige brinken geven de Wesselerbrink een slechte naam.	☐	☐	☐	☐	☐

We hebben nu enkele vragen gesteld over hoe u de wijk ervaart. We zijn ook geïnteresseerd in hoe bewoners in de Wesselerbrink met elkaar omgaan. Sommige mensen hebben veel contact met andere mensen en anderen veel minder. Er volgen nu enkele vragen over contacten in uw wijk.

10. Graag willen we van u weten hoe u over de volgende stellingen denkt:

	Helemaal mee eens	Mee eens	Noch mee eens/ noch mee oneens	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Dit is over het algemeen gezien een hechte wijk.	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen in deze wijk zijn te vertrouwen.	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen in deze wijk delen dezelfde waarden.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk met veel betaalbare woningen.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk waarin grote bereidheid is onder bewoners om samen te werken.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk waarin veel mogelijkheden zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk met veel groen.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk waar het goed leven is.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk waar veel problemen zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
De Wesselerbrink is een wijk zoals andere wijken uit Enschede.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hoe vaak maakte u in het afgelopen half jaar een praatje met iemand uit uw brink?

- ☐ Eens per jaar of minder vaak
- ☐ Een aantal keren per jaar
- ☐ Eens per maand
- ☐ Eens per week
- ☐ Meerdere keren per week

12. Kunt u voor de volgende vragen aangeven of dit wel, niet of soms gebeurt?

	Ja	Soms	Nee
Als u wat langer weg bent van huis, laat u dit dan weten aan iemand uit de buurt?	☐	☐	☐
Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit de buurt die een oogje in het zell houdt, bijvoorbeeld door op te letten dat er niet ingebroken wordt?	☐	☐	☐
Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand uit de buurt die voor uw huisdieren zorgt, de planten water geeft of de post verzamelt?	☐	☐	☐
Als er een droevig moment of een droevige gebeurtenis is in uw leven, is er dan iemand uit uw brink die voor u een steun en toeverlaat is?	☐	☐	☐
Stel dat er een nieuw speeltoestel op uw brink wordt geplaatst, er nieuwe planten worden gepoot of buurgenoten bijvoorbeeld 25 jaar zijn getrouwd, is er dan iemand uit uw brink die u hiervan op de hoogte brengt?	☐	☐	☐

13. Kunt u voor onderstaande aanvullende zinsdelen aangeven hoe vaak u in uw vrije tijd omgaat met mensen uit de Wesselerbrink...

	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Bijna nooit/ nooit
van 17 jaar oud of jonger?	☐	☐	☐	☐
van 18-30 jaar oud?	☐	☐	☐	☐
van 31-55 jaar oud?	☐	☐	☐	☐
van 56 jaar oud of ouder?	☐	☐	☐	☐
met een andere nationaliteit als uzelf?	☐	☐	☐	☐
met dezelfde nationaliteit als uzelf?	☐	☐	☐	☐

14. In de Wesselerbrink wonen veel mensen met verschillende nationaliteiten. Denkt u dat andere mensen uit de Wesselerbrink contact hebben met mensen van deze verschillende nationaliteiten?

- ☐ Ja, met veel andere nationaliteiten.
- ☐ Ja, met een aantal verschillende nationaliteiten.
- ☐ Nee, vooral met de eigen nationaliteit.
- ☐ Nee, alleen met de eigen nationaliteit.
- ☐ Weet niet

15. Heeft u contact met mensen van al deze verschillende nationaliteiten?

- ☐ Ja, met veel andere nationaliteiten.
- ☐ Ja, met een aantal verschillende nationaliteiten.
- ☐ Nee, vooral met mijn eigen nationaliteit.
- ☐ Nee, alleen met mijn eigen nationaliteit.

16. Bent u bereid om samen met andere buurtbewoners uw brink schoon te houden, te onderhouden of er op een andere manier aan te werken?

- ☐ Ja, ik ben zeker bereid
- ☐ Ja, ik ben misschien bereid
- ☐ Nee, ik ben waarschijnlijk niet bereid
- ☐ Nee, ik ben zeker niet bereid

17. Wanneer er negatief over de Wesselerbrink wordt gesproken raakt mij dat.

- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Mee eens
- ☐ Noch mee eens/ noch mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Helemaal mee oneens

18. Wanneer er positief over de Wesselerbrink wordt gesproken ben ik daar trots op.

- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Mee eens
- ☐ Noch mee eens/ noch mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Helemaal mee oneens

19. Denkt u dat uw buren in actie komen wanneer:

	Zeker wel	Ik denk het wel	Misschien wel / misschien niet	Ik denk het niet	Zeker niet
Jongeren spijbelen en op de straat rondhangen.	☐	☐	☐	☐	☐
Buren overlast veroorzaken.	☐	☐	☐	☐	☐
Er graffiti op openbare gebouwen wordt gespoten.	☐	☐	☐	☐	☐
Er zaken in de openbare ruimte worden vernield, zoals speeltoestellen, bushokjes of een kunstwerk.	☐	☐	☐	☐	☐
Er geen respect wordt getoond tegenover een volwassene.	☐	☐	☐	☐	☐
Er een gevecht uitbreekt voor hun huis.	☐	☐	☐	☐	☐
De brandweerkazerne bij hun huis wordt bedreigd door bezuinigingen	☐	☐	☐	☐	☐
De speelplek bij hun huis wordt bedreigd door bezuinigingen.	☐	☐	☐	☐	☐
De gemeente een subsidie verstrekt als buurtbewoners een activiteit organiseren.	☐	☐	☐	☐	☐

20. Wanneer er in kranten op radio en/of televisie over de Wesselerbrink wordt gesproken zijn dat doorgaans:

- ☐ negatieve berichten
- ☐ positieve berichten
- ☐ zowel positieve als negatieve berichten
- ☐ neutrale berichten

21. Graag willen we van u weten hoe vaak de media-aandacht over de Wesselerbrink volgens u recht doet aan de werkelijkheid.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal wel
- ☐ Soms wel, soms niet
- ☐ Meestal niet
- ☐ Nooit

Nu volgen nog enkele vragen over activiteiten in de Wesselerbrink. Daarna worden nog enkele algemene vragen gesteld.

22. Zijn er voldoende mogelijkheden in de Wesselerbrink om activiteiten te ondernemen met andere buurtbewoners, zoals sporttoernooien, buurtfeesten, e.d. ?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, maar ik heb geen tijd of mogelijkheden om activiteiten te ondernemen
- ☐ Ja, maar ik heb er geen behoefte aan om activiteiten te ondernemen
- ☐ Ja, ik maak gebruik van die mogelijkheden
- ☐ Weet niet

23. Zit u in het bestuur of een commissie van een vereniging, club of stichting?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

24. Doet u vrijwilligerswerk?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

25. Heeft u in het afgelopen jaar samengewerkt met andere buurtbewoners om iets te organiseren voor de buurt, bijvoorbeeld om een buurtfeest of- activiteit te organiseren of om een buurtkrantje te maken?

- ☐ Nee → ga naar vraag 27
- ☐ Ja

26. Hoe vaak bent u in het afgelopen jaar met deze buurtbewoners bijeengekomen?

- ☐ Ongeveer eens in het half jaar of minder vaak samengewerkt.
- ☐ Ongeveer maandelijks of vaker samengewerkt.
- ☐ Ongeveer eens in de twee maanden samengewerkt.
- ☐ Ongeveer eens in de drie maanden samengewerkt.

27. Zijn er op uw brink wel eens buurtfeesten of buurtbarbecues of andere activiteiten waarvoor de hele brink uitgenodigd is?

- ☐ Nee → ga naar vraag 29
- ☐ Ja

32. Stel dat u gasten ontvangt die voor het eerst in de Wesselerbrink komen, wat zou u deze mensen van de wijk willen laten zien?

U kunt hierbij meerdere antwoorden aankruisen (maximaal 3).

- ☐ Winkelcentrum de Wesselerbrink
- ☐ Uw eigen brink
- ☐ Andere brinken
- ☐ Wesselerbrinkpark
- ☐ Twentehallen
- ☐ Pannenkoekenboerderij
- ☐ Kinderboerderij
- ☐ Syrisch-orthodoxe kerk
- ☐ Een andere kerk in de wijk
- ☐ Een festival in de Wesselerbrink, zoals het multiculturele festival
- ☐ Een buurtfeest
- ☐ Een activiteit die u zelf heeft georganiseerd
- ☐ Kunstwerken in de wijk
- ☐ Gezondheidscentrum in de wijk
- ☐ Één van de speeltuinen in de wijk
- ☐ Anders, namelijk:

33. Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u de gasten deze plekken of activiteiten zou willen laten zien?

U kunt hierbij meerdere antwoorden aankruisen (maximaal 2).

- ☐ Ik kom daar zelf regelmatig
- ☐ Ik vind het een mooie plek
- ☐ Ik vind de mensen die daar komen vriendelijk
- ☐ Ik voel me betrokken bij die plekken of activiteiten
- ☐ Ik heb er goede ervaringen mee
- ☐ Ik vind de sfeer daar fijn

34. Stel dat u gasten ontvangt die voor het eerst in de Wesselerbrink komen, wat zou u deze mensen van de wijk juist niet willen laten zien?

U kunt hierbij meerdere antwoorden aankruisen (maximaal 3).

- ☐ Winkelcentrum de Wesselerbrink
- ☐ Uw eigen brink
- ☐ Andere brinken
- ☐ Wesselerbrinkpark
- ☐ Twentehallen
- ☐ Pannenkoekenboerderij
- ☐ Kinderboerderij
- ☐ Syrisch-orthodoxe kerk
- ☐ Een andere kerk in de wijk
- ☐ Een festival in de Wesselerbrink, zoals het multiculturele festival
- ☐ Een buurtfeest
- ☐ Een activiteit die u zelf heeft georganiseerd
- ☐ Kunstwerken in de wijk
- ☐ Gezondheidscentrum in de wijk
- ☐ Één van de speeltuinen in de wijk
- ☐ Anders, namelijk:

35. Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u de gasten deze plekken of activiteiten niet zou willen laten zien?

U kunt hierbij meerdere antwoorden aankruisen (maximaal 2).

- ☐ Ik kom daar zelf niet of nauwelijks
- ☐ Ik vind het geen mooie plek
- ☐ Ik vind de mensen die daar komen afstandelijk
- ☐ Ik voel me niet betrokken bij die plekken of activiteiten
- ☐ Ik heb er slechte ervaringen mee
- ☐ Ik vind de sfeer daar niet fijn

U bent bijna aangekomen bij het eind van de vragenlijst. Als laatst stellen we u enkele algemene vragen.

36. Bent u man of vrouw?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

37. Wat is uw geboortedatum?

dag		maand		jaar			
		—			—		

38. Hoe is uw huishouden samengesteld?

- ☐ Ik woon alleen
- ☐ Ik woon alleen (zonder partner) met kinderen
- ☐ Ik ben getrouwd / woon samen zonder thuiswonende kinderen
- ☐ Ik ben getrouwd / woon samen met thuiswonende kinderen
- ☐ Ik woon met één of meer huisgenoten
- ☐ Ik woon bij mijn ouder(s) / verzorger(s)
- ☐ Anders

39. Onder welke bevolkingsgroep plaatst u zichzelf?

U kunt hierbij meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Nederlands
- ☐ Turks
- ☐ Marokkaans
- ☐ Surinaams
- ☐ Antilliaans/ Arubaans
- ☐ Irakees
- ☐ Afgaans
- ☐ Indonesisch
- ☐ Suryoye
- ☐ Moluks
- ☐ Overig, namelijk onder:
 - ☐ een ander land uit Europa
 - ☐ een ander land uit Noord-Amerika of Australië
 - ☐ een ander land uit Azië, Afrika of Zuid-Amerika

40. Hoe lang woont u in de wijk de Wesselerbrink?

- ☐ 0 tot 11 maanden
- ☐ 1 tot 5 jaar
- ☐ 6 tot 10 jaar
- ☐ 11 tot 15 jaar
- ☐ 16 tot 20 jaar
- ☐ 21 jaar of langer

41. Hoe groot is de kans dat u over 5 jaar nog in deze wijk woont?

- ☐ Ik blijf hier zeker wonen
- ☐ Over 5 jaar woon ik hier waarschijnlijk nog steeds
- ☐ Over 5 jaar woon ik hier waarschijnlijk niet meer
- ☐ Ik blijf hier zeker niet wonen
- ☐ Weet niet

42. Waar woonde u voordat u in dit huis kwam wonen?

- ☐ Ik heb altijd op dit adres gewoond
- ☐ In deze wijk
- ☐ In een andere wijk in Enschede
- ☐ Buiten Enschede

43. Als laatst willen we graag van u weten in welke straat u woont. Wilt u in onderstaand tekstkader opschrijven in welke straat u woont?

We willen u hartelijk bedanken voor het invullen van de vragenlijst.

Indien u nog opmerkingen heeft over deze vragenlijst kunt u dat hieronder noteren.